

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

ДҮХЭРИГ

№ 10 (568)

2008
мартын
13
Четверг

№ 27
(21570)

Хабарай
дунда
хүжэгшэн
туулай
харын
6
гарагай
5

Бурятия

Владимир ПУТИНТАЙ Вячеслав НАГОВИЦЫН уулзаба

Байгша оной мартын 7-до Россин Президент Владимир Путинтай Буряад Республикын Президент Владимир Наговицын уулзаба.

Тус уулзалга дээрэ Буряадай Президент үнгэрхэн 2007 оной үрэ дүнгүүд тухай дуулгажа, республикын саашанхи хүгжэлтэ тухай хөөрөбэ. Тиин Буряад ороной экономико хүгжөөлгэдэ, республикын дээдэ засагайхид Байгал далайн ариг сэбэрые хамгаалхын тула бүхы арга шадалаа гаргах тухайгаа мэдүүлэ. «Байгал далайе хамгаалга - манай стратегическэ гол зорилго», - гэжэ В.Наговицын хэлээ.

Буряад орондо миллион шахуу зон ажаһууна, тиимэхээ дээдэ засагайхид дунда зэргыень оложо, экологигодо шахардуу байдал тогтоонгүй, экономико хүгжөөхэ зорилготой.

Гадна тус уулзалгада бусад асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ, тэдэнэй тоодо: Улаан-Үдэдэ улас-

хоорондын аэропорт нээлгэ, Россин-Монголой хилэ шадархи Буряадай участок найжаруулан, зохид байдал түхээрэлгэ, Буряад Республикада газ оруулга, БАМ-ай Буряадай участогай хандархан гэрнүүдэй ажаһуугшадые шэнэ гэрээр хангалга, Азийн Урда зүгэй гүрэнүүдтэй Россин транспортна харгы нээлгэ, түбэй ба буферна экологическа зонодо ажалаа ябуулдаг эмхи, предприятинуудта налогой түлбэрийень онсо ондоогоор түлэхэ арга боломжо.

БАМ-ай Буряадай участогта ажаһуудаг зоние шэнэ гэрээр хангах асуудалаар «2013 он болотор Забайкалийн болон Алас Дурна зүгэй социальна ба экономическа хүгжэлтэ» гэхэн ФЦП-гэй программаар 13,88 млрд. түхэриг гаргашалха тухай

хэлсэгдээ. Буряад Республикын Президентын дурадхалан зургаан хандалгын бэшгүүд доро Россин Президент өөрын резолюци табиба. Тус бэшгүүдэй асуудалнуудые саашан бүтээхэ, бээлүүлхээрнэ энэ хиналта Буряад Республикын Президент Правительствын Түрүүлэгшын орлогшодо даалгаба.

Мартын 11-дэ Вячеслав Наговицын албанай хэрэгээр Москва ошожо, Россин Правительствын дэргэдэхи ойн промышленностийн комплексын хүгжэлтын талаар соведэй зүблөөндэ хабаадаха.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан. Тус материал Эшигма ЦЫБЕНОВА бэлдэбэ.

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ В.НАГОВИЦЫНАЙ түсэблэлгын зүблөөнэй дүнгүүд

Буряад Республикын Президентын пресс-секретарь Александр Дружининай мэдээсэхээр, түсэблэлгын зүблөөндэ Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын байгша оной мартын 7-до үнгэргэгдээн Россин Президент В.Путинтай уулзаһанаа мэдээсэбэ.

Тус уулзалгада зургаан асуудалаар зүбшэн хэлсэлгэ болоо.

Түсэблэлгын зүблөөндэ Улаан-Үдэдэ Трубачеевэй гудамжаар 140-дэхи гэртэ ажаһуудаг зоной саашанхи хуби заяан тухай хотын мэрэй орлогшо мэдээсэбэ. Онкодиспансертэ болон поликлиникэнүүдтэ олон зоной хандахада, ямар аргаар оошор усадхаха тухай элүүрые хамгаалгын министр дуулгаба. ЖКХ-гай хубилалтын Жасада байгуулагдаһан хэмжээгээр республикын оролто тухай барилгын ба гэр байрын-коммунальна ажахые шэнэлэлгын министр тоособо.

2008 оной мартын 2-то үнгэргэгдээн хунгалтын кампанийн түгэхэлэй дүнгүүдые гаргах тухай Вячеслав Наговицын РБ-гэй Правительствын болон Президентын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдэ, мүн хунгалтын комиссийн түрүүлэгшэдэ даабари даалгаба.

Буряад Республикын байгаалин нөөсөнүүдэй министрэтэ болон Президентын ба Правительствын Захиргаанай территориальна хүгжэлтын хорооной түрүүлэгшэдэ Ой модоной кодексын заһабаринуудые хинан үзэжэ, федеральна жасын мэдээнэй ойн газарнуудые муниципалитеттэ дамжуулха асуудалые хараадаа абажа, муниципальна байгуулалтануудай толгойлогшонортой зүбшэһэн нэмэлтэ мэдүүлгэнүүдые оруулха тухай даалгаба.

Республикын албанай хэрэгээр хэрэглэгдэдэг автомобильнуудые газ дээрэ оруулха органуудые олохо даабари Буряад Республикын Правительствын болон Президентын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдэ ба Улаан-Үдын мэридэ, энергетикые, транспортые, харгын ажахые хүгжөөхэ министрствэдэ даалгаба.

Дунда тусхай мэргэжэлэй хургуулинуудай дүүргэгшэдые ажалаар хангах талаар Ленинградска можын дүй дүршэл шэнжэлэн үзэхыень Буряад Республикын эрдэм хуралсалай министрэтэ даалгаа.

Буряад Республикын Транспортын, энергетикын ба харгын ажахын министрствэдэ, тарифуудай талаар республиканска албан-да Россин Федерацийн Правительствын Түрүүлэгшэдэ бэшгэй проект зохёохыень даалгаа. Тэрэ бэшгэ соогоо бага олзын хэрэг эрхилэгшэдэй энергосистемэдэ ороходоо, түлбэри оруулхагүй тухай асуудал шийдэхыень даалгаба.

Вячеслав Наговицын Россин Федерацийн Буряад Республикадахи МЧС-эй ахмад управленидэ, байгаалин нөөсөнүүдэй Буряад Республикадахи Управленидэ Холтоһоной ашагта малтамалнуудай хойшолонгуудаар абтагдаһан комиссийн шийдхэбэринүүдые гүйсэд дүүрэн дүүргэхэ талаар хиналта хэжыень даалгаа.

Буряад Республикын хүн зоние социальна талаар хамгаалгын министрэтэ ба соёлой министрэтэ ажалай салин экономическа халбарийн дунда зэргын хэмжээнэй зэргэдэ тааруулан дээшлүүлэхэ хэмжээнүүдые хаража үзэхыень даалгаба.

РБ-гэй Правительствын ба Президентын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министрствэтэй суг хамта республика дотор эдиршүүлэй гэмтэ, хуули хазагайруулан ябадалнуудтай тэмсэхэ хэмжээнүүдые абаха болобо.

Буряадай Правительствын социальна хүгжэлтын талаар түрүүлэгшын орлогшодо болон финансын министрэтэ дворово спортивна инструкторнуудые ажалда абаха асуудалые зүбшэн хэлсэхэ тухай тодорхойлоо.

Убэлэй хүдөөгэй нааданай дүнгүүдые согсолон, аймагуудаар санын трасса байгуулха, лыжероллерно харгы барилгын асуудалнуудые хэлсэхэ тухай Буряад Республикын социальна хүгжэлтын талаар түрүүлэгшын орлогшодо ба спортын болон физическэ культурын республиканска агентствын хүтэлбэрилэгшэдэ даалгаба.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Хитадай түлөөлэгшэд – Улаан-Үдэдэ

Гурбан үдэрэй туршада Хитадай түлөөлэгшэд Улаан-Үдэ, Эрхүү хотонуудаар ябажа, ажаадалаар һонирхобо. Хитадай делегацие генеральна консул госпожа Го Минь хүтэлбэрилөө.

Буряад орондо Хитадай түлөөлэгшэд Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо И.М.Егоровтой уулзаа. Энэ уулзалгада мүн лэ Буряадай Правительствын ба Президентын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ А.Н.Ковалев, Россин МИД-эй Улаан-Үдэдэхи территориальна округой хүтэлбэрилэгшэ В.А.Иванов, РБ-гэй Экономикын министрствын худалдаа наймаанай ба гадуур хани харилсаанай хорооной консультант А.Р.Булнаев хабаадаба.

Эрхүү хотодо Хитадай генеральна консулствын нээгдэхэдэ, визын дансануудые абаха асуудал түргэн мүрөөр шийдхэгдэхэ болобо. Гэбэшье И.М.Егоровой хэлэхээр, элдэб олон яһатанай ажаһуудаг Буряад орон геэкономическа байдалаараа ехэ булюу найн газарта байна, гадна Монгол гүрэнтэй, Хитадай Үбэр Монголтой үнинэй заншалта холбоотой байһанаа мэдүүлээ.

Генеральна консулство нээгдэжэ, Байгал шадархи ажаһуугшадтай хани харилсаатайгаар хүдэлжэ байха арга олгогдохо болобо. Хитадай эрхэтэн мүн лэ маанадта хандажа, туһаламжада хүртэхэ аргатай. Һүүлэй үедэ Росси Хитад гүрэнүүдэй хоорондо нягта холбоон тогтонхой, - гэжэ госпожа Го Минь хэлэбэ.

Даржана ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА.

ЭДИРШҮҮЛ, ХУРСА ГУУРЬАЯА ТУРШАГТЫ!

РБ-Буряад Республикын Президентын ба Правительствын Захиргаанай дэргэдэхи Үндэһэтэнэй хоорондын харилсаануудай болон эрхэтэдэй үүсхэлнүүдые хүгжөөхэ хороон, Буряад Республикын Соёлой министрство, «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшан, Буряадай гүрэнэй университетэй Үндэһэтэнэй гуманитарна институт хуушан монгол ба монгол, буряад хэлэнэй бэшгээр уласхоорондын конкурс сонсохоно.

«Литературное творчество: поэзия, проза, драма» гэхэн номинацида хабаадахын тула уран шүлэгүүдээ, рассказыуудаа, новелла болон драматическа найруулануудые эльгээхэ болонот. Тус уран найханай конкурс 2008 оной март-апрель һарануудай туршада үнгэргэгдэхэ. Республиканска, аймагуудай газетэнүүдтэ, алишье наа журналнуудта хэблэгдэһэн (хэблэгдээгүй) бэшэмэл гурбан материалнуудаа эльгээхэ хэрэгтэй.

Тиин заатагүй нэрэ обогоо, аймаг, хургуулиа, ямар класста һурадагаа тодорхойлон тэмдэглэхэ. Гадна бэшэһэн найруулануудта хэлэ бэшгэй багшын гү, алишье наа, кружогой хүтэлбэрилэгшын (мэдээжэ уран зохёолшын, журналистын) зууршалга хэрэгтэй, гэбэшье хургуулийн литературна нэгэдэлэй гү, алишье наа, аймагай Эрдэм хуралсалай управлениин, али олонийтын эмхиин зууршалга хэрэгтэй болоно.

Конкурсдо эльгээгдэһэн материалнууд һөөргэн авторнуудта бусаагдахагүй. Командировкын мүнгэн ба бусад гаргашануудые эмхидхэлэй хороон түлэхэгүй.

Конкурсдо илагшад (1-3 хууринуудые эзлэгшэд) БГУ-гай Үндэһэтэнэй гуманитарна институтта шалгалта барингүй орохо эрхэтэй. 4-10 хууринуудта гараһан хабаадагшад зунай литературна бэлгэй хургуулида зүбшэл заабари абаха аргатай.

Туршалгануудаа иимэ хаягаар эльгээхэ: 670000, Улан-Үдэ, Ранжурова, 6, уч. корпус №2 БГУ, кафедра бурятской литературы НИИ БГУ (с пометкой «Для участия в конкурсе»).

Конт. тел.: 21-32-10 (дирекция)

Х спортын хүдөөгэй наадан

КАВАНСКИЙН ТАМИРШАД ТҮРҮҮЛБЭ

Баргажан голой Агуухэ Байгал далай руу шудхан ородог газарта Баргажанай Адаг нуурин түбхинэнхэй. Гэгээн Хамар, Мохнатый гэнэн олтирогуудай, мүн оршон тойронхи байгааалин гайхамшагта үзэсхэлэн тус нуурииние шэмэглэнэ. Эгээл эндэ холын 1648 ондо И.Галкинай хасагууднаа бүридээн экспедициин түрүүшын нуури табяа лэн гээд түүхэ гэршэлэн. Эгээл эндэ эвенкнүүд загана барижа, сагаалсаяа хаража ажамидардаг лэн. Мүн буряадууд Байгалай баруун талаааа зөөжэ ерээ. Ингэжэ булта ан-бун мүнөөшье болотор ажаһууна.

Иимэ хайхан байгаалитай, баян түүхэтэй Баргажанай-Адагта үбэлэй спортын нааданууд үнгэргэгдэбэ. Тус нааданууд ХХ зуун жэлэй 80-яад онуудта үнгэргэгдэжэ эхилхэн юм. 90-ээд

оной хүндэ сагта нааданууд тоогдоо. Харин 2000 ондо хүдөөгэй ажаһуугшадта хайшаагдаһан спортын нааданууд шэнэ ами оруулагдажа, эмхидхэгдэжэ эхилээ бшуу. Баргажанай аймаг үбэлэй 10-дахи наада үнгэргэхэ азатай байшоо.

Республикымнай хүдөө 19 аймагуудай 700 гаран түлөөлэгшэд наадануудта хабаадажа, спортын 7 зүйлөөр мурьсоо. Тихэдэ хоригшод, мэргэжэлтэд, республикын түрүү ноёд эндэ суглараа. Буряад Республикын Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич, Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Бальжиров Баргажанай-Адаг ерэжэ, наадануудта хабаадаа.

СПОРТЫН ТҮЛӨӨЛЭГШЭДТЭЙ УУЛЗАЛГА

Нааданай үедэ Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын аймагуудай спортын түрүүшүүлтэй уулзалга эмхидхээ.

- Республика доторнай спортдо аргагүй ехэ анхарал хандуулжа байнабди. Юуб гэхэдэ, ерээдүймнай физическэ культурада нягта харилсаа холбоотойгоор харагдана. Ямаршье амжалта туйлахадамнай спортын нүлөө гараадхина. Нэгэ иимэ жэшээ. Наяхана нарко-бодосууднаа нэргылэмжын талаар ехэ суглаа үнгэргөөб. Үйсэдэ зайжа, тэрэ муухай хара тамхиннаа ганса спортын ашаар нэргылхэ болонобди. Хүн бүхэниие нонирхуулхын тула спортын талмайнуудые бодхоохо хэрэгтэй. Мүнөөдэрэй байдалаар хараад үзэхэдэ, республикымнай оройдоол 11 процент ажаһуугшад спортоор бээс хорино. 2017 ондо энэ тоо хоёр дахин дээшлүүлхэ ёһотойбди, - гээд, Вячеслав Наговицын шаңга эрилтэ табяа.

Физкультура болон спортын талаар республиканска хорооной хүтэлбэрлэгшэ Владислав Бумбошкин үгэ соогоо гурбан эрилтэ манай урда табигданхай гэжэ тэмдэглээ. «Нэн түрүүн, бидэ мэргэжэлтэды бэлдэхэ ёһотойбди. Ушар гэхэдэ, 30 процент спортын хүдэлмэрлэгшэд тусхай мэргэжэлгүй юм. Мүн тийхэдэ спортын ажалшад үдэр бүри паһатай болоно, залуушуул мэргэжэлээрэ хүдэлнэгүй. Эндэ хэдэн шалтагаан бии, тэрэ тоодо гэр мал, бага салин. Хоёрдохоор, спортын талаар материальнотехническэ бааза хэльбэн шэнэлхэ саг ерээ. Улаан-Үдэдэ баригдажа эхилхэн томо

гэгшын физкультура болон спортын комплекс манай республикада спорт хүгжөөлгэдэ аргагүй нүлөө үзүүлхэ. Мүн Сэлэнгэ мурэнэй эрьедэ баригдаһан стадион шэнэ гуримда харюусалгатайгаар хүдэлхэ. Гурбадахаяр, спортоор бээс хоридог хүнүүдэй тоо эрид дээшлүүлхэ хэрэгтэй. Мүнөө республика дотор 119 спортын инструкторнууд хүдэлжэ эхилхэ. Тэдэниие хангахын тула 2008 ондо 13 миллион түхэриг номологдонхой. 2009-2010 онуудта 76 мянган түхэриг ганса энэ хэрэгтэ үгтэхэ», - гээд, Владислав Бумбошкин сугларагшадта хөөржэ үгэбэ.

«Республика дотор спортын талаар юунише хэгдэнэгүй, салин заа, жажалагдаагүй, дайнай дүүрэнэй нүүлдэ» хүдөөгэй спорт тухай нананат», - гэжэ байгаад Каванскийн аймагай спортын талаар таһагай дарга Сергей Чеповской шаңгарба.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Сагаан-Нуур нууринай хоригшо Саян Жамбалов бага салин тухай хэдэн үгэ хэлээ. Тэрэниэй хэлэхээр, хая эрэнэн мэргэжэлтэд оройдоол 2-3 мянган түхэриг абана, үни удаан хүдэлжэ байһан хоригшодой салин 5 мянганда хүрэнэгүй.

- Хүн зон худалаар юумэн хэгдэнэгүй гэжэ шашхахагүй. Үнэн дээрэ урдандаа анхарал спортдо хандуулагдадаггүй байгаа. Бидэ мүнөө энэ байдалые хайжаруулха түсэбтэйбди. Хүдөөдэ спорт эмхидхэгшэд, хоригшод булта энэ хэрэгтэ хабаадаа, - гээд, Вячеслав Наговицын уряалаа.

БАЯР ЁНОЛОЛОЙ НЭЭЛГЭ

Баргажанай-Адагай хүүгэдэй спортын хургуулин стадион дээрэ нээлгын баяр ёһолол болоо. Эндэ олоор сугларһан зон республикын түрүү ноёды нэрэмэ алыга ташалгаар угтаа.

Үбэлэй спортын наадануудта хабаадажа байһан бүхы 19 аймагууд олоной урдуур гаража, баяр ёһололдо сугларба. Наадануудай ахамад секретарь Виктор Гордеев нээлгын баярта бэлэн болоһон тухай тоб байса дуулгаба.

Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын сугларагшадые халуунаар амаршалаад, тус нааданууд олоной дура булажа хүгжэжэ байнхай гээд тэмдэглээ. «Иимэ олон хүнүүдэй суглараад, спортын талмай дээрэ бээс туршажа байхадань баярламаар. Байра байдалай хайжаржа байһые энэ гэршэлгэ. Манай Правительство спорт болон физическэ куль-

тура хүгжөөхын тула тусхай программа батаалаа. Тэрэниэй гуримаар, ерэхэ гурбан жэл соо республикын дэбисхэр дээрэ спортын 256 талмай бодхоогдохо ёһотой. Эндэ ганса хүүгэд бэшэ, мүн ямаршье паһанай хүн бээс хорихо аргатай болохо. Тэдэниие иимэ наадануудта харажашье магадгүй, - гээд Вячеслав Наговицын хэлээ.

Буряадай спортдо шэнэ ами оруулагдажа байһые Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич тэмдэглээ. «Долоон хоног саана Арадай Хурал спорт тухай шэб шэнэ Хуули нэгдэххи уншалгада баталан абаа. Энэ манай республикада үзэгдөөгүй хэрэг гээшэ. Тус Хуулиин ёһоор 2011 он болотор спортын талаар барилгануудта 4,5 миллиард түхэриг мүнгэн номологдохоор түсэблэгдэнэ. Иимэ харюусалгатай шийдхэбэри зүб абааб», гэжэ тоолоноб. Юуб гэхэдэ, ажаһуугшадтаймнай бээс тамир юунишье сонгтэй юм», - гээд Матвей Гершевич хэлээ.

Физкультура болон спортын талаар республиканска хорооной хүтэлбэрлэгшэ Владислав Бумбошкин, Баргажанай аймагай толгойлогшо Станислав Тэлин, Хитагай Үбэр-Монголой түлөөлэгшэдэй дарга Цзин Чян гэгшэд амаршалгын үгэнүүды хэлээ.

Нааданай туг үргэхэ эрхэдэ санын урилдаагаар спортын мастер Наталья Файфер, спортын мастерта кандидат Алексей Кокорин гэгшэд хүртөө. Баргажанай-Адагай хүүгэдэй спортын хургуулин хүтэлбэрлэгшэдэй нэгэн Сергей Медведев нааданай гал ноосооб. Ингэжэ 10-дахи үбэлэй хүдөөгэй спортын нааданууд эхисэ абаа.

Санаар урилдаан: НАЙН ХАРГЫ ДЭЭРЭ НАЙН ДҮНГҮҮД

Баргажанай-Адагай санаар урилдаанай талмай республика дотороо эгээл найн гэжэ тоологдоно. Эндэ тамиршад мурьсэхэдөө, ехэ баяргайнууд үлэдэг. Эхэнэрнүүд 3 болон 5 километр гаталаа, харин эрэшүүл 5 ба 10 километр зайда мурьсоо.

Эхэнэрнүүдэй дунда 3 километр бултанһаа түргөөр Мухар-Шэбэрэй аймагай Сагаан-Нуурай хургуулин 7-дохи классай шаби Алиса Жамбалова гүйжэ гараба. 2008 ондо энэ Алисын түрүүшын амжалта бэшэ. Февралиин эхээр тэрэ 1993-1995 онуудай басагадай дунда Россин чемпионат шүүгээ. Мүнөөшье найн хорилготой байһанаа Алиса үшөө дахин

гэршлэл. «Санын харгы хүндэсэг байна. Нэн түрүүн доошоо буугаад, уга хадалиг газар байна», - гээд Алиса хэлэнэ. Дүрбэ-табан наадануудтаа ото түрүүлжэ байхан Наталья Файферье Мухар-Шэбэрэй эдир санашан хүсэбэ. Табан километртэ дүй дүршэлтэй Наталья Файфер Алисые хэдэн секундээр хүсэжэ шадаба. Сагаан-Нуурай үшөө нэгэ түлөөлэгшэ Екатерина Шаданова хоёр дахин гурбадахи хууринуудые эзэлэ.

Эрэшүүлэй дунда санын харгын эзэд нэгэише шангай хуури айлшадта үгэбэгүй. Эндэ Владимир Гаськов хоёр алтан медальда хүртөө. «Манай Баргажанай-Адагта ходо саһан эхээр ородог. Бусад аймагуудай тамиршадтай саһа бэдэрхэдэнь, бидэ бэсэ хоригчо байдагбди. Мүн тиэхэдэ үдэр бүри энэ харгы дээрэ хорилго хэхэдэ, бэешни хурашана», - гээд мүнгиен медальда хүртэгшэ Алексей Кокорин хэлэнэ.

Эстафетын тулалдаанда Мухар-Шэбэрэй басагад ба Баргажанай хүбүүд түрүүлжэ гарабад.

Конькигаар урилдалга: ЗАХААМИНААРХИН ТҮРҮҮЛНЭ

Сагай уларил нааданай үедэ хабаадагшадта баяр асараа. Энэниһээ боложо, конькигаар урилдаашад хара үглоогүүр мурьсэхэ баатай болобо. Эхэнэрнүүд 300 болон 500 метртэ уридаа, эрэшүүл 500 болон 1000 метр гаталаа.

Конькигаар Захааминай болон Прибайкалийн аймагай түлөөлэгшэд бусадта нэгэише шангай хуури үгэбэгүй. Харин Захааминаархин бүхы алтан медальнуудые үбэртэлбэ. Цахирай интернат хургуулийн шаби Дынсыма Галсанова ба Закаменск хотын гимназийн хурагша Роман Раднаев гэгшэд хоёр-хоёр дахин чемпионууд болоо. Харин тэдэ Баир Жамсуйвтай хамта эстафетэдэ шалгаржа, үшөө дахин чемпионууд боложо шадаа.

Бүмбэгэтэ хоккей: ХЭЖЭНГЭ ДИИЛЭХЭЭРЭЭ ДИИЛЭБЭ

Бүмбэгэтэ хоккей манай республикада дуратай спортын зүйлнүүдээ нэгэн юм. Харин тиимэ ехээр хаахаанагүй хүгжэхэнь харагданагүй. Энэ спортын зүйлдэ шэнэ ами оруулхын тула республика доторнай бүмбэгэтэ хоккейн федераци байгуулагдаа.

Нааданай гуримаар найман команда Баргажанай-Адаг эрээ. Тэдэ хоёр бүлэг болон хубааран наадананай удаа нэгэдэхи хуурийн түлөө нааданууд болоо. Нэгэдэхи бүлэгтэ Кабанскийн суглуулагдамал команда түрүүлжэ гараа. Харин хоёрдохи бүлэгтэ шанга тулалдаан болобо. Юуб гэхэдэ, нааданай шанга команданууд иносуса жээрэб таталгын ёшоор нэгэ бүлэг соо орошобо. Энэ хадаа Хэжэнгын болон Мухар-Шэбэрэй команданууд болоно гээшэ. Эдгэй тулалдаан үшинэй түүхэтэй. Ганса 2008 ондо тэдэ хоёр дахин уулзаа. Республикын кубогта ба Бурядай чемпионатта заал наа мухар-шэбэрэйхид түрүүлэн байла. Харин мүнөө Хэжэнгын хүбүүд үнөөгөө абаба. 7:4 гэхэн тоотойгоор шүүжэ, хэжэнгынхид финалда гараа.

Гурбадахи хуури эзэлхын тула Мухар-Шэбэрэй ба

Захааминай команданууд уулзаба. 2:0 гэхэн тоотойгоор шүүжэ байгараа, мухар-шэбэрэйхид 3 бүмбэгэ өөрын баргаа руу алдажа, оройдоол 4-дэхи хуури эзэлэ. Захааминай хоккеистнүүд нигэжэ нэгэ багахан баатаршалга гаргаа. Тэдэ Загарайн командада 1:3 гэхэн тоотойгоор дарагдажа байгаа, 4:3 гээд шүүжэ шадаа. Захааминай баатаршалгануудай сэн - хүрэл медаль юм.

Финальна уулзалгада Хэжэнгын болон Кабанскийн команданууд горитой найн хоккей харуулжа, сугларашадые баясуулаа. 4:2 гэхэн тоотойгоор Хэжэнгын команда түрүүлжэ, ээлжэтэ амжалтаяа туйлаба. Бүхы эдэ жэлнүүдтэ Хэжэнгын командые Валерий Михайлович Манхиоров хориню.

Хэжэнгын командые амаршалнаб. Валерий Михайловиче агууехэ хоригшо гэжэ тоолодогби. Би өөрөөшье энэ бэрхэ тренертэ бэсэ хорихо азатай байгааб. Финальна наадан олондо найшаагдаа. Шанга команда булга шшуу, - гээд Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Бальжиров хэлэнэ.

Шатар: ЧЕМПИОН НЭЛГЭГДЭБЭ

Шатарай мурьсоонэй нааданда хабаадажа байхан бүхы команданууд бэсэ туршаа. Командын бүридэлдэ 2 эрэшүүл, 1 эхэнэр оролсоо. Тэдэ чемпионэй нэрэ зэргэ 7-дохи турын гуримаар буляалдаба.

Шатарай столой саана олон мэдэжэ шатаршад суглараа. Тиигэжэ Ивалгын аймагые ФИДЕ-гэй мастер Чингис Бальжиев ударидаа. Загарайн командын нэгэдэхи столдо Сэнгдоржо Дондуков наадаа. Мүн урда наадануудта чемпионэй нэрэ зэргэдэ хүртгэн Сэлэнгын аймагай команда тэрэл бүридэлөөрөө Баргажанай Адаг эрээ. Арба наһатай Эддын аймагай түлөөлэгшэ Сурена Самданова олониие гайхуулаа. Эдир шатаршан гурбадахи столдо оройдоол 2 дахин тэмсээ, аяар 5-дахия шүүгээ. Энэнь гайхалгүй. Юуб гэхэдэ, Сурена өөрын наһанай бүлэгтэ Сибирийн тойрогой чемпионатта хоёрдохи хуури эзэлхэн юм. Мүнөө Россин чемпионатта бэлэдхэл хэжэ байнхай.

7-дохи тур чемпионэй нэрэ зэргэ эзэлэгшые бүридүүлжэ шадабагүй. Загарайн болон Сэлэнгын аймагай команданууд тон ади 14,5 очко абаа. Энэ ушарта тусхай гуримаар чемпионэй нэрэ элрүүлэгдээ. Загарайн команда нэгэдэхи хуурида гараа, сэлэнгынхид хоёрдохи хуури абаа. Баргажанай команда 3-дахы шангай хуури эзэлжэ, бүхы нотагаархидаа баясуулаб.

Манай түрүүшын столдо бэрхэ шатаршан наадаа. Сэнгдоржо Дондуков республиканска бүхэроросин мурьсөөнүүдтэ ходо түрүүшүүлэй дунда ябадаг. Хоёрдохи столдо минии аба бэрхээр наададаг. Намайшье багаһаа хойшо хоридог. Харин би өөрөө 6 очко абааб, - гэжэ Загарайн командын гэгшүүн Татьяна Эрднессева хөөрэнэ.

Даам наадалга: СПОРТЫН МАСТЕРТАЙ ТЭМСЭХЭ ХҮН ОЛДОБОГҮЙ

Мурьсоонэй урда мэргэжэлтэд дүрбэ-табан команданууд түрүү хуурийн түлөө тэмсэхэ гээд хэлсээ.

Харин үнэн дээрээ Кабанскийн даамшадтай тэмсэхэ команда олдобогүй. Абажа боломоор 21 очкогой 19-ые абаһан Кабанскийн команда чемпионууд болобо. Хоёрдохи гурбадахи хууринуудые эзэлхэн Хэжэнгын ба Яруунын аймагай даамшад тус тустаа 13,5 очко абаба.

Кабанскийн командые Буряад Республикада энэ спортын зүйлөөр ори ганса спортын мастер Владимир Еланов түрүүлэ. Мүн гурбадахи столдо спортын мастерта кандидат Елена Шебалина наадаа, өөрөө хоригшоор хүдэлдэг юм.

Бүхы дээрэ даамшадтай мурьсөөндэ спортын 1 мастер, спортын мастерта 15 кандидат хабаадаа.

Столой теннис: ХҮНДЭ НААДАНУУД

Энэ спортын зүйлөөр хабаадагшадта түрүүшын үдэр аргагүй хүндэ байгаа. Команда бүхэн 8-9 наада үнгэргөө. Удаань финалда 4 команда наадаа.

«А» бүлэгтэ Захааминай аймагай теннис наадагшад нэгэише дахин шүүбэгүй. Харин Мухар-Шэбэрэй команда хоёрдохи бүлэгтэ шалгараа.

Финалда Мухар-Шэбэрэй команда 2:3 гэхэн тоотойгоор Кабанскийн командада шүүгдэшоо. Түрүү хуури эзэлхын тула Мухар-Шэбэрэйхид Захааминай командые 4:0 гэхэн тоогоор шүүхэ хэрэгтэй байгаа. Үнэн дээрээ Захааминай команда Мухар-Шэбэрэй командые 3:1 гэхэн тоогоор шүүжэ, тэдэниие 3-дахы хуурида гаргаа. Александр Окинов, Цыван Намсарев, Алига Доржиева гэгшэд Захааминай командын түлөө наадаа.

Үбэлэй многоборье: ХЭРЭГТЭЙ ГҮ?

Санаар урилдалга, сагаалса буудалга ба бэсэ үргэлгэ - энэ спортын зүйлэй бүридэлдэ ороно. Ахамад судья Виктор Шангуновой хэлэхэнэй ёшоор, хабаадагшад ганса санын урилдалгаар найн бэсэ хоринхой. «Зарим хабаадагшад анха түрүүшынхөө виинтовко харана. Мүн бэсэ найн үргэжэрхихэбди гээд, наанаиний хүрэнэгүй», - гэжэ Виктор Шангунов хэлэнэ. Тиихэдэ энэ спортын зүйл хэрэгтэй гү гэхэн асуудал гараадхина.

Загарайн аймагай Алексей Атысов 3-дахы наадануудта түрүү хуурида алдабагүй. Эхэнэрнүүдэй дунда Баргажанай аймагай Ирина Гергенова мүн лэ чемпион боложо шадаа.

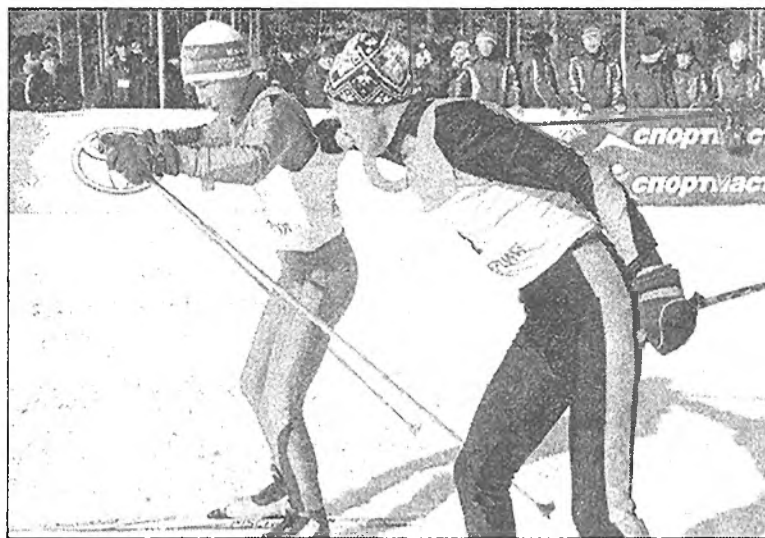
БАЯРТАЙ, НААДАН!

Үбэлэй спортын нааданууд түгэсэбэ. Захааминай, Баргажанай, Хягтын команданууд 4-6 дахи хуури эзэлжэ, 20,15,10 мянган түхэриг шангуудта хүртөө. 3-дахы хуури абаһан Мухар-Шэбэрэй аймаг 50 мянган түхэригээр урмашуулагдаа. Хоёрдохи хуури Загарайн команда эзэлэ, 100 мянган түхэригтэй болоо. Кабанскийн тамиршад ээлжэтэ наадануудаа шүүжэ, автомашина абаа.

Үбэлэй нааданууд 2010 он болотор харагшадтаяа хасана.

Борис БАЛДАНОВ.
Авторай фото-сургуу.

PS: Үбэлэй нааданууд тухай дэлгэрэнгэ фоторепортаж «Спорт Тамир» сониндо (мартын 15-най дугаар) уншаха аргатайт.

«ДҮРБЭН ТЭНГЭРИ» КОНКУРСНОО

УЯНГАТА ШҮЛЭГҮҮДЭЙ УРАСХАЛ ДОЛГИН НАЙХАН ЛЭ

Конкурсын шангууд барилдагдсан тийзэн дээрэ соёлой ба искусствын училищин директор А.Лоскутникова, жорин түрүүлэгшэ Б.Дугаров

Жюри

Бандарья Цыденова

Оюна Чимитова

Алина Адакиенко (СибГУТИ)

Баярма Батоцыренова (Музколледж)

Ира Ламожанова

Бимбасу Цынгеева

Р.И.Хамганова - библиотекин шан барилдана

Буряадай соёлой ба искусствын училищи нёдондо жэл гүрүүшынхээ поэзиин конкурс республика дотор эмхидхээн юм. Тийхэдэ тус конкурс Николай Гармаевич ДАМДИНОВАЙ 75 жэлэй ойдо зорюулагданан байна. Училищин директор Лидия Васильевна Лоскутникова энэ конкурс тухай хэлэхэдээ, олоной ехэ найшаалда хүртэжэ, хүн зоной хонирхол татаа, тиймэһээ энэ конкурс заншалта болгохо гэжэ шийдхэгдээ гэжэ дуулгаа. Республиканска уран шүлэгэй конкурсдо уран найханай бүлэгүүд, дунда ба дээдэ нургуулинуудай гүйсэдхэгшэд хабаадаха аргатай.

Тийш байгша оной хабарай эхин харын үдэрнүүдтэ энэ конкурсын хоёрдох конкурс үнгэргэгдэбэ. Уран шүлэгэй найндэр ёһотойл баяр баясхаланай шэнжэтэйгээр үнгэрбэ. Үнэхөөрөөл, һүүлэй үедэ шүлэг уншаха дуратайшуул үсөөрөө шэнги, гэбэшые нозтическэ номууд олоор хэблэгдэнгүи ха юм даа. Урданай уран шүлэгшэд мэдээжэ, тийбэшые шэнэ нэрэнүүд дууданагүй.

Энэ хэмжээ ябуулгамнай үргэн дэлсэтэй, олоной хабаадалгатайгаар үнгэрдэг болобо. Ород, буряад хэлэн дээрэ инаг дуран, эб найрамдал, эхын энхэрэл тухай шүлэгүүдые шагнаабди. Энэ хүнгэй зүрхэ сэдхэлэй тон лэ гүнзгэе мэдэрэл түрүүлдэг уянгата мурнуур гэшэ, - гэжэ Лидия Лоскутникова хэлбэ. - Буряадай уран шүлэгшэдэй найруулганууд гүйсэд найнаар шэн-жэлэгдээдүй, тиймэһээ зомнай эдэ шүлэгүүдтэй танилсаха, мэдэхэ ёһотой болоно. Үхибүүдэй өөһэдэн зохёоһон шүлэгүүдэ уншахадань бүришые урматай.

Энэ конкурс үндэр хэмжээн дээрэ гаргажа, илагшадые республиканска шанда зууршалах тухай Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар хорооной зүбшэлэгшэ Баирма Гергенова дурадхаба. Росси дотор июниин б-да А.С.Пушкинай үдэр эдэбхитэйгээр эмхидхэгдэдэг тухай хануулжа, Үндэһэтэнэй библиотекин Байгалай уншалгын түбэй хүтэлбэрилэгшэ Роза Хамганова энэ үдэр республика соогоо баһал уран гоёор унтахые дурадхаба. Гансашые библиотекэ, нургуулинууд соо бэшэ, мүн үйлсэ гудамжануудаар, Соведүүдэй талмай дээрэ гаража, уянгата мэдээжэ шүлэгүүдые уншабал, зон ехэ хонирхожо шагнаха гэжэ ханамжаяа мэдүүлэ. Тэрэ тон лэ зүб гэжэ ханамтаар.

Үнгэргэгшэ жэлтэй зэргэсүүлбэл, мүнөө жэл олон хүн хабаадаа, уран найханай найман бүлэг, 21 шүлэг гүйсэдхэгшэд бэлиг талаангаа гэршэлээ. Энэ конкурсдо түрүүшынхээ Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай хурагшад Ирина Ламожанова, Батор Митыпов хабаадаба. Үзыгэ ногагай лицей-интернадай хурагша Радна Тудупов олоной найшаагдаба. Тэрэ Дондок Улзытуевай, Николай Дамдиновой, Бато Базароной, Чойжинима Гениновэй шүлэгүүдтэ дуратай, уранаар шүлэгүүдые гүйсэдхэдэг байһанаа гэршэлээ.

Буряадай багшанарай колледжын оюутад Баир Дугаровай шүлэгөөр «Струпа земли и молчание неба» гэнэн хүгжэмэй поэтическэ композици харуулаа. Тийн Гран-при шанда хүртэбэ. Богонихон зүжэгшэмэл нааданда артистнар буряад хубсаһа үмдэжэ, арадай хүгжэмэй инструменчүүдэй аялга доро хатардуунуудыс, шүлэгүүдые гүйсэдхэжэ, тайзан дээрэ аятай гоё наада харуулаа. Энэ зүжэг табигшад режиссер О.Ярышкина, аялга табин найруулагша - И.Отческий, буряад хэлэнэй секцие даагша Н.Дондокова болоно. Конкурсын нэгэдэхи шатын дипломдо соёлой ба искусствын училищин «Зориг» театр (хүтэлбэрилэгшэнь М.Елбонов, Д.Сангажапова) хүртэбэ. Хоёрдох шатын дипломоор Оюна Чимитова (багшанарай колледж), лесопромышленни колледжын ансамбль урмашуулагдаа. Гадна гурбадахи шатын дипломоор Ирина Ламожанова, хүдөө ажахын колледжын оюутад шагнагдаба.

УРАН ШҮЛЭГЭЙ ДОЛГИН ДЭЭРЭ

Баир Дугаров: Урданай сэсэн зоной хэлэһээр, эндэ эхин бэшэ, үргэлжэлэл гол шухала байна. Нёдондоной үүсхэл найдамтай, бата бэхи байба гэшэ. Мүнөө жэлэй конкурсдо бэлигтэй, талаангай хүбүүд, басагад хабаадаба. Уранаар гүйсэдхэнэ, олон элдэб янзын темонүүдээр шүлэгүүдые шэлэжэ уншаа. Урданай, олоной мартагдаһан уран зохёолшоодой шүлэгүүдые шагнабабди, сэдхэлдэ ехэ урматай байба. Уран шүлэгшэд шүлэгүүдэй гүн сэдхэлэй мэдэрэлүүдыень зүбөөр ойлгожо, тэрэниие харуулжа шадаа. Үнэхөөрөөл, шүлэгэй найндэр боложо, шэхэнэй хужар, шодонэй баяр болоо даа.

Оюна Чимитова: Би Буряадай багшанарай колледжын 2-дохи курсын оюутан болоноб. Өөрөө Захааминай аймагай Сагаан Морин ногагайб. Энэ конкурсдо Матвей Рабдановай «Дуран тухай» шүлэг уншааб, энэ шүлэг сэдхэлдэмни тон таарадаг гэжэ хананаб. Минии бэлэдхэлдэ Эржена Дамбаевна, Надежда Бадмаевна, Сергей Эрднеевич гэгшэд ехэ туһа хүргөө. Минии дуратай уран зохёолшод Булад Жанчипов, Баир Дугаров, Матвей Чойбонов болоно.

Гадна энэ конкурсдо Цырендулма Дондогойн, Чимит Цыдендамбасвай, Дондок Улзытуевай, болон бусад ноздүүдэй шүлэгүүд уран найханаар гүйсэдхэгдөө. Бимбасу Цынгеева (Хуртага, Захааминай аймаг), Бирдарья Цыденова (СибГУТИ), Баярма Батоцыренова (хүгжэмэй колледж), Тунгалаг Бальжирова (Хоринск), Светлана Ибрагимова (Гусиноозерск) болон олохон лэ артистнар халуун алыга ташалганда хүртөө.

Уянгата шүлэгэй мурнуүүдые шагнажа, поэзиин онсо шэди, ноусатай танилсаха золтой ушарнабди.

Дулма БАТОРОВА.
Авторай фото.

Радна Тудупов (1-дэхи Буряад лицей-интернат)

Николай Емельянов (БКСЭИТ)

Гульнара Будаев (БРУКИ)

Анастасия Тугутова (БРПК)

Багшанарай ансамбль (БРУКИ)

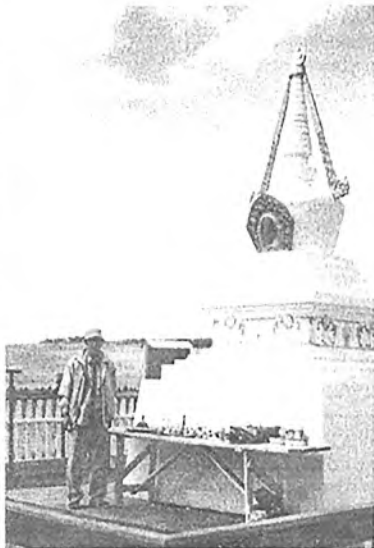

Педаколледжын студентнэр

САНГАЛТЫН ҮНДЭРЭЙ ҮРГЭМЖӨӨР

Еши Лодой Римбүүшэ багшатай

ОЛОН ЯНЗЫН БЭЛИГ ШАДАБАРИТАЙ
 Гомбосэрэн Бадмаев 1933 ондо шэнын нэгэнэй Сагаа нарада түрэнэи намтартай. Эхэ эсэгынгээ, хүгшэн аба Эрдэни, хүгшэн эжы Бадмасу хоёртойгоо үбэр дээрэ өөхэн соохи бөөррэ ябаа даа, дай эхилтэр.

Эдир наһандаа «Коминтерн» колхозой адуушанаар 1949 он болотор хүдэлөө. Зунай эддин сагта олон залуу моридыс хургаа. Хамаг ажалай хүндис хэлхын аргагүй. Морин плугаар газар хахалха, сеялкэ, жатка, үбхэн соогуур морин косилкаар, гараар үбхэ сабшаха - олон даа.

Бодото албандаа сэрэгэй хургуулида татагдаад, парашютист-десантник, радиографист, диверсионно-тагнуулай ажалай хургуули дүүргээд, подрывник, снайпер, гранатометчик, снайкер ябаа. 1950 - 1953 онуудта Лойто, Урда Корейдэ, Америкотэй дайн боложо байгаа тула энэ хургуулида эльгээгдэжэ, армийн олон мэргэжэлтэ болоо нэн. Агаарай десантна корпусто 1952-1955 ондо армийда ябаһан.

Армийһаа ерээд, Улаан-Удын сплавной конторын барилгын бригада бии болгоод, 1956-1961 онуудта хоёр квартиратай шэнэ гэрнүүдыс бариха, 208 гэр бүлэнүүдыс шэнэ гэртэй болгоо нэн, «Сосновый Бор» гэжэ газарта.

1961-1970 онуудта алтанай приискын «Джуджур комбинатда» старательска «Юдома» артельдэ алта малтаа.

Яхадай Республикын эгээл баян «Якутзолото» нэгэдээдэ 1963-1970 онуудта энэ артелиин түрүүлэгшэ боложо, ехэ олзотой, урматай хүдэлэгдөө.

1970-1975 онуудта Мирный городноо хойшоо 1000 модоной зайда, мүйлхэн далайн захата, Удачный гэжэ алмазай шэнэ сорго олдожо, Удачный Горношанаржуулгын комбинат, Удачный, Надежный, Полярный гэжэ шэнэ поселогуудыс бариха, Аэродром, 500 км газарта шэнэ автомашины ябаха харгы, алзай уурхай хэндэхэ, зөөхэ, Утааха, зайн галай утаһа татаха, олон хатуу хүндэ ажал хэгдээ.

Нерюнгридэ - 70 мянган зон, буряадууд - 1500-1800 зон, дасантай, шэрээтэ ламатай - Хурамшын амбай, тахилгатай обоо бии, үбэл, зундаа мүргэл хэдэг, зунай найр зугаа боложол байдаг. Городой зон ажал хүдэлмээрээр хангалгатай, салын хүлхэн-дээдын шатада, эдэс хоол, үмдэхэ эд бараа Улаан-Удын сэнгтэй адли.

НАНАНАЙНГАА НҮХЭР АЛЕКСАНДРА АЮРОВНА ТУХАЙ
 Минии нүхэр Цырен-Дулма, Александра Аюровна Гушадый сомоной Алташа нотагта 1936 ондо түрэнэ. 1956 ондо, зунай зулгы сагта, гэр айл болоһон залуу хоёрбди.

Буряадай багшанарай институтдүүргээд, Потанинай, «Шана-

Геле-дамжуулгын үедэ

гын» 10 жэлэй хургуулин багша, завучаар 1961-1963 он болотор ажаллаһан, 1963-1969 онуудта Петропавловкын 8 жэлэй, Гочидой шэнэ 10 жэлэй хургуулин директорээр ажаллаа.

«Калининий» колхозой түрүүлэгшэ Чимит Митыпович Митыпов 1950-1970 онуудта хургуули барихан. Энэ хургуулийн үхибүүд колхозой свекло ургуулжа, энэ олоһон мүнгөөрөө 10-дахи классай үхибүүд явариин амаралтада Москва-Ленинград-Киев-Новосибирск Академгородок» ошожо харадаг, ехэ һонинтой ержэ, эхэ эсэгдээд, хамтын суглаанда хөөрэдэг, фото-зураг харуулдаг нэн, - гээд, Гомбо-цырен ахатан хөөрөбэ.

1969 он, январь. Яхадай Республика гэр бүлөө абаашажа, ажал хүдэлмээр эхэ болоо. Яхадай гэгээрэлэй министр Николай Иванович Шаринай захиралтаар, «Югорский» приискын 10 жэлэй хургуулида, аймагай түб Усть-Май тосхондо 10 жэлэй шэнэ хургуулида ород-яхад-эвенк ба бэшэшыс олон яһатанай үхибүүдыс эрдэм номдо минии нүхэр Александра Аюровна хургаа, 1975 он болотор. СССР-эй эрдэм хуралсалай отличник мүн. 1975 ондо БМ-ай харгын барилгада ержэ, Золотинка станциин 10 жэлэй хургуулида, Серебряно-Борой 10 жэлэй, Нерюнгриин интернатда директор байһан.

1990 ондо пенсидэ гараад, Улаан-Удэ ерээд, 3-дахы гимназида Антонина Агвановна директорэй орлогшоор хүдэлөө. 1998 ондо одоол амарха наһаан бии боложо, дача дээрэ амардаг болоо.

Бидэ хоёр 46 жэл суг хуужа, ажал хүдэлмээр хээд, үри хүүгдээ хургуулитай, ажал хүдэлмэртэй, гэр бүлэтэйнүүд болгообди. Эрдэн хүбүүн - Россин МВД-гэй Зүүн Хойто милицийскэ округой управлениин начальнигай орлогшо (мүрдэлгын управлениин начальник), юстициин милициин полковник, Альбина бэри, аша басаган - милициин капитан, Нерюнгри хотодо ажаллана. Эржэна - аша басаган ВСГТУ-гай 2-дохи кур-

сын экономика болон финансын факультетэ нурана.

БУРЯАД ЗАНШАЛДАА ДУРАТАЙ АХАТАМНАЙ

Гомбосэрэн Гылыкович ямаршы сагта түрэл арадайнгаа түүхээр, арадай аман зохёолоор, урданай дуунуудаар һонирхожо ябаһан хүн. Тэрэ илангаяа урданай дуунуудыс олоор суглуулһан юм. Гомбосэрэн ахатан дуунда ехэ дуратай, яһала хайханаар дууладаг.

1990 онуудаар Улаан-Удэ ерээд, түрүүшээр Буряадай радиодо «Хелгын ашабагадай түүхэ» тухай дамжуулга хэһэн. Буряадай радиогой дамжуулгын редактор Доржо Сультимов байгаа.

Буряадай радиогой «Баян талын аялга» дамжуулгада олон

ХЕЛГЫН АШАБАГАД ЗОНОЙ УРДАНАЙ ШОГ ДУУН

*Ардгхан улаамни улагаа гээ гүт,
 Арынгаа хүтэлдэ оодорхол байха,
 Ашабагад Гомбоёо мартаа гээ гүт,
 Ахайнар уулзабал, алярхахал байха.*

*Хайсанхан улаамни улагаал гээ гүт,
 Хадынгаа хүтэлдэ хатархал байха,
 Хэрээтынгээ Гомбые мартаал гээ гүт,
 Хүтшэд уулзабал, хүхилдэхэл байха.*

*Сабидархан улаамни улагаал гээ гүт,
 «Сангалтынгаа» хүтэлдэ соёрхол байха,
 Солгёон Гомбоо мартаал гээ гүт,
 Самгадууг уулзабал, самнахал байха.*

*Бууралхан улаамни улагаал гээ гүт,
 Бооришгоо хүтэлдэ бүншэхэл байха,
 Барандаа Гомбые мартаал гээ гүт,
 Басагад ябасанаа санахал байха?*

урданай дуунуудыс дуулажа үгөө, Наталья Сульtimoвада. Энэ арбаад дуунуудаа Пурбо Дамирановтай миндаһан дээрэ буулгажа, радиогой жасада хадгалаатай юм.

Буряадай радиогой корреспондент Владимир Жигжитовтэ ашабагад отог зоной «Сангалта хаанай» обоо тахилга тухай хөөржэ үгөө. Яхадай газарта алта, алмаз, БМ-ай барилга, Нерюнгриин ГРЭС-эй ба Яхадай шулуун нүүрхэнэй уурхайн барилга тухай дамжуулга «Буряад үнэн» газетын хуудһануудта «Бидэ ашабагадуудбди» гээд гаргаа. Алтан ганжараа яларуулһан Ара-Хэрээтын дасан тухай түүхэ Илалтын 66 жэлэй һайндэртэ

Э.Г.Бадмаев - Россин МВД-гэй юстициин полковник

«Дайнай үсын хүбүүд, басагад тухай домог, урданай дуунуудай суглуулар, Хелгын ашабагад эсэгын, Хаяа нотагта мүндэлхэн субарга, бэшэшыс олон статьянуудыс согсорилон «Хелгын ашабагад эсэгын зоной ашата зам» гэхэн ном гаргаа. «Буряад үнэн» газетын редактор Галина Дашеева туһалһан байна.

Буряадай телевиденидэ корреспондент Булад Жанчипов режиссёр Татьяна Хамаганова хоёртой БМ тухай «Хелгын ашабагадууд», «Ара-Хэрээтын дасан» тухай түүхэ домог, корреспондент Дарима Жамсуеватай, Жэбэзма Самбуева хоёртой «Дайнай үсын хүбүүд, басагад тухай домог» харуулһан «Сагаа нарын найр нааданай телевидениин дамжуулгада хабаадаһан байна.

Гурбан зуун жэлэй саана хори буряадуудай Москва хото ошоһон түүхэдэ зорюулагдаһан концерт-нааданда Буряадай театрай уряалаар артистнар Б.Базаров, Б.Х.Аюшеева, Е.Х.Гомбоин, Хитадай арадай дуушан артистка Нумаа гэгшэ-тэй тайзан дээрһээ урданай дуунуудыс буряад-монголоор дуулаһан, гоё найхан концерт болоһон. 1999 ондо «Буряадай түрүү хүнүүд» гэхэн «Буряад үнэн» - «Дүхэригэй» конкурсдо «Гран-при» шанда хүртэжэ, газетын редактор А.Ангархасвай гарһаа ехэ шанда хүртэһэндөө ехэ урматай.

1999 ондо буряад арадай урданай дуу, хатарай «Магтаал»

ансамбьда уригдажа, олон жэлдэ энэ ансамбьтай холо ойгуур ябажа, урданай буряад дуунуудыс дуулаһан, ансамблиин ударидагша, хүгжэмэй колледжийн багша, эрдэмтэн Алла Галдановна Балдаева ехэ дэмжээ юм.

Би мүнөө 75 наһанайнгаа Сагаа нараяа угтажа байһан тула 45 жэл соо Яхадай, Чукоткын, СССР гүрэнэй олон область, хизаар, республикануудаар яһала ябаһандаа урматай. Энэл даа, минии ябаһан, хэһэн ажал хүдэлмэри. Нютаг голдоо ерээд сагаалжа, зунай эддин ногоотой сагта нютагаа ошоод обоогоо тахилсадагби. Еши Лодой римбүүшэ багыше залажа абаашаха, нютагай баряаша - лама Намдаг Аюшеев ба Лубсан-Дээг Юмов абгайтайгаа - урдын сагта суутай хонишон, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто, нютаг зонойгоо, залуу хүбүүдээр - Алдар Санжиев, Бимбажаб Шодоев, хүргэн Мункуев, бүхы нютагай зон, Хяатгын, улаан-удынхид, нерюнгриинхид булта мүнгэ суглуулжа, 2005 ондо нютагтаа гоё найхан субарга бодхоһондоо, Сангалтын үндэр хадда, обоодоо үндэр гоё сэрэгэ барихандаа ехэ омогорходогби.

Чингис хаан Богдын хэлэһэн үгэнүүд:
«Эрэ хүн түрбэл - гэр бариха, мого ургуулха, үри хүтэшыс үргэхэ, мори суургаха, Бурхан шажангаа мартахагүй, ном бэшэхэ!»

ДУРАСХААЛ

Чингис Богдын хэлэһэн нангин үгэнүүдыс дууһан дүүргэһэндэ гэнэртэйб.

1941-1945 оной шэрүүн хатуу дайнай үедэ манай эсэгынэр, аханар, нагасанар шэрүүн дайһаа бусажа ерээгүй юм.

Манай түрэлнүүдэй нэрэ обогууд:

1. Эрдэни Бадмаев, хаанай хасаг сэрэгшэ ябаһан, минии үбгэ эсэгэ.
2. Гылык Бадмаев, минии түрэнэн эсэгэ. Капитан.
3. Гомбосэрэн Бадмаев, хасаг сэрэгшэ. Дэлхэйн нэгэ дугаар дайнда ябаһан, минии үбгэ абын дүү хүбүүн.
4. Аюша Бармитов - Алташа нотаг, 1944 ондо үгы. Хадам эсэгэ.
5. Самбу Аюров 1944 ондо үгы, минии нүхэрэй түрэнэн ахань.
6. Балдан Очиров, 1944 ондо үгы.

- Эдэ олон нагаса абгай, түрэлхидэйнгөө мүнхэ дурасхаалда Илалтын үдэртэ архийн дээжэ, зүһэм хилээмэ табижа, энэ үдэр угтадагби. Мүн лэ үхибүүдн иимэл гоёор майн һайндэрыс хайхан заншалаар угтадаг юм, - гээд, Гомбосэрэн ахатан хөөрөгөө түгэхсэбэ.

Владимир ЖИГЖИТОВ.

Эрдэниин Гэлэгэй Гомбо-Сэрэн БАДМАЕВ.

ТАЙНЫ МОНГОЛЬСКОЙ АСТРОЛОГИИ

(Окончание. Начало в №24 за 6 марта 2008 г.).

Ибо потом будут накладываться на все остальные круги жизни во взрослом состоянии, на 25-й, 37-й, 49-й, 61-й года и т. д. Если будут какие-то издержки в этом начальном круге, то в дальнейшем, как заевшая пластинка, на том же месте будет останавливаться, давая знать в последующих кругах жизни негативные явления. Обо всем этом нужно помнить. В первую очередь, в этом важном деле должны быть заинтересованы родители, затем психологи-консультанты при дошкольных и школьных учреждениях. К детям в этом возрасте нужны особый уход и забота, хорошее качественное питание, полноценный сон, ласковое доброжелательное отношение со стороны близких, учителей и воспитателей, особенно важно, чтоб душа ребенка была в благополучном, радостном состоянии.

Перейдем с образовательной системы в медицинские учреждения, кому мы доверяем драгоценное здоровье. Хотя наша отечественная медицина достигла больших успехов в некоторых областях медицины, но багаж астрологических знаний мал по сравнению с Монголией и Японией. Как пигде и никому, эти знания по астрологии нужны медицинским работникам, ибо мы порою доверяем свою жизнь в критические минуты жизни.

Бурят-монголы, на первый взгляд, с виду очень простые, но в то же время их духовный мир богат и не прост, много мудрых людей. Многие от рождения владеют шаманскими скрытыми знаниями, наследуют их генетически, имеют огромную силу духа. Когда болеют, стараются выявить причину болезней не на физическом уровне, а на тонком духовном плане, так как 70 процентов болезней человека вызываются разного рода злыми духами, а также от незнания человеком правил в невидимом воздушном пространстве по 8 направлениям света.

В астрологии есть понятие сидеть на том или ином седалище на каждый год. В зависимости от этого вытекают свои особые правила. По незнанию этих правил, человек, постоянно находясь в своей неблагоприятной стороне, получает энергетическую отрицательную атаку той местности или людей в виде порчи, глаза, злых языков и т.д.

Наш организм имеет невидимую защитную оболочку — пленку, а при получении энергетических ран нарушается ее целостность. Из этих дыр, словно через решето, утекает наша жизненно важная драгоценная энергия. Человек теряет силы, слабеет и заболевает. Пока священнослужитель или опытный шаман не приведет в исходное положение энергетический баланс человека, лекарственные препараты, медицинская помощь могут не иметь должного эффекта. Потому издавна наши буряты учат своих детей не ругаться, не конфликтовать с людьми, если не знаешь их энергетическую силу, ибо в неравном бою можешь сильно пострадать, а возврат к здоровью будет долгим, даже и не быть.

Говорят, шаманская стрела, словно пуля, может поразить, если этого великого человека обидели, охаяли незаслуженно. Потому существует поверье, проходя мимо дома шамана, шаги замедлять и шум устранять. Это особые люди, Богом благословенные, избранные, потому должны быть почитаемы, уважаемы. Их энергетический баланс велик и могуч. С ними шутки плохи! А сейчас современные люди, преимущественно с европейским образованием, утерли те драгоценные и мудрые знания своих предков, обычаи и традиции старины глубокой, проверенные тысячелетиями наших предыдущих поколений.

Об этом молодому поколению, где бы они не трудились, где бы не находились, не боясь, не стыдясь, смело нужно говорить и обучать, ибо в конце концов на Земле останутся те народы и нации, которые проживут нравственно-чистыми, имеющие связь со Всевышним, со-

хранившие свою среду обитания в чистоте и в порядке, а также люди, владеющие тайными знаниями Природы и Бытия по выживанию в экстремальных ситуациях и глобальных катастрофах.

Природа уже мстит человечеству. Тут никакое вооружение и средства защиты и удара, ни богатства или привилегированное положение той или иной нации и народностей не будут играть никакую роль. Ради того, чтобы выжить, все люди Земли будут объединяться, а не враждовать, сама жизнь нас заставит, ибо мы изначально все — дети Божьи. Недаром говорят, что человек полагает, а Бог располагает. Эту Великую истину нужно помнить всем, особенно тем, кто находится у власти, ибо в их руках — судьбы миллионов людей. От их разума, благородства, богобоязни, от их решений и законов зависит многое: жизнь на Земле и экологическое состояние нашего общего изумрудно-зеленого дома.

Эзэн Бурхантайгаа, 8 зүгэйнгөө Орон Дэлхэйн эзэгтэй, Энэ Юртэмсэ Байгалиятаа, Эсшэ сусахагүй, эхэ шэнгимнай энэрхи сайхан Эхэ Ехэ Дэлхэйтээ хүн бүхэн зүб харилсаатай байха ёстой!

Эхэ Дэлхэйтээ ариун сэбэрээр сахижа, хайрлажа, энхэржэ, үглөө бүри үрээлэй найхан үгэнүүдые хэлэжэ, сэргэм гэжээ салгидуулан зальбаржа, үргэл мүргэл хэжэ байгаа хагаа хүн түрэлтэн Буян, бурханаа алдахагүй, амгалан мэндэ, ариун сайхан ябаха! Элиһсэг хулинсагаймнай молор сайхан Монгол Орон — Бурханай Орон гэлсэгдэг. Эхэ Дэлхэйн ухан Галабта орохогүй, дайсамай хүл дорго гзихгэгэхгүй юм гэжэ Лүндэн соо бэшээтэй гэжэ урга сагнаа хөөрэлсэгдэг хүн зон. Монгол зон Эхэ Дэлхэйтээ ариун сэбэрээр сахижа, тахижа, абажа мүнөө болотор ябанайнгаа түлөө эхэ буянтай хүнүүд, холын ухаан богдолтой араг зон гэжэ Дэлхэйтээ эгнүүлдэг. Тиимэ тула монгол хүниие хүндэлхэ, бэлэг сэлгээр сагалуулжа, баярдуулжа, буян хуряадаг гэжэ ургын зон хэлсэгдэг байгаа. Мүнөөшье болотор хойто буряадуудайнай ёхо заншалаа, монголоо эгээлүүлхэ гэлэн үгэнүүдые үе үе болоод лэ дуурагад гээшэ. Энэ эхэ нэгэ тоуса байна бшуу гаа! Энэ ургынгаа ёхо гуриме мүнөө үе сагайгаа залуу зонго дамжуулжа байха хэрэгтэй.

Эхэ Дэлхэйтээ, энэ Юртэмсэ байгалиа бузарлаа хагаа хүн түрэлтэн энээнһээ боложо, мэргэгээгүй, танигдаагүй, эмшэлхын аргагүй үбшэ хабшанда нэрбэггэжэ, олоороо үхэжэ эхилхэ. Хүн Дэлхэйтэ хүнхэ бэшэ аад лэ, элдэб юумэнгэ хомхойржо ябангүйгөөр, үлүүгүй дутуугүй сэбэр тэгшээр ажамидарха ёһотойбу!

Мүнөө саг түргэдөө, юумэ буруутажэ эхилээ, энээн тухай манай араг зон ойлгожол байна хэбэртэй, үри хүүгэдтээ нарин нягтаар, архи тамхингаа холуур, богдомжотой ябахыень хэргылэг. Ерээгүй сагайгаа залуу зонго ойлгуулжа гэжэ аргагүй эхэ оролдожол гаргаха ёһотойбу.

Вся наука астрология основана на сочетании благой-положительной, плохой — отрицательной энергии в природе и в быту, а астролог-зурхайчин своего рода врач, который ставит диагноз энергетическому балансу человека в зависимости от биоритма текущего года в соответствии с датой его рождения. А также назначает лечение. Когда человек заболевает, градусником измеряем температуру тела больного, а в астрологии есть понятие держать под контролем свой энергетический баланс в норме.

Человек, владеющий тайными знаниями астрологии, может ежедневно знать и держать под своим контролем свой энергетический баланс организма, а также помочь в этом отношении своим близким и родным. Порою диву даёшься и восхищаешься этими знаниями древности. Если при гадании человек назвал числа 6, 7, 29, 39, 49, 56, 66, 69, 77, то срочно нужно обратиться к ламам, чтобы поправить дела, вовремя нейтрализовать опасный энергетический баланс, накопившийся как громовые тучи, предвеща-

На Международном симпозиуме азиатских стран астрологов мира президент Монгольской академии астрологии, профессор, академик Шагдарын Янжинлхам вручает золотую медаль доктору астрологии-зурхайч Гармаевой Энгельсине Михайловне «Залуу үенийг халамжалан хүмүүжүүлэгч». Осень 2007 г. Год огненно-красной Свиньи.

ющие опасности: болезнь, порчу, ограбление, аварии, убийства, смерть человека и т.д.

Таким образом, очень доступным способом человек может овладеть ситуацией своего драгоценного здоровья. Если человек, живущий безнравственно, в грехопадении накапливает изо дня в день отрицательную энергию, он становится не только опасным для самого себя, но и для родных и близких, для окружающих и общества, т.к. от него, как от радиоактивного изотопа, идет излучение разрушительной силы. Если группа людей с такой опасной энергетикой вместе сядут в один самолёт, их энергия может вызвать поломки, аварийные ситуации, может произойти и падение, и крушение воздушных авиалайнеров, при которых гибнут сотни невинных людей. Не найдя в черном ящике причин, специалисты приходят в недоумение и говорят: «Человеческий фактор». А когда масса людей, иногда целые народы, заражается этой страшной энергетикой, матушка-Земля не выдерживает, начинается землетрясение, и не будет ошибкой, если скажем, что одной из существенных причин землетрясений, природных катаклизмов являются сами люди, живущие на ней. Все войны, раздоры начинаются там, где произошёл большой энергетический дисбаланс самих людей, а природа не терпит дисбаланса, и чтобы привести в исходное положение порядок вещей, заставляет искупить вину перед Всевышним через страдания и кровь, слёзы и большие человеческие жертвы.

По астрологии есть день недели — вторник, самый плохой день для лечения больных людей. В этот день нежелательно делать уколы, иглоукалывание, забор крови и переливания, разного рода операции. Последствия бывают нежелательными, исход может быть опасным вплоть до смертельного случая, в худшем случае затяжные осложнения послеоперационного периода. В этот день — во вторник — в планетарном плане господствует Планета Марс с огненной стихией, по монгольски — Улаан Нюдэн гариг — Красные глаза — планета Марс действуют на Землю, на все живое и неживое плохо, с неблагоприятной энергией, но в медицине тяжелобольных зачастую оперируют в любой день. Если же вышло неотложное срочное дело, то обязательно нужно заказывать священные книги, чтение молитв и т.д. Если предстоит сложная операция, нужно попросить врачей, чтобы назначили в хорошие, благополучные дни, а также в особо хорошие лунные дни.

Другой пример: люди идут к зубному врачу в день, когда душа человека нахо-

дится либо в горле, либо во рту, либо в голове. Если в эти дни вырывать зуб и лечить ротовую полость, естественно, подвергает себя опасности. Или если вырывают зуб в 14, 15, 16 лунные дни, когда клетка человека надулась как большой шар, кровеносная система набухла, от малейшей раны может сочиться без остановки кровь. Лучше всего нужно выбрать такую фазу луны, когда клетка организма идет к сокращению, тогда меньше осложнений, рана заживает быстро, любая операция проходит безболезненно, исход благополучен. Таких примеров можно привести уйма, и само собою напрашивается вывод о том, что знания тайной науки астрологии наших предков — величайшее достижение. Жаль, что обычные люди не могут до сих пор применять в повседневной жизни.

Есть такое понятие: чтобы овладеть тайными знаниями, нужно его заслужить духовным и физическим совершенством и своими большими благими заслугами перед людьми и перед Всевышним! Вот потому до сих пор им владеют узкий круг людей, видимо не зря! Но любая наука, даже тайная, она должна служить во благо счастья и здоровья людей. Мое глубокое убеждение, что люди, живущие в Бурятии, своим долготерпением, нравственностью, человеколюбием, экономической и политической стабильностью и преклонением перед Всевышним все же заслужили получать мало — помалу азы этой величайшей науки. Время подошло. Бурят-монгольскому миру есть о чем поведать другим. Во время учебы, когда мои учителя поведали секреты тайн воды, я до сих пор восхищаюсь каждый раз, принимая водную процедуру в определенные дни и часы каждого месяца, выбрасывая при этом весь негатив, болезни, порчу, и возвращаясь в прежнее девичье легкое состояние.

Поэтому я очень благодарна судьбе, что случайность помогла познакомиться с моим учителем, профессором, академиком мирового уровня, президентом академии астрологии Монголии ШАГДАРЫН Янжинлхам, выучиться на ученую степень доктора астрологии, защититься и иметь своих учеников.

Получаю большое удовольствие и радость от той мысли, что не зря живу на свете. Мне всегда везет в моих благородных делах и начинаниях, я думаю, сам Всевышний помогает, потому что я делаю все во имя людей! Только нужно быть всегда искренним, нравственно чистым, всегда творить добрые дела, помогать людям, накапливать, умножать все доброе, вырабатывать каждый день энергетику большого, светлого, радостного зряда. Тогда и будет здоровье, сила духа, долголетие и исполнятся все мечты и желания. Я всем желаю этого. Пусть на Земле будет мир и покой, счастье и радость людей!

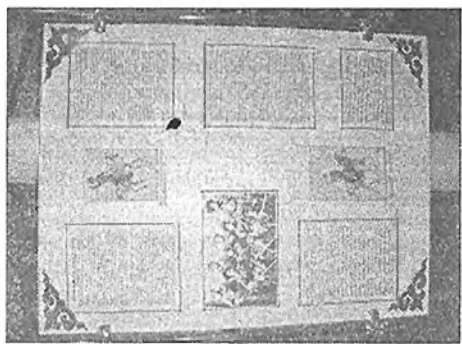
И в знак глубокого уважения моим дорогим учителям и Земле моих предков, где зародилась эта Великая тайная наука Астрология, я посвятила свою песню «Зурхайшадяй юрөөл». Презентация этой песни состоялась в 2007 г. Исполнил ее молодой, красивый, очень перспективный певец театра оперы и балета, лауреат Всероссийского конкурса молодых певцов в г.Сочи за 2007 г. Гомбожапов Бадма Владимирович с хором под симфонический оркестр. Заканчиваю свою статью благопожеланием из моих стихов «Космический аэродром»:

О! Что может с тобою сравниться!
Бриллиантовая страна моих предков?
Волшебная, тайная, сакральная,
Хранительница мудрости и вечности.
Ненаглядная, светлая, солнечная
Золотая моя Монголия.
Будешь вечно сиять красотой
первозданной,
Излучая силу небесную, невидимую.

Энгельсина ГАРМАЕВА,
доктор астрологии-зурхайч, член
монгольской академии астрологии,
психолог-консультант.

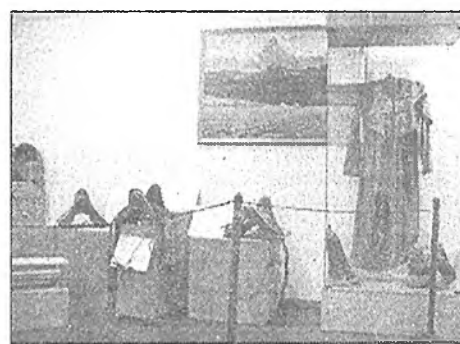
ДУХОВНОЕ ЕДИНЕНИЕ УЛЕКЧИНЦЕВ

(О тематической выставке и юбилейном вечере)

Дванадцать лет –
летоисчисленья хоровод
Круг возглавляет
беломордой Мыши год.
(Арбанхан хоёр жэл түрүүлжэ
гарагаг
Амахан сагаан Хулгана нэгэн жэл).
19 числа по лунному календарю Белого месяца на Арбате в музее города Улан-Удэ открылась тематическая выставка «По следам моих предков», организованная управлением культуры на-

шей столицы и администрацией муниципального образования «Улекчинское сельское поселение» (Очиров Б.Б), Улекчинской средней общеобразовательной школы (Намсараева Д.А.) по материалам краеведческого музея села. Открытие выставки было приурочено ко Дню защитника Отечества и 60-летию со дня рождения краеведа Закамны, лауреата Всероссийского конкурса школьных музеев Памажап Тундуповича Очирова.

Данная выставка состоит из трех разделов: «Быт закаменских горцев», «Казачи Атамановск-Николаевской станицы», «Родословные летописи».

В первом разделе выставлены домашняя утварь, конская упряжь, несколько отличающаяся от традиционных подобных бурятских изделий других районов. Деревянная посуда из корневидных березы, седла, передняя лука и деревянный изгиб переднего края которых украшены лосиными костяными пластинами, кремневое ружье с пороховницей (сахюур буу ба натарууша) времен Ермака Тимофеевича и т.д.

Старинная монгольская пословица гласит, что человек, не знающий своих корней, подобен обезьяне, заблудившейся в лесу.

Каждый должен знать свои истоки, родословную хотя бы до седьмого колена. Знать материнское вертикальное старомонгольское письмо, на котором написаны все родословные, легенды, предания, архивные документы наших предков.

В работе выставки приняли участие заместитель директора «Музея истории Бурятии», доктор исторических наук Митыпова Е.С., кандидат исторических наук, директор республиканского центра по туризму и краеведению Данилова И.С., кандидат филологических наук, преподаватель БГУ Очирова Д.Б., лама дацана «Хамбын Хурэ» (резиденции Пандита Хамбо-ламы на Верхней Березовке) Бато-Цырен Далаев, директор городского музея Ульзетуева Ц. Б., учителя республи-

канского лицея-интерната №1 Цыренжапова Л.Б., Жамбусова Ж.Д., Ильина Т.Г., врач центра восточной медицины Туртуев Ц.Д. Присутствовали ветераны труда: Шагдуржапов Б.Ш., Цыденова М.Д., Туртуев Д.Ж., Сосорова С.Д., Далаева Д.Б., Аюров Б.Б., Жигжитова М.Д., Очирова Д.А., Очиров Б.Д., Гармаев Б.Ц.Д., Очирова Г.С., юные артисты образцового школьного фольклорного ансамбля «Наадан» (рук. Бадмаева Б.А.), директора Улекчинской средней школы Намсараева Д.А., дома культуры Ульзетуева Э.Р. и другие.

Тут же на выставке были представлены две книги, написанные улекчинскими летописцами. Это «Из истории улекчинских бурят-монголов» (Үлэгшэнэй буряад-монголнуудай түүхэлээ) Бадма Баторовича Аюрова, «Улекчинцы в годы Великой Отечественной» Памажап Тундуповича Очирова, изданные ГУП «Буряад үнэн» в конце 2007 года. Это уже третья книга улекчинского краеведа.

Здесь же были обсуждены вопросы, связанные с открытием спортивного музея Республики Бурятия в селе Улекчин, откуда вышли много знаменитых чемпионов по самым различным видам спорта, как борьба вольная и национальная, стрельба из лука, легкая атлетика, бокс, армреслинг, хоккей с мячом, шахматы.

Юные артисты ансамбля «Наадан» посетили этнографический музей народов Забайкалья, музей природы. Их поездка стала возможной при помощи Закаменского районного

отдела культуры (Балданов Д.Ж.), который выделил специально автобус и обеспечил энергоносителями, а администрация средней школы - финансами на питание.

Во второй половине того же дня главные события улекчинцев плавно перенесли за реку Уду - в русский драматический театр. В этот благословенный день бурятский государственный национальный театр песни и танца «Байкал» представлял юбилейный вечер заслуженного работника культуры Республики Бурятия РАДНАЕВА Сергея Цырендоржиевича в честь 50-летия со дня его рождения.

В театре имени декабриста, краеведа, художника Николая Бестужева полный аншлаг! Как говорится, яблоку негде упасть. 16 февраля 1958 года в большой и дружной семье Цырен-Доржо Балдановича и Санжай-Ханда Тогошеевны Раднаевых родился сын Сергей, который «с молодых ногтей» грезил театром. В школьные годы увлечение ученика горячо поддержала первая учительница Евгения Батожаргаловна Шагдаронова. Еще будучи студентом института культуры, стал участвовать в танцевальном коллективе «Спутник» при Бурятском государственном театре оперы и балета, гастролировал в город Москву. В Москве в спектакле исполнял главную роль Павла Корчагина, которую высоко оценили столичные театральные критики.

Славный сын Улекчина после окончания ВСГАКИ успел поработать в ансамбле песни и

танца «Байкал», объездил вместе с творческим коллективом десятки стран дальнего и ближнего зарубежья. Затем три года учебы в Ленинградской творческой мастерской эстрадного искусства, дипломант Всесоюзного конкурса (1985), лауреат-исполнитель народного танца в Самаре (1993), первенствовал в номинации «балетмейстер-постановщик». Артист ансамбля песни и пляски Забайкальского военного округа, затем работа в чукотско-эскимосском ансамбле «Эргырон» в Анадыре. В последние годы его творческая и преподавательская деятельность тесно связана с ансамблем «Бадма Сэсэг».

В этот день его приветствовали образцовый школьный фольклорный ансамбль «Наадан» Улекчина, ансамбль «Солнышко» из Иркутской области - обладатель Гран-при в Париже, полученный за танец народов Севера в постановке Сергея Раднаева, народный ансамбль «Забава», студенты хореографического факультета ВСГАКИ, артисты ансамбля «Байкал», многочисленные друзья и коллеги, родственники из Закамны и Баргузина. В этот вечер танцевала его дочь Люда, пела и играла на национальном музыкальном инструменте ятага - супруга Дынсема Тумэрбаировна, а сын Дмитрий в роли оператора снимал юбилейный концерт на видео. Артист, педагог, хореограф, репетитор народных танцев Сибири и Дальнего Востока - все это он в единственном лице. Яркие и искрометные танцевальные постановки чередуются с песнями в ис-

полнении ведущих солистов Бурятии, подарки и поздравления друзей, одноклассников, учеников, родственников сливаются в единый нескончаемый поток.

Этот день надолго запомнится улекчинцам. Тематическая выставка в столице республики, презентация двух книг, чествование заслуженного работника культуры Республики Бурятия, великолепный концерт, встреча со своими земляками, студентами, старейшинами, поздравления друг друга с праздником Белого Месяца - все это способствовало ощущению праздника, чистоты помыслов, надежды. Это духовное, культурное единение нескольких поколений улекчинцев является тем счастливым сплавом, который рождает веру в светлое будущее. Молодцы, дорогие мои земляки. Хорошая встреча нового Рабжуна, нового витка развития и процветания пашей малой родины - Улекчина. Ведь родину любят не за то, что она большая, а за то, что она своя.

Закончу это короткое повествование строками старинного благопожелания в переводе народного поэта Бурятии Баира Дугарова:

Пусть помыслы
осуществляются,
Желанья исполняются!
Людских судеб верша
круговорот.
Да осенит всех счастьем
небосвод!

Баир ОЧИРОВ,
глава МО «Улекчинское сельское поселение»
Закаменского района.

УРАН ЗОХЁОЛШОД ҺУРАГШАДТАЙ УУЛЗАБА

Һаяхана Аршаанай лицейдэ Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ Түнхэнэй уран зохёолшодой нэгэдэлээрхид: Буряадай арадай поэт, Хүндэлэлэй орденото Шагдар Байминов, Россин Уран зохёолшодой холбооний гэшүүд Владимир Тулаев, Жорж Юбухаев, Буряадай Уран зохёолшодой холбооний гэшүүн Аралжин Прушенов, Россин сэтгүүлшэдэй холбооний гэшүүн Василий Бильтагуров гэгшэд уран бүтээлэй уулзалга үнгэргэбэ.

Тус уулзалга лицейн буряад хэлэ бэшгэй багша Дашима Гылыковна Дамдинова яһала һайн бэлэдхэлтэйгээр үнгэргөө гээд тэмдэглэлтэй. Хэмжээ ябуулга бүри эхинһээн хани халуун оршон байдалда үнгэргэгдэбэ. Литература нэгэдэлэйхидэй һүүлэй үсын уран бүтээлүүд тухайда тодорхойгоор арбадахы классай һурагша Гыргенова Арюна хөөрэбэ. Тийхэдэ арбан нэгэдэхи классай һурагша Ангхаева Лена поэт Шагдар Байминовай «гушан гурбан мундарганууд» гэхэн шүлэг уран гоёор

уншажа, Түнхэнэй үзэсхэлэнтэ байгаалие зураглан харуулжа шадаа. Наймадахы классай һурагша Батлаева Зоригма «Оһолдобо» гэхэн шүлэгиень шогтой хүхиун долгин дээрэ хөөрэн уншажа, бүхы харагшадые энеэлгээ. Мүн тийхэдэ багшанар Цэдэна Сандановна Ширапова, Нина Раднаевна Шойбонова, Лариса Петровна Ябжанова поэдэй үгэнүүд дээрэ композитор Станислав Улахановай зохёоһон «Тооромни» гэхэн дуу ирагуу һайханаар хангтоурдаа. Арбадахы классай һурагша Дымшеев Баясхалан «Поэт» гэхэн шүлэг шэлдэг зохёолнуудайнь нэгые зүрхэ сэдхэлэй оёроһоо ульһатайгаар уншажа, поэдые уяруулаадшые абаа. Харин табадахы классай Манданова Катя поэдые амаршалжа, толгойгоо үнсүүлээ.

Уран зохёолшо Владимир Тулаевые Таһархай тоонто нютагайнь басаган, арбадахы классай һурагша Халтанова Тания өөр тухайнь хөөрэхэдөө, уран зохёолойнь бүтээлүүд тухайда уран гоёор хөөржэ гайхуулаа. Дымшеев

Баясхалан «Зүдэрүү хүн» гэхэн шог рассказынь аяг аашатайханаар хөөржэ, нилээн харагшадые хүлгөөтэй болгоо.

Поэт Жорж Юбухаевай зохёохы ажаябуулгатай арбадахы классай һурагша Мархакова Туянын танилсуулһанай һүүлээр классай һурагшад Бузаев Насан Хайдакова Вера хоёр «Биил даа бурхан», «Хии морин» гэхэн гүн ухаанай ольһотой шүлгүүдыень уншажа, нэръемэ алыга ташалгаар үдэшгэдөө. Тооро тоонтотой нютагайнь басагад, багшанар Галина Шириповна Марактаева Лариса Петровна Ябжанова хоёр поэдтэ зориюулжа, нютагайнгаа аялга дуу тогтоогоо.

Хэнэйшые мэдэхээр, уран зохёолшо Аралжин Прушенов Аршаандахи санаторийн ахмад врач байбашые, сүлөө саг оложо, гүнзэги хурса удхатай поэмэ, шүлгүүдые бэшэдэг. һүүлэй жэлнүүд соо дээрэ дээрэһэнэй хоёр номуудые хэблүүлээ. Арбан нэгэдэхи классай һурагшад Арданова Юлия, Распутин Аварзид гэгшэд поэдэй «Таһархаймни»,

«Нютагайм дулаан», арбадахы классай һурагша Мархакова Туяна «Алтан гадаһан» шүлгүүдыень уран гоёор уншаа.

Журналист Василий Бильтагуровай «Иигээд лэ нэрлэжэ орхидог юм байна» гэхэн шог рассказ Дашима Гылыковна Дамдинова хөөржэ, олоной һонирхол татаа.

Һурагшад Бадмаева Соёлма, Балданов Булад, Брюханова Эржэна, Сыдеева Долгор гэгшэд энэ уулзалган дээрэ дуу, хатарнуудые гоё һайханаар гүйсэдхөө. Сантуева Тания Цыденова Лариса хоёр уянгата һайханаар дуулажа шалгараа. Лицейн һурагшад уран зохёолшодой зохёолнуудай зурагуудые зуража, үзэмжэдэ табиһанинь һайшаалтай. һурагшад түүрэл буряад хэлээ дуратайгаар үзэжэ, нютагайнгаа уран зохёолшодой зохёолнуудые гүнзэгыгөөр шудалха хэрэгтэ Д.Г.Дамдиновагай хожэ байһан ажалынь үрэ дүнгүүдэй ехэ байһанинь элирэн харуулагдаба.

ВАРАНЧИН.

Хэжэнгын аймагай Ородой-Адагһаа уг гарбалтай Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай болон ажалай ветеран, манай эдэбхитэй бэшгшэ байһан РЫБДЫЛОВ Баландоржо Базарович арадай аман зохёол суглуулаха ехэ дуратай байһан. Мүнөө наһанайн нүхэр Зинаида Цыдендоржиевна Данзанова нэгэ хэнэг суглуудбариенъ сониндомнай дурдахба.

Буряад хүн ушар байдалһаа дулдыдажа, элдэб удхатай дуунуудыг оһөдөө зохёожо дууладдаг байгаа. Нилээдгүй олон дуунууд арадай түүхэтэй нягта хөлбоотой. Дуу заал һаа хүхижэ, сэнгэжэ байхадаа дууладаг бшэ, тойроод боложо байһан ушар байдалдаа һаналаа табижа, дуунуудыг зохёодог. Тэрэ сагайнгаа байдалыг дуугаар дамжуулһан байдаг. 35-40-өөд онуудаар, дайнай урда, ингэжэ дууладаг байгаа.

Сагаалганай хүндэлэлдэ

Эжэлхэн таанадаа хүлээхэдн,
Эрьежэ эндэхэнэ бусаарайгты.
Дуунуудыг заал һаа хүхижэ дууладаг бшэ,
инаг дуураа мэдүүлжэ, эхэ эсгээ дурдажа,
гомдол муулараа баража дуулахын хажуугаар,
бэе бэе дайран, гасаалан дуулаһан дуунууд
ходо гаража байдаг.
Хоёр-нэгэ аялга нурабал, тэрээгээрэ бүхы
наһан соогоо, хаанашье ябабал, дуунуудыг
зохёожо, дуулажа ябаха аргатай.
Намарын болобол даа гэн гэнээм
Набшаһаннинь шарлаа үдыл байбал.
Наһатайш болооб даа гэн гэнээм,
Наадахал дурамни хүрэн байбал.

Убэлын болоол даа гэн гэнээм,
Уерлоод харзаниннь урдан байбал.
Убгэржэл ябанаб даа гэн гэнээм,
Уелхэл дурамни хүрэн байбал.

Далитай ябадалтай боложол байна.
Дуулим нютагайм басагадууд
Дуутай, наадатай боложол байна.

Хүнды модоной шоргоолжод,
Хүлтэй, далитай боложол байна.
Хүгшэн эжын басагадууд
Хүхэтэй, дэлэнтэй боложол байна.

Убһэ ногоондонь мэхэлүүлжэ,
Уһандан унашан алдабалби.
Урихан үгэдэнь мэхэлүүлжэ,
Ушараад ябашан алдабалби.

Хагда ногоондонь мэхэлүүлжэ,
Харзадан унашан алдабалби.
Хүхюухэн үгэдэнь мэхэлүүлжэ,
Ханилаад ябашан алдабалби.

«ЭРЬЕЭРЭЭ ХЭЖЭНГЭМ ГҮНЗЭГЫШЬЕ НАА...»

Сибирьхэн Востогнай хүлгөөтэйл байна,
Сэрэгын боложо магадгүйл даа.
Сэрэгын аюулай болошоод байбал,
Шэнэлсэм гомдожо бү ябаарай.

Баруунхан Европной хүлгөөтэйл байна,
Буудалдаан боложо магадгүйл даа.
Буугайн аюулай болошоод байбал,
Баталсам гомдолтой бү ябаарай.

Дальна Востогнай хүлгөөтэйл байна,
Дайнинь боложо магадгүйл даа.
Дайнайн аюулай болошоод байбал,
Дашуурсам гомдожо бү ябаарай.
Тийһээр байтар дайн эхилээд, хүбүүд дайнай
албаңда абтажа, буудалдаан боложо байһан
газар руу олоор эршүүлыг хүргэдэг болобо.
Эршүүл энэ хүргэлтын хүлгөөтэй үедэ мүн
дуунуудыг зохёожо дууладаг һэн.

Эмээлхэн ногтыем бү нэлгээрэй,
Эмнигээ барижа магадгүйлби.
Элдэбээр ябахаяа ойлгод гээрэй,
Эрьежэ бусажа магадгүйлби.
Хазаархан ногтыем бү нэлгээрэй,
Хотогоороо унажа магадгүйлби.
Холшороор ябахаяа мэдэд гээрэй,
Харижа бусажа магадгүйлби.
Ташуур тулгыем бү нэлгээрэй,
Түргэнөө эмээлжэе магадгүйлби.
Танилсаад ябахаяа мэдэд гээрэй,
Таанадтаа бусажа магадгүйлби.
Улһэн зон нэлбоһоо аршажа байжа, хартоу
дуунуудыг дууладаг байгаа:

Хазаартаяа бариһан урмандаа
Хадьен дабуулжа ерээрэй.
Хасагтань мордохон урмандаа
Командир боложо ерээрэй.
Сэргэдэхиез бариһан урмандаа
Шэльең дабуулжа ерээрэй.
Сэрэгтэнь мордохон урмандаа
Сержантань боложо ерээрэй.
Дахин уулзаханьегүйдөө болохобди гэжэ
бодол түрэхэ, уйдхартай дуунуудыг ханаанд
орохо:

Уулань байтараа хамхаранхаар,
Уһанхан тооһор хинсэһэн най.
Ушараад ябатараа хахасанхаар,
Оройдоошье танихагүй ябаһан найб.
Хадань байтараа хамхаранхаар,
Харахан шоройгоор хинсэһэн най.
Ханилаад ябатараа хахасанхаар,
Харахадан танихагүй ябаһан найб.
Энэ ехэ дайн соогуур хэды зон хорооб даа:
гэрэй эздэ, хүбүүд-басагад, инаг нүхэд. Эндэ
үлһэн зонной байдал аргагүй хүндэ:
эршүүлдэйгээ хэжэ байһан ажалыг хэхэ,
үхибүүдэ хараха. Байжа байтараа энэ тэрэ
айлайда извещени ерэхэ. Тэрэ үеын
эхэнэрнүүдэй байдал, фронтдо ябаһан
солдадуудай байдалһаа хүндэ байгаа гэжэ
һанагдана. Һүни үдэргүй тойроод дутуу
эсэлһэн гү, али хоһон үхибүүд, хүндэ ажал
үглөөһөө харангы Һүни болотор. Нэгэшье
һанаһаа таһархагүй бодол: нүхэрни гү, али
хүбүүмни амиды ябана гэһиш гү гэжэ хүндэ
бодолод Һүни үдэргүй дарагдажа ябаха.

Гомдол ганшуудалаа тараажа дууладаг
гунгай дуунууд олон һэн.
Аба ороноо хамгаалжа,
Алдажа унаа да абамни,
СССР гүрэнөө хамгаалжа,
Сэрэгтэн унаа да ахамни.
Хархис дайсанһаа боложо,
Ханилсам бусахагүйн гомдолтой даа.
Арьяа Баалын адис мүргэльең
Алданшьегүйгоор зориулахбди.
Бурхан багшын сургаал заабари
Болинггүйгоор зориулахбди.
Бусажа түрэхьени мүргэхэлби,
Бүүбэйн боложо ерээрэй даа.

Хожомоо ерэхьеш хүлээхэлби,
Хүбүүмни боложо бусаарай даа.
Хүбүүгээ гү, али эрэ нүхэрөө алдаһан
хүнүүдтэ үнөөхил хүнэй тархиһаа таһардаггүй
хүндэ сэдхэл монсойжо байһанаа мэдүүлдэг
һэн:
Хадьен дабуулжа бирахагүйл аад,
Хазаар дүнгэнэй хэрэгын юуб?
Хүбүүмниш боложо ябахалгүйл аад,
Харагдаад ошоһонинь гомдолтой даа.

Уулын дабуулжа ерэхэгүйл аад,
Уламын татаһанай хэрэгын юуб?
Үримни боложо ябахалгүйл аад,
Үзэгдөөд ошоһонинь гомдолтой даа.

Эхэш болохо хубитайл гүб,
Эрьеэд ерэхьеш хүлээхэлби.
«Баарһан» гэхэ хубитайл гүб,
Бусаад ерэхьеш хүлээхэлби.

Энэхэн наһамни мүнхэ бэшэ,
Эжэлээ хүлээһээр үнгэрнаа гү?
Эмнигхэн морим мүнхэ бэшэ,
Эмээлээ шэрэһээр үнгэрнаа гү?

Залуухан наһамни мүнхэ бэшэ,
Золоо хүлээһээр үнгэрнаа гү?
Жаахан бором мүнхэ бэшэ,
Жолоогоо татуулаһаар үнгэрнаа гү?

Хорёодхон наһамни мүнхэ бэшэ,
Ханилаһаа хүлээһээр үнгэрнаа гү?
Хотогорхон боромни мүнхэ бэшэ,
Косилкайа шэрэһээр үнгэрнаа гү?

Хотогор, хотогор боро улаахан,
Холынгоо харгыда сулараад байна.
Ханисан гансамни һанагдаад,
Ходол гомдолтой ябаналби.

Унааша ульгам моримни
Утынгаа харгыда сулараад байна.
Ушарсан гансамни мартагдахагүй,
Ушаргүй гомдолтой ябаналби.
Хэдьшье ехээр ядаржа, эсэжэ, уйдажа
ябаань һаа, хамта суглархадаа гү, али хамта
ажал хэжэ ябахаддаа, элдэб дуунууд бин болодог
һэн:
Майлын үндэр ногоондо,
Морин унаанин зоргоороо.
Манай хүбүүд армидо ошоод,
Малшан Зорик зоргоороо.

Хадьн хүхэ ногоондо,
Хотогор боро улаан зоргоороо.
Хамаг хүбүүд дайнда ябаад,
Хоһон Дондок зоргоороо.

Агтабын сагай мираанда,
Ардагхан борьеш танибалгүйб.
Алтанхан медалин ялараанда,
Амарагхан шамайгаа танибалгүйб.

Хударгын сагай мираанда,
Хотогорхон борьеш таниналгүйб.
Хүндын медалин ялараанда,
Холшорхон шамайгаа танибалгүйб.

Хархисхан дайсадаа даражархёод,
Хойноһоо паровик ербэл ха.
Хорогойхон дайсадаа даражархёод,
Колхоздоо хүбүүд бусанал ха.

Түмэрхэн рельсэ хотилзуулаад,
Түргэн паровик ербэл ха.
Түрэмхи дайсаанаа даражархёод,
Талаантай хүбүүднай ербэл даа.
Хорогойхон дайсадаа даражархёод,
Харижа бусажа ерээрэйгты.

Хада боорин харгыгаар
Хатараа юм ааб даа энэ морин.
Холшор Сэндэмын уриханда,
Хоноо юм ааб даа нэгэ һүни.

Уулын үндэр харгыгаар,
Оодороо юм ааб даа энэ морин,
Урихан зантай Сэндэматай
Үнжөө юм ааб даа энэ нүхэр.

Эрьеэрэ Хэжэнгэм гүнзэгышье һаа,
Эмээлгым ташаанһаа халинашьегүй.
Эрээхэн зүрхэмни эндүүрээшье һаа,
Эсэгынгээ һургаалһаа гарахашьегүй.

Хойгуураа Худамнай гүнзэгышье һаа,
Хазартым ташаанһаа халинашьегүй.
Харахан зүрхэмни эндүүтөшье һаа,
Хурайхайн захяанһаа гарахашьегүй.

Баруун гарһаам барихадаа,
Бага хүнэй янзатай.
Баялг үгээ хэлэхэдэ,
Бардан хүнэй янзатай.

Зүүн гарһаам барихадаа,
Задарюун хүнэй янзатай.
Зугаа үгээ хэлэхэдэ,
Зохид хүнэй янзатай.

Хүтлоод гарһаам барихадаа,
Хүндэлхэл хүнэй янзатай.
Хүхюун үгээ хэлэхэдэ,
Хурсахан хүнэй янзатай.

Майлын үндэр ногоондо
Морин унаанин зоргоороо.
Манай хүбүүд армидо ошоод,
Малшан Дондок зоргоороо.

Нуурай захын ногоондо
Наггар хээрн зоргоороо.
Нютагай хүбүүд армидо ошоод,
Нютагай үбгэд зоргоороо.

Хуһан сэргэдэн уяатай
Хорхигор хээрн хэнэй юм даа.
Ханын хаягаар хүрхыдэг
Хонин үмдэнин хэнэй юм даа.

Тугалай хорёоһоо уяатай,
Туранхай хээрн хэнэй юм даа.
Тугын саагуур хүрхыдэг
Тугал үмдэнин хэнэй юм даа.

Далын эбэртэ уяатай
Даган хээрн хэнэй юм даа.
Диван дээгүүр хүрхыдэг
Джинсэл үмдэнин хэнэй юм даа.

ХЭРҮҮЛШЭ ХЭДЭР
АМИТАН БАЙБА
Тарган тобир моритойб гэнэм,
Торшогор туранхай морин байба.
Таатай бараг нүхэр гэнэм,
Тоолхогүй тулоур амитан байба.

Хатартай, жороотой моритойб гэнэм,
Хашан яар унаа байба.
Хүхюун зантай нүхэр гэнэм,
Хэрүүлшэ хэдэр амитан байба.

Ульгам зантай морин гэнэм,
Үзэлэй хашан морин байба.
Үеын бараг нүхэр гэнэм,
Уйгаргүй сухалтай «нүхэр» байба.

БОЛОЖОЛ БАЙНА
Дайдын модоной шоргоолжод,

Хэлээд хэдыхэн үзэхэдэм,
Хэдэр зангын мэдэгдэшоо.
Шоглоод хэдыхэн үзэхэдэм,
Сухал зангын мэдэгдэшоо.

Уур сухалтай шамхантай
Үелөөд хайшан гээд ябахал юм.
Хэдэр хэрэгы шамхантай
Ханилаад ябахын аргагүй.

Яяр сухалтай Сэрэгмаатай
Яажаш ядааб даа, бурхан үзэг.
Торшогор туранхай Сэрэгмаатай
Тонхон ядааб даа, бурхан үзэг.

Гохигор тохигор Сэрэндоржо
Гарһаам татахаддаа яана гээшэб.
Эдир зантай Сэбэкторжо
Эмнеэд абахаддаа яанал гээшэб.

Үелхье асуухаа мэдэгдэггүй,
Үеын ямархан хүбүүд гээшэб?
Ханилхье асуухаа мэдэгдэггүй,
Хайшаа хирүү хүбүүд гээшэб?

Архин үнэртэй шамхантай,
Айдарлаад хайшан гээд ябахал юм?
Тамхитай үнэртэй шамхантай,
Тэбэрилдээд үзэхын аргагүйл.

Үнгын шэрээр гоёонхой даа,
Үнэн бэнь ямар юм бэ.
Будаг шэрээр гоёонхой даа,
Басаган бэнь ямархан бэ.

Бамбар бамбар гэххэлжэ,
Басаган болоһоноо мэдүүлээ гү?
Хүбхэр хүбхэр гэххэлэнхэй,
Хүхэтэй болоһоноо мэдүүлээ гү?

Шагнаад хэбтэдэг шабгансынтай
Шэхэнинь хатуухан болоһон һээ.
Үндыгөөд харадаг шабгансынтай
Үрөөһөн нүдэнинь шаажан һээ.

Колхоз Мологовой хүбүүдэй
Хоолойн хонгөө юумэл гэлсээ.
Доодо Худанай хүбүүд
Дуулахадаа бэрхэ юумэл гэлсээ.

Намжаа Худанай басагадууд
Найруулан дуулахадаа бэрхэл юм.
Хабтагай Худанай басагадууд,
Хүхюу дуутай юумэл гэлсэнэ.

Зайран зантай шамхантай
Заягаа хайшан гээд нэгэдхэл юм.
Шалшаа зантай шамхантай
Шэнэлээд хайшан гээд ябахал юм.

Тархья заһадаг заримашуул
Хэндэшье хэрэггүй байнал даа.
Һогтуу ябадалһаа боложо,
Һамгагүй гансаардан үлэнэ.

Хатуу харын барижархёод,
Хараал үгэтэй болошоо.
Шэлтэй харьен барижархёод,
Шэрүүн үгэтэй болошоо.

Хонгёохон хоолоймни мохидоод байна,
Ходорхой болгохын арган юуб?
Ханилсан гансамни хараажал байна,
Хүхюутэй болгохын арган юуб?

Шэнхиндэг хоолоймни мохидоод байна,
Шангахан болгохын арган юуб?
Шэнэлһэн гансамни холодоод байна,
Сугтаа болохын арган юуб?
Б.Б.РЫБДЫЛОВЭЙ суглуулбаринаа.

Сэлэнгын аймагай Үбэр-Зөөхэй дунда хургуулийн 80 жэлэй ойдо

ҮБЭР – ЗӨӨХЭЙ НЮТАГНИ, ҮЛЗЫ ЖАРГАЛАЙМ ЭХИН ЛЭ...

1982 он... Зунай зулгы найхан үдэр дээдэ хургуулия дүүргэжэ, энэ дэлхэйн эгээ хүндэтэй, эгээ харюусалгатай багшын мэргэжэл шэлэхэндээ, омог дорюунууд, эрдэм бэлиг түгэлдэр хэдэн хүбүүд, басагад буурал найхан Буряадайнгаа орон нютагуудаар нийдэн таража гараа бэлэйбди. Иигэжэ Сэлгэхэн Сэлэнгээ бусажа, үлзы баян Үбэр-Зөөхэй нютагта ажалынгаа намтарые эхилээ нэм. Сагай хүрдын эрьесэ тогтошогүй, гол мурэнэй урасхал мэтэ түргөөр ходоорон ошоно он жэлүүд... Тэбхэр хорин табан жэл үнгэршэбэ!

Мүнөө манай Үбэр-Зөөхэй дунда хургуули уужам харуул, хоёр дабхартай томо байсан соо байрладаг. хургуулидамнай зуугаад гаран хурагшад хурана. Тэднине хурган хүмүүжүүлэхэ хэрэгтэ 22 багшанар бэлиг шадабаряараа хубаалдана. 2006-2007 онуудай шэнэ жэлдэ бэлэхэлэй дүнгүүдээр хургуулимнай аймаг дотороо бэрхэшүүлэй тоодо орожо, Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа.

Манай хургуулийн хүтэлбэрлэгшэ Зинаида Даши-Дондоковна Максуронова, хуралсалай талаар директорэй орлогшо Елена Лазаревна Цыбикдоржиева, хүмүүжүүлгын талаар директорэй орлогшо Евгения Баировна Тарбаева болонод.

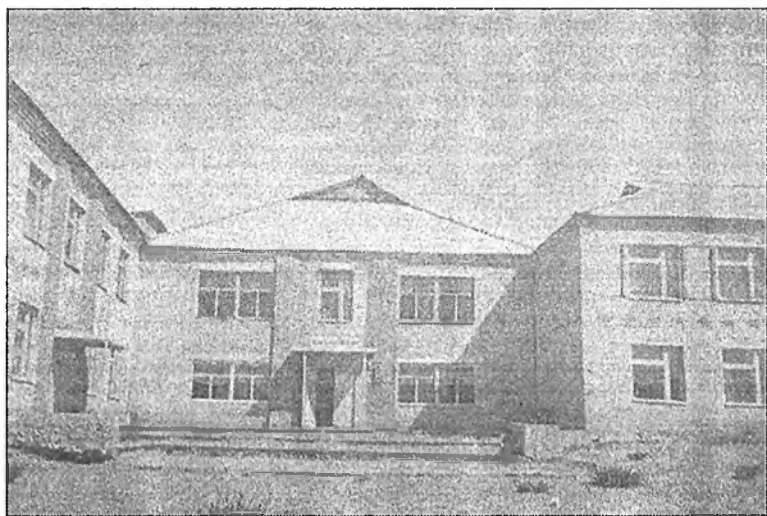
Эдэ хүтэлбэрлэгшэдэй уда-ридалга доро шэнэ хуралсалай зорилго туйлахын тула элдэб нэмэлтэ программанууд бэс-лүүлэгдэнэ ба тухай курснууд эмхидхэгдэнэ. Жэлхээ жэлдэ хургуулийн эд бараан шэнэ-лэгдэнэ, компьютерна класс, элдэб оньһон түхээрэлгэ, спортын хэрэгсэлүүд абтана. хургуулингаа столоводо үхи-бүүд, багшанарнай үдэр бүри халуун эдэс хоолоор хангагдадаг. Олон жэлэй туршада столовые даагшаар Надежда Галсановна Туготова, эдэс хоол бэлдэгшээр Лариса Петровна Попова хүдэлнэ.

Хурагшадтаа жэнээ харуу-лан, түрүү аргануудые хэрэглэн, дүй дүршэл ехэтэй «Багшын ажалай ветеранууд», «Арадай гэгээрэлэй отличник» Татьяна Жамбаловна Ломбоева, тоо

бодолгын багшанар Россин гэгээрэлэй хүндэтэ ажалшан Валентина Найдановна Гом-

Будаева, олон жэлэй туршада завучаар хүдэлһэн, химиин багша Санжидма Октябриевна Тубчинова, үхибүүдые ажалай дүршэлтэй ташилсуудад багша Дондок Дабаевич Очиров, физикын багша Людмила Борисовна Доржиева.

Жэл бүри хургуули тү-гэхэхэн хурагшаднай булта дээдэ, дунда хургуулинуудта хуралсалаа үргэлжэлүүлхээс ородог. Олон шабинарнай

Багшанарай коллектив

боева, Зинаида Макаровна Аюрова, буряад хэлэнэй багша Сэсэгма Цыдыповна Сампилова хүдэлнэ.

Мүн лэ олон жэлэй туршада эрхим, урагшаа һанаатай, шэнэ онол арга хэрэглэн, эрдэм ухаа шабинартаа дүүрэнээр дам-жуулжа, амжалтатайгаар хү-дэлжэ байһан эхин классай багшанар гэхэдэ: Туяна Вла-димировна Александрова, Октябрина Базаровна Жигжи-това, Зинаида Гомбоевна

багшын мэргэжэл шэлэжэ, һөөргөө шотагаа бусажа, түрэл хургуулидаа ажаллана. За-луушые үсын халаанда бэрхэ багшанар бии. 2004-2005 онуудай хуралсалай жэлүүдтэ «Эрхим багша» гэнэн конкурсдо эхин хургуулийн багша Арюна Баировна Доржиева хабаадажа, эрхимүүдэй тоодо орожо, тухай шанда хүртэнэн байна. Био-логиин багша Арюна Алексеевна Батуева жэл бүри научно-практическа конференцидэ

экологи, биологёор шабинарын түрүү хуруинуудые эзэлдэг. 2008 оной февраль һарада 10-дахи классай хурагша Катя Цыре-нова түрүү хуурида гаража, рес-публикын хэмжээндэ хабаада-ха зууршалга абаа.

Түүхын багша Баяр Юрьевич Лумбуновой шабинарын олим-пиадада түрүү хуруинуудые эзэлдэг. 2005-2006 ондо Вика Баясхалова - II хуурида гараһан байна. Арюна Сергеевна Батуе-ва черчени, технологиин багша.

2003 ондо Саяна Цырен-доржиева III хуурида гараа.

Бокссын тренер, спорттамирай багша Лубсан Лубсанович Мункуев, англи хэлэнэй багша Елена Иннокентьевна Сампилова түрэл хургуулидаа ажалайнгаа намтарые эхи-лэнхэй.

хургуулидамнай хореог-рафини кружок ажалладаг. Залуу мэргэжэлтэн, хореограф Оюна Николаевна Гармажанова үхибүүдые хатарай эди шэдигтэ оронтой ташилсуулжа, дур-луулжа байдаг.

2006 ондо 36-дахи выпускын хурагшадһаа хоёр басагаднай - Анжела Дамдинова - алтан медаль, Света Жигмытова мүнгэн медальтайгаар хургуу-лия түгэхөө. Классайн хү-тэлбэрлэгшэ - Т.Ж.Ломбоева.

Иймэлдаа, манай хургуулийн амжалтанууд! Нэгэ үгөөр хэлэхэ болоо һаа, хургуулимнай түсэбүүд үшөө ехэ.

Эрдэм бэлигэй элшэ ба-даруулан Үбэр-Зөөхэй дунда хургуулида хураһан, хуби заяагаа манай хургуулитай холбоһон хүн бүхэниие энэ үдэр ерэжэ, баяр ёһололой оршон байдалда сугтаа хураһан, хүдэлһэн нүхэдтээ, багша-нартаа, залуу үетэнтэй уулзахынь мартын 22-то 12 сагта хургуулидаа уринабди.

Сэсэгма САМПИЛОВА, багша, Россин гэгээрэлэй хүндэтэ ажалшан.

ЭДИРШҮҮЛДЭ ЭРДЭМЭЙ ДЭЭЖЭ БЭЛЭГЛЭХЭ БУЯНТАЙ

Василиса Шариевна БАТУЕВА 22 жэлэй туршада буряад хэлэ ба литература дээдэ Ивалгын дунда хургуулида заана. Дээдэ категориин багша Василиса Батуева аймагай буряад хэлэнэй багшанарай методическа нэг-дэлэй хүтэлбэрлэгшэ болоно.

Эдэн аймагай дээдэ Үшөөтэй шотагнаа уг гарбалтай Василиса Шариевна багшанарай дээдэ хургуули дүүргэжэ, Боргойн дунда хургуулида багшаар хүдэлжэ, ажалайнгаа намтар эхилһэн юм. Ивалгын Юрий Цыденович Батуевтай хуби заяагаа 1988 ондо ниилүүлжэ, нислэлэ хотодоо дүтэхэнэ дээдэ Ивалгада гэр байрынгаа уурхай зохёожо, ан-бун ажаһууна.

Дүй дүршэлтэй багша ажал-даа һүүлэй үсын педагогическа шэнэ технологиин аргануудые, хурагшын дүрбэн тэгнэ хү-

жөөхэ зүйлүүдые үргэнөөр хэ-рэглэжэ хүдэлнэ. Үхибүүн бүхэндэ гол анхарал хандуул-жа, наһанай илгаае хараада абажа, ажалаа зохёодог.

2000 онһоо аймаг дотор үнгэргэгдэдэг буряад хэлэнэй, литературын олимпиадануудта заншалта ёһоор эрхим найнаар үхибүүдые бэлдэжэ, шаби-нарын заатагүй шангай хуу-ринуудта гарадаг гээшэ. Нэгэтэ бэшэ хурагшаднын «Баатар - Дангина», «Древо согласия», «Храни свои корни» гэнэн конкурснуудта хабаадажа, илалта туйладаг юм. Б.Жам-балова, Б.Бадмацыренов шаби-нарын республиканска эрд-мэй-практическа конференци-нүүдтэ мүн лэ эрхимлээ бишу. Бүхэроссин арадай аман зохёолой конкурсдо тус хур-гуулийн шабинар эрхим ха-

В. Батуева

баадаа. 2002 ондо хургуулингаа дэргэдэ шэнжэлэлгын хү-дэлмэринүүдые, шэнэ зүйл-нүүдые хэрэглэн ябуула. Тиин тэрэнэй дүнгүүд «Жизнь Ивол-ги», «Буряад үнэн» газетнүүдтэ толилуулагдаһан, «Одон» жур-налда хэблэгдэнэн байна. Гадна өөрөөшье багша гуурһаяа туршажа, статьянуудые газ-етэдэ бэнэдэг юм. «Дүхэригэй» конкурсдо хабаадажа, «Наран Гоохон» номинацида шалгарһан.

Василиса Шариевна 2003 онһоо «Основы этнической культуры бурятского народа» гэнэн авторска программаар хүдэлнэ. Оюун ухаанай сэдхэл бодолой талаар хүмүүжүүлгэдэ булюу анхарал хандуулжа, хуралсалаа ябуула. «Үндэнэн заншалаа хэргээлгэ» гэнэн номинацида аймаг дотор үнгэргэгдэнэн «Эрхим багша»

конкурсдо шалгараа. Мүн 2007 ондо Россин Федерациин эрхим багшануудай тоодо орожо, илалта туйлаа. Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдажа, нэгэтэ бэшэ баярай бэшгүүд-тэ хүртэнэн багша ажална коллектив соогоодүй дүршэлтэй, хүндэтэй багша болоно.

Гэр бүлэдөө хани нүхэртээ гурбан үхибүүдтэй, Майдари хүбүүн мүнөө сэрэгэй албада, Неля, Геля басагадын оюутад юм. Аба эжын буянгаар нэгэтэ багшын мэргэжэл шэлэжэ, Василиса Шариевна уржажа ябаһан эдиршүүлдэ эрдэмэй дээжэ бэлэглэжэ, буянтай ажал бүхы наһаараа ябуула.

М. БАДМАЦЫБИКОВА, багша, арадай гэгээрэлэй отличник.

(Үргэлжлэл). Эхинийн ургахи гуаарнуугта).

Иигэжэл КПСС арад зонһоо таһаршалан, өөрынгөө ноёдой аша туһые хараһан амяараа эмхи шэнги болошоһон байгаа гэхэд, ехээр хэтэрһэн алдуу бэшэ. Энэл шалтагаанаар гэгтэ нэгэ үдэр хүнэшэхэдэнь, партида дурагүй болошоһон зоной дунда ямар ехэ баяр, хүхилдөөн болоо нэм? Зарим коммунистуудшые улаан биледүүдэй хаяжа ябажа гүйлдөө нэн гүбэ. Харин жиирээл коммунистууд иимэ муухай һандаралые ойгожо ядан, анираа хатаад лэ ябаал даа.

Тохёодоһон иимэ һанагдаагүй ушарые һамбаашалан, партиин ехэ дарганар М.С.Горбачев болон Б.Н.Ельцин хоёр сэхэ урбалта хэжэ, Коммунист партия, СССР гүрэнөө үгы хээ. Иигэжэл США-гай ЦРУ-гай түрүүшын дарга Аллен Даллесай 1946 ондо хэлэһэн үгэнүүдын хүсэлдэшоо ха юм. Н.С.Хрущев болон А.И.Брежнев хоёр Даллесай энэ харата түсэбье нэгэтэшые мартангүйгөөр сараха ажалаа үргэлжэ хэжэл байха нэн бээ. И.В.Сталиной байгаа бол, иимэ муухай юумэн оройдоошые болохогүй нэн.

ОН ЖЭЛНҮҮДЭЙ ХОДОРОН ОШОХО гайхалтай түргэн юм байнал даа. Мэнэл һаяхан капиталай гүрэн болообди гэн гэгээ, арбан зургаан жэл ходорон ошоол. Энэ хугасаа соо юу хараагүй, үзөөгүй, дуулаагүйбиди? Россин Президент Б.Н.Ельцин хоёр болзорто, өөрын табихан В.В.Путин баһал хоёрдохи болзороо дүүргэбэ.

Зүгөөр СССР гүрэнэй бутаран һалаһан ушар арад зондо ямар ехэ хойшоһон, һандарал асарааб? СНГ-эйн республикануудай байдал мүнөө олондо мэдээжэ. Балтин далайн республиканыуд НАТО тээшэ харанхай. Украинада, Грузидэ үнгэтэ революцинууд, Киргизидэ, Узбекистанда буһалгаанууд болоо. Юрэдөөл, амяараа гүрэн болоод, олоһон олзон нямһал даа. Беларусь республикада байдал амгалан тайбан.

Улаан-Үдын дэлгүүрнүүдтэ узбек, киргиз, таджик, армян яһатан наймаа хээбди гэжэ үбэлэй хүйтэндэ зүдэрдэг. Ниутаг орондоо байдалай амар һаа, юундэ тэдэнэр эндэ байрладай гэшээб? Би танил болоһон хүбүүдээр хаа-ганса ярилдагшаб. Сэхээл хэлэдэг байгша, ядарһан хөөрхэд, Нэн түрүүн юун жиирэй зоной һанаа сэдхэл хүлгүүлдэб? Батажанги бэшэ, тогтууригүй байдал. Хээээ нэгэтэ нэгэн байһан үндэһэ яһатан хоорондоо буудалдажа байха болоо юм? Хойто Кавказда амгалан бэшэ. Манай агуу Россидэ байдалтай үлүү һайн бэшэ. Энэ нэгэдэхээр.

Хоёрдохөөр, гэмтэ ябадал хэлгэн жэл ерэхэ бүри һүжэрнэ. Мафи, криминал структуранууд диилдэхээ болижо байна. 2006 ондо гансал манай республика дотор 35082 гэмтэ ябадал хэгдэ гээд телевизор хэлэжэ байба нэн. Харин бүхы Росси дотор хэды шэнээн гэлтэйб? Сонходоо решеткотой, түмэр үүдэтэй, гэртээ томо нохой баринхай ехэ ГУЛАГ болонхой һуунабди. Гэртэһэ гараһан хүнүүд хүлөөрөө үгы болоно. Үдэһын харанхыда газаагуур ябахаяа хүнүүд айдаг болоо.

Заршам задарбал, заншал алдуурдаг, Хуули эбдэрбэл, албатан ядардаг. Хуушанаа шэнэлһэн манай гүрэн соо Хулгайшад, дээрмэшэ сэнгэхэ гэжэ Хубхай зүүдэндэш үзэгдөөгүй бэлэй, гээд, арадай поэт Николай Дамдинов тон зүб бэшэһэн байна.

Гурбадахяар, завод, фабриканууд панхаруутажа, хүдөөдэ хамтын ажакхынууд усадхагдажа, ажалгүй, үгырһэн зон дүүрэн болоо. Теэд тэдэнэр хайшан гэхэб даа, хоһоор хууха бэшэ - гэмтэ ябадалай харгыда гараал гүбэ. Хүдөө һалажал байнги. һуурин тосхонууд хоһорно. Зүгөөр мүнөө АПК-е абарха нацпроект гээдг сонсохогодо. Энэ эгээр хүдөөе абархагүйт. Хожом болоо.

Хүдөөгэй зон ядахадаал городой захар гэр бараагаа асаржа зүдэрнэ. Дээдэ һургуулин дипломтой хүбүүд, басагад ажал бэдэржэ зобоно. Гэбэшые, залуу үетэмнай ажал хэнгүйгөөр байжа һуранги. Хүнэн, һэбхи ажабайдал залуушуулые буруу ойгосотой болоно. һайнаар эдэлээд, үдэ наран болотор унтаад, архи пивэ уугаад, сэнгэжэ ябахата, ямар гоё гэшээб. Теэд ходо иимэ ажабайдал байдаггүй юм гэжэ ойлгуулха байгаа. Хулгай, худалаар хэншые холо ошоогүй юм.

Ургажа ябаһан улаан бурганадые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ жэшээ болохоор героинууд тон хэрэгтэй. Теэд совет үеын героинуудые муушала муушалһаар

хэншые бэшэ болгоол. Тиихэдэ манай хүршэ Хитад орондо манай урдын героинуудые хүндэлдэг юм байнал. Нэгэ жэшээ. Үнгэрһэн жэлэй апрелиин ехээр Сочи хотын аэропорт дээрэ буугаад байхадаа, фигурна холжоролгоор Хитадай Арадай Республикын чемпионка Лео Чен эгээл түрүүн Николай Островскийн гэр-

ТҮҮХЭДЭЭ ШАЛТАЛТА ХЭДЭГҮЙ

музейдэ орохо байһанаа мэдүүлээ. «Юундэ?» гэнэн асуудалда тэрэ иигэжэ тайлбарилла: «Манай залуу үетэндэ Павка Корчагин эгээл дуратай героинуудай нэгэн юм». Харин бидэнэр залуу үетэнөө ямар героинуудай жэшээ дээрһэнэ хургаха, хүмүүжүүлхэ болонобиди?

Мүнөө хүдөөдэ юундэ буряад зон бэе бэеынгээ мал хулгайлжа байха болоо юм? Хүшэр дайнай болон дайнай һүүлээрхи үлэн хоһон жэлүүдтэшые иимэ муухай юумэн үзэгдөөгүйл. Үүдээ модоор тулаад, харин городойхид хүлөө аршадаг олбог дороо түлхиюурээ хээд лэ ябадаг нэн гүбдэе.

Мүнөө зарим нэгэн үглөөгүүр өөрынгөө бассейндэ орожо тамараад, хүнэй шүлһээе һайруулма амтатай, курса эдээ зооголоод, «Мерседес» гү, али гоё гоо иномарка машинада һуугаад, гүйлгэжэ байна ха юм. Тиихэдэнь нүгөө нэгэн зольбо нохой, шубуудтай зэргэшэдэн шоройн контейнернүүдые ухашалжа гү, али үгы гээбэл, үйлсын улауу шанаагаар архини хоһон шэл, пивын баанхануудые бэдэржэ, туха сүлөөгүйл ябана. Энэмнай юун гэшээб? «Права человека» гэжэ гоё үгэ байд гээд лэ зэдэлдэг. Тэрэнэй ёһоор үгытэй, тулюур хүн бассейнтэй баяндад адляар ажаһууха дүүрэн эрхэтэй!

Дүрбэдэхээр, зүблэлтэ засагай үедэ гол түлэб усадхагдаһан урданай элдэб үбшэн тахал дахинаа һэргэжэ эхилээ.

Табадахяар, эдилгэ абаха ябадал һурамхи болонги. Балшыса баригдаһан сенаторнууд, мэргнүүд, генералнууд, банкирнууд, чиновнигууд тухай дуудалжал байна.

Зургаадахяар, архи наркотик хоёр аргагүй ехэ гай хохидол асарна, засагта диилдэхээе болонги. Залуу эхэнэрнүүд хайран бээе наймаална. Бүхы эдээ хоол, архи, тамхин, элдэб унда хуурмагаар хээе ябадал гуримшаһаар. Юумэнэй үнэ сэн ургажал байха юм.

Долоодохөөр, бага яһатанаа баһадаг, илгадаг муухай зан абари бии болоо. «Россия для русских» - гээд, хашхарададаг Россин неонацистууд ондоо яһатание баһана, сохино, алана. Воронеж хотодо Африкын студент, Санкт-Петербургда 9-тэй таджик басаган, вьетнам хүбүүн, Владивосток хотодо КНДР-һэ ерээд, ажал хэжэ байһан хоёр хүбүүд, Москвада манай Н.Прокопьев алуулаа, Орел хотодо хур харбадаг манай басагад сохиюулаа, Дарима Нимаева гэмэлтэ. Энэ юун гэшээб?

Наймадахяар, Н.С.Хрущевой хамтаруулгын хоёрдохи ээлжээн ерэнхэй. Пермскэ област Коми-Пермяцка национальна округые, Камчатска област Корякска округые, Эрхүүгэй область Усть-Ордын национальна округые «залгиба». Шэтын область Агын округые бээдэе абаба. Һүүлээрнь манай ээлжээн ерэхэ гү? Юрэдөөл, Ленин багшаһаа үршөөл абаһан гүрэн түрээс алдаа һаа, бидэнэр, буряадууд, зүдэрхэл байхабди.

«Иигэжэ өөһэдэнь харьяата арад түмэнэй харгын хаагдажа, эрхэ сүлөөн хаһагдахадаа, гүрэн түрэ хүсэ шадалаа юрэнхы дээрэ буураана. Харин гүрэн түрэ хадаа байһан арад түмэнэйнгөө, үндэһэ яһатанайнгаа хүгжэлтын арга боломжонуудые тааруулха, туһа үзүүлхэ зэргэтэй. Юундэб гээбэл, бата бэхэ үндэһэтэй, өөрын онсо шанар шэнжэтэй, хүсэ шадалтай, өөрын һуури эзэлһэн, эсэгэ орношо арадуудтай гүрэн болобол, асари ехэ арга боломжотой байха болоно», - гэжэ 2004 оной май соо БГУ-да айшалан америк профессор Роберт Аргур Рупен сэхэ хэлэһэн байна. Зүб лэ даа.

Дээрэ тоологдоһон үйлэ хэрэгүүд зүблэлтэ засагай үедэ байгаагүй юмэл гэжэ бидэнэр, дээдэ үеын зон, баталан гэршэлхэ эрхэтэйбди. Байгашые һаа, тэрэл ааб даа. Үнэндөө зүблэлтэ засаг гэшэмнай түргэн арад зондоо, илангаяа бага яһатандаа хүрөөд лэ үлэһэн һайн засаг бэлэй даа. Жэшээлхэдэ, миингтээр һураха аргалуулха хоёрнай агууехэ социальна туйлалта һэм шуу - коммунизмын захэ үзүүр. Бидэнэр,

буряадууд, ургалтын, хүгжэлтын талаар ямар ехэ зам гатаалаа гээшэ һэмбиди. Мүнөө хаа-яхан революциин урда Тамчын дасанай Цаам наада буулаһан кино-кадр харуулдаг агша. Буряадууд ямар зүдэрүү шэг шарайтай, хубсаһа-хунартай зон ябаһан гэшээб! Мүнөө теэд ямар болообиди? Гоё гоо, сэбэр һайхан,

харуулжа, хэлэжэ, бэшэжэ гарахал даа. ГУШАНДОЛООН ОНДО ЭХИЛЭН Үйлэ хэрэг тэрэ сагай түүхын хара толбо. Энэ үргэн дэлсэтэй, удхаараа угаа шэрүүн үйлэ хэрэг гэгтэ миин болошоогүй, ушар шалтагантай байһан. Юундэб гэхэдэ, капиталай гүрэнүүдээр хүрээлэгдэһэн манай гүрэн гансахан

Халхал Цагай Овоһайн тэрэмжтэ Колхозой түрүүшын Ц.М.Мункуев өөрынгөө 250 жашан түхэригөөр абажа. Улаан-Удундаа бээлгэһэн дайшыхы самолсдой хажууа гэр булэттээ, 1944 оной февраль.

галтай харасатай манай басагад харин хубүүдэй зүрхэ сэдхэлые хүлгүүлдэг болоһоор үнэнэйл. Париж, Берлин, Прага, Хельсинки, Мехико, Джакарта, Катманду, Харбин, Улаан-Баатар хотонуудаар минни мэдэхын хадамда гараһан басагаднай ажаһуунал даа.

Теэд юун гэшээб даа. Совет үеын түүхээе муушалха, тэрэ сагай зоной сэхэ сэбэрээр, шунахай бэшээр ажаһууһан ажабайдалда хамаг мууе адхаха, нангин удхыень буруу тээшэнь хэлэхэ, шэн зоригой дээдын ниидэсые мэдээшгүй болохо, дугуу дундануудыемнай, хула талыемнай хэтэргэжэ хэлэхэ, үгышые һаа, мэдээшгүй янза гаргаха. Эдэ бүгэдые шагнажа байхада, һаһатай зондо хүндэл даа. Юундэб гэхэдэ, эдэ залуу зон өөһэдөө тэрэ сагые мэдэхэгүй, үзөөшыегүй байгаа, һаһатай зондо сээсэ һунаахадаа, ухаа заахадаа, сэхэ баһана.

Совет үедэ бидэнэр бултадаа нэгэн адли, хүнэй сэдхэл даруу номгон, бэе бээдэе анда нүхэд, уур сухалгүй, һайн һанаатай, бултадаа ажалаа хээд лэ, гүрэн түрээс үргэхэ нэгэл зорилготой ябаалди даа. Теэд тэрэ гүрэнниемнай тоталитарна гүрэн байгаа гээд, мүнөө хашхарададаг. Энэ францүз үгэ терроризмын диктатура гэгһэн удхатай юм хаш. Би, жэшээлхэдэ, иимэ муухай гүрэн соо эдир, залуу һаһаа үнгэргэһэнөө оройдоошые мэдээгүй ябаалби. Ямар жэгтэй юм?

Харин мүнөө Россимнай ямар гүрэн болоноб? Дээрэ би дурдааб. Мүнөө ажабайдалай шэрүүн болохоодо, хүнэй сэдхэл муу болоо. Уур сухал, хэрэлдээ сохилдоон, алалсаан, бэе бээе элдэб үнгөөр хэлсэхэ, хардаха, эльбэдэхэ, хоро шараа бусалха...

Бүхы юумэн энэ арба гаран жэл соо аргагүйгөөр задагай зайдан болошоол даа: **Азаргагүй адуун задагай** **Албата муутай ноён задагай.** **Эзэгүй зөөри задагай** **Эрэгүй эмэ задагай,** - гээд лэ, элинсэгүүднай сээсээр лэ «буудалһан» байна бшуу даа.

Демократи гэшэмнай энэл юм һаа, намда хэрэгтэйл бэшэ нэн хаш. Теэд яхахыши, иигээд лэ байха гү? Гэбэшые, засаг түрээд хэрэгтэй юумэнүүдые телевизорээр түүбэрилэн харуулха, олзогүй юумые хэлэхэгүй, харуулахгүй гэшээ үнэн сэхэ юумэн бэшэ. 2006 оной зун Москвада Россин Ветерануудай соведэй табдахи съезд болоо нэн. Зүгөөр түбэй СМИ анир-шэбэргүй үнгэргөөл. Буряад арадай түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэһэн ВКП(б)-гэй болон Совнаркомой хүтэлбэрилэгшэдэй Буряад-Монголой делегациин гэшүүдые Кремль соо угтан абаһаарнь, манай эрэлхэг зоригтой басагадэй санаар Москва хүрэтэр зорижо гараһаарнь эгсэ 70 жэлэй ой гүйсөө. Теэд бүхы СМИ баһал бүтүү, аниргүйгөөр үнгэргөөл даа. Юундэб гэжэ ойлгосотой. Мүнөөнэй залуу зонһоо нюуна гэшээ бээ.

Зүгөөр үргэн дэлсэтэйгээр хэлэгдээдг, бэшэдэг, харуулдаг нэгэл темэ бии. Тэрэмнай - 1937 он. 2007 ондо эгсэ 70 жэл гүйсэбэ. Тиймэһээ олондо мэдээсэл тараадаг бүхы зүйлнүүд ажалаа бүри эдэбхижүүлжэ, үдэр гэхэшэлэн

социализмын «ольтирог» байгаа. Бүхы юумэн шэнэ, доторой дайсадые дүүрэн. Баруунай гүрэнүүд энэл «ольтирогые» усадхаха түсэбтэй. Тиихэдэ хэр уһаа хойшо обществын удамаршад байһан Россин дворянууд, помещикууд, мещанууд, сэрэгэй сагдаанар, зөөри хогшолоо алдажа, хоро шараар бусалһан нюударган баяшуула, үри хүүгэдынь, түрэл түтимүүдынь бултадаа зүблэлтэ засагта эсэргүү тэмсэдэ бодоо.

Харин большевик партиин манлай ЦК дотор И.В.Сталиной түргэн саг соо гүрэнэй промышленна потенциал бодхоохо түсэбье бүри мүнэн буруушаажа, троцкист-бухаринска түсэбье дэмжэгшэд аһан хүсөөрөө бодожо байгаа. Зүгөөр энэнь гансал улаан хэлээрээ бэшэ, харин эзэрхэг түримхэй, нюуханюултагүйгөөр дошхон хэрэгүүдээ бэелүүлэгдэжэ захалһан. Юрэдөөл, байдалаа абарха гээбэл, гүрэн түрэ тон шанга, эрид шууд хэмжээнүүдые абаха ёһотой байгаа ха юм.

«Ни Хрущев, ни его последователи не смогли опровергнуть непреложные факты, свидетельствующие, что в 30-е годы и в последующие годы в нашей стране взрывались шахты, сжигались хранилища зерна, пукались под откос составы с людьми и грузами, us-за угла убивались коммунисты, комсомольцы, активисты новой власти, шли в услужение немецким оккупантам полиции и каратели, и они предавали и убивали советских людей. Все это совершалось конкретными людьми. Смешно утверждать, что это были только единичные случаи. Десятки тысяч фактов подтверждают, что это было массовое явление, проявление классовой борьбы. Террор против врагов социализма являлся мерой защиты», - гээд, 1999 ондо барлагдаһан «Полководцев Сталин» гэжэ номой авторнууд В.В.Суходеев В.Г.Соловьев хоёр бэшэһэн.

Теэд доторой дайсадай иимэ ехэ аюул асарһан, хоро шара хэһэн тухай мүнөө нэгэшые хүн хэлэдэг гү? Үгы! Харин ямаршые гэмэ-зэмэгүй, миил байһан шэнги хүнүүдые түрмэ-түшээд хаагаа, алаа, хюдаа гэдэг гүбэ. Юумэ гэшые мэдэхгүй мүнөөнэй залуушуула юун гэжэ бодолтой? Үшөө репрессидэ ороһон зоной хамтын тоо арба-хори дахин нэмээжэ, дэбэргэжэ хэлэдэг, бэшэдэг.

Нэгэ жэшээ. Манай Буряад орондо шажан мүргэлэй санаартан бултадаа хамалганда ороһон, алуулһан гээд хэлэдэг, бэшэдэг. Теэд юундэ тэдэнэр хамалганда орооб, дасан дугангууд усадхагдааб гэжэ хэлэгдэдэггүй. Эндэ баһал өөрын тайлбари бии бшуу даа. Нэгэдэхээр, шажан мүргэлэй санаартан зүблэлтэ засагые хүйтөөр угтаа. Хоёрдохөөр, тэрэ үеын харанхы, барга зондоо нүлөө ехэтэй хүсэн байгаа. Гурбадахяар, мүргэлшэд болоод, церковь, мечеть, синагога, дасан соогуур шэнэ засагта харша этгээдүүд сугларжа, хара түсэбүүдээ зүбшэдэг, буу зэбсэгүүдээ нюусаар хадагалдаг ушарнууд али олон байһан. Теэд манайда бүхы ламанар хамалганда ороо гү?

Николай ГАЛДАНОВ. (Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

НАРОДНЫЕ АРТИСТЫ СССР И РОССИИ - ГОРДОСТЬ ЗЕМЛИ БУРЯТСКОЙ

(Продолжение. Начало в №№5 (561), 4 (562), 6 (564), 7 (565), 8 (566).)

Владимир БУРУЕВ

(1936 - 1999 гг.)

**БЫЛ ДОБРЫМ
НАСТАВНИКОМ**

Добрую память оставил о себе народный артист России, лауреат Государственной премии Республики Бурятия, кавалер ордена Дружбы Владимир Яковлевич Буроев (лирический баритон).

В течение нескольких десятилетий талантливый певец, ученик Лхасарана Линховойна, оставался одним из ведущих солистов Бурятского академического театра оперы и балета. Более пятидесяти партий было спето им. Его «корошная» - Фигаро в «Севильском цирюльнике» Россини и Жермон в «Травиате» Верди, Дон Жуан в одноименной опере Моцарта и Петруччио в «Укрощении строптивой» В.Шебалина, Евгений Онегин в одноименной опере П.И.Чайковского и Марсель в «Богеме» Пуччини, Валентин в «Фаусте» Гуно и, конечно же, Энхэ-Мэргэн в «Энхэ-Булат баторе» М.Фролова и многие другие всегда впечатляли зрителей. Замечательным был и его камерный репертуар: романсы Чайковского, Рахманинова, Свиридова, песни композиторов Бурятии.

Неравнодушный, доброжелательный, Владимир Яковлевич хорошо влиял на молодежь в театре, был наставником. В память о народном артисте России в год 75-летия со дня его рождения в республике был проведен в несколько туров конкурс молодых певцов.

Ольга КОРОТКОВА

(1941 - 2005 гг.)

ОНА УЧИЛАСЬ У ИОРДАН

Имя выдающейся бурятской балерины, народной артистки России, лауреата Государственной премии Республики Бурятия Ольги Шарыповны Коротковой занимает особое место в истории бурятского балета. Эстетическое мировоззрение, исполнительский стиль балерины складывались в старейшем хореографическом училище страны - Ленинградском академическом имени А.Я.Вагановой. Основы ее мастерства были заложены выдающейся балериной и педагогом, одной из любимых учениц Вагановой Ольгой Иордан, которая, в свою очередь, передала своей ученице «совершенную технику, эффективность, широту и смелость танца», как отмечали не раз балетные критики.

Исполненные Ольгой Коротковой партии Одетты и Жизели, Китри и Ангары, Липитры и Фригии отличали мягкий лиризм и особая грациозность, одухотворенная женственность. С блеском танцевала О.Короткова партии Заремы в «Бахчисарайском фонтане», Никии в «Баядерке», Одиллии в «Лебедином озере», Ингрид в «Пер-Гюнге», Мехмен Бану в «Легенде о любви», Эгины в «Спартаке», Миледи Винтер в «Трех мушкетерах». Творческая жизнь балерины - пример преданности родному театру и балетному искусству, пример, достойный подражания для нынешнего поколения служителей Терпсихоры.

Виктор ГАНЖЕНКО

**АПЛОДИСМЕНТЫ -
МАСТЕРУ**

Стремительно поднялся на балетный Олимп Бурятии выпускник Улан-Удэнского хореографического училища Виктор Ганженко. Не поднялся, а взлетел вместе со своим Спартаком в одноименном балете Арама Хачатуряна.

Его прыжки, вызывавшие бурю эмоций в зрительном зале, виртуозная техника, с какой он танцевал партию, в сочетании с благородными мажерами, присутствия любимица публики и в жизни, писали Спартак народного артиста России Виктора Ганженко в золотой фонд Бурятского академического театра оперы и балета. Талантливо танцевал Виктор Ганженко и своих лирических героев. Его граф Альберт, принц Зигфрид, Жап де Бриен, Юноша в «Шопениане» отличались не только своей изысканностью, но и внутренней наполненностью. Яркими и выразительными были работы Виктора Александровича Ганженко в современных балетах, поставленных лауреатом всесоюзных и всероссийских конкурсов балетмейстеров Олегом Игнатьевым.

В какой бы роли он ни выходил на сцену, какими бы разными ни были его герои, солист балета всегда оставался талантливым партнером, создавая «подлинные эмоциональные взаимоотношения с балериной, чутко прислушиваясь к внутреннему миру ее героини. Ганженко буквально жил своей партнершей, окутывая ее аурой восхищения и преклонения».

Сегодня мастер сцены активно передает свой опыт молодым танцовщикам в созданном им «Молодом балете Улан-Удэ», а также будучи доцентом академии культуры и искусства Восточной Сибири.

**Дарима ЛИНХОВОИН
ПИАНИСТКА И ПЕДАГОГ**

Имя Даримы Лхасарановны Линховойн, народной артистки России, лауреата Государственной премии Республики Бурятия, пианистки и педагога, зажглось на музыкальном небосклоне Бурятии вначале маленькой, но уже заметной звездочкой. Это было три десятилетия назад, когда, получив академическое музыкальное воспитание в Ленинграде, она стала ведущим концертмейстером Бурятского театра оперы и балета. Все, чем полна жизнь оперного театра, а это репетиции и сами спектакли, концерты и многочисленные гастролы, проходило через ее повседневную и напряженную творческую работу. Ее тонкое ощущение инструмента, унаследованное от знаменитых родителей педагогическое мастерство привлекали молодых певцов, получавших в результате совместной работы неизменный успех в крупных конкурсах. Дипломом «Лучший концертмейстер» была отмечена Дарима Лхасарановна Линховойн на международных конкурсах вокалистов 1984 и 1996 годов. «Великолепной пианисткой и педагогом» назвало Д.Линховойн жюри Международного конкурса вокалистов им. М.Глинки, возглавляемое Ириной Архиповой. «Каж-

дый раз певческая делегация из Бурятии, возглавляемая Д.Линховойн, привлекает высоким уровнем подготовки, профессионализмом, продуманностью и великолепным подбором программы, проникновением в суть исполняемых произведений», - это слова из благодарственного письма, приходившего из Москвы на имя первого Президента республики Л.В.Потапова.

Вячеслав

**БАЛЬЖИНИМАЕВ
А НАДЕЖДА СБЫЛАСЬ**

Талантливый певец, а ныне еще и профессор ВСГАКИ, Вячеслав Дашинимаяевич Бальжинимаяев окончил Московскую государственную консерваторию имени П.И.Чайковского. Будучи студентом, в 1977

году принял участие в VIII Всесоюзном конкурсе вокалистов им. М.Глинки (г. Ташкент). Как перспективный участник конкурса, он был удостоен приза «Надежда». А спустя два года молодой солист Бурятского академического театра оперы и балета становится лауреатом этого же конкурса, состоявшегося уже в Таллине. Затем около двух лет, в самом начале работы в театре, певец стажирруется в знаменитом «Ла Скала». Магическое имя прославленного Миланского театра будет еще долго напоминать о творческой атмосфере, царящей там. Вячеслав Бальжинимаяев - обладатель лирико-драматического тенора. Сочетание голоса широкого диапазона, легкого и одновременно насыщенного, безупречной вокальной техники и высокой культуры исполнения создало предпосылки к сценическому успеху певца. Тридцать с лишним солильных партий спето Вячеславом Бальжинимаяевым в спектаклях театра. Это Водемон в «Иоанте» Чайковского, Форетто в «Аттиле» Верди, Пинкертон в «Чио-Чио-сан» Пуччини, Энхэ в опере М.Фролова «Энхэ-Булат батор», Владимир Игоревич в «Князе Игоре» Бородина, Калаф в опере Пуччини «Турандот», Альфред в «Травиате» Верди, Ленский в «Евгении Онегине» Чайковского, Хозе в «Кармен» Бизе, Туриду в «Сельской чести» Масканы и другие.

**Екатерина САМБУЕВА
БУРЯТСКАЯ ТЕРПСИХОРА**

Маша-Принцесса и Щелкунчик-Принц в первом выпускном балете Улан-Удэнского хореографического училища «Щелкунчик» П.И.Чайковского навсегда останутся в истории бурятского балета. То были будущие звезды балета Екатерина Самбуева и Юрий Муруев и их первый дуэт, ставший со временем блистательным.

Юная балерина прошла затем класс усовершенствования у знаменитой Н.М.Дудинской в Ленинграде. Вернувшись в 1969 году в родной театр, Екатерина Самбуева много и успешно танцует в классических, национальных, современных балетах. «Екатерина Самбу-

ева - маленькая бурятская Терпсихора. Танец ее - легкий, стремительный, смелый при всей лиричности и поэтичности облика», - скажет в те годы один из ведущих балетоведов Союза Николай Эльяш. Критики не раз отмечали вдохновенно исполненные народной артисткой России партии Одетты-Одиллии, Жизели, Пахиты, Эсмеральды, Китри, Раймонды, Ангары, Марии, Заремы, принцессы Ширин, Гаянэ, Нунэ, Клеопатры, Фригии, Джульетты, Евы, Канделос, Нуриды, а также созданные солисткой сценические образы в балетах с современной хореографией, поставленных Олегом Игнатьевым.

Екатерина Балдановна с отличием окончила Российскую Академию театрального искусства, уже сама много лет преподает в хореографическом училище, была его художественным руководителем. Все последние годы народная артистка России, лауреат Государственной премии Республики Бурятия возглавляет балет Бурятского академического театра оперы и балета им. Г.Ц.Цыдынжапова, вселяя уверенность в молодых танцовщиков и думая о завтрашнем дне родного театра.

**Юрий МУРУЕВ
СВОЁ МАСТЕРСТВО -
МОЛОДЫМ**

Вот таким, летящим в высоком мягком прыжке над сценой, какой мы видим на этом снимке, и запомнили своего любимца улан-удэнские балетоманы. Юрий Фролович Муруев - один из

первых выпускников Улан-Удэнского хореографического училища 1967 года. Вместе с ним выпускались будущие солисты балета Е.Самбуева, В.Ганженко, Т.Михановина, А.Павленко. Их основные педагоги - заслуженный деятель искусств Республики Бурятия З.Н.Тыгжэрова и народный артист Бурятии Б.Н.Васильев. После училища Юрий Муруев прошел стажировку в Ленинградском хореографическом училище им. А.Я.Вагановой в классе А.И.Пушкина. Вернувшись в Улан-Удэ, много работал, оттачивая движения. В этом ему помог замечательный педагог и наставник П.Т.Абашев. Прошло совсем немного времени, и Ю.Муруев стал известен как прекрасный исполнитель ролей классического репертуара, способный глубоко проникать в образный строй танца, чуткий партнер. В те же годы он стал дипломантом Всесоюзного конкурса артистов балета, лауреатом XI Всемирного фестиваля молодежи и студентов в Гаване, участвовал в фестивале дружбы в МНР, Днях литературы и искусства Бурятии в Москве, Всесоюзном фестивале творческой молодежи в Минске. Вместе с Екатериной Самбуевой гастролитировал в Китае, Вьетнаме, Японии, Италии, Португалии, Кипре, пропагандируя искусство родной Бурятии. В течение нескольких лет народный артист России Ю.Ф.Муруев вместе с женой и соратником народной артисткой Бурятии Татьяной Муруевой обучали искусству балета молодых красноярцев, а сегодня преподают в родном училище. Прославляет российский балет и бурятскую хореографическую школу их сын Денис Муруев.

Надежда ГОНЧИКОВА.

Понедельник, 17

Первый канал

- 06.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 «Малахов +»
11.20 «Модный приговор»
12.20 «Контрольная закупка»
13.00 Новости
13.20 Т/с «Убойная сила»
14.20 «Детективы»
15.00 Другие новости
15.30 «Понять. Простить»
16.00 Новости
16.20 «Дворцовые тайны времен Леонида Брежнева». 1 ч.
17.00 Т/с «Огонь любви»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Новости
19.20 Жди меня
20.10 Т/с «След»
21.00 Т/с «Принцесса цирка»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «И все-таки я люблю...»
23.30 «Дети-экстрасенсы»
00.30 Ночные новости
00.50 «Одноэтажная Америка»
01.50 «Пленники азарта»
02.40 Х/ф «Принц Америки»
04.05 Х/ф «Клерки-2»

«Россия»

- 12.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 Т/с «Частный детектив»
13.40 М/ф «Конек-горбунок»
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия

Вторник, 18

Первый канал

- 06.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 «Малахов +»
11.20 «Модный приговор»
12.20 «Контрольная закупка»
13.00 Новости
13.20 Т/с «Убойная сила»
14.20 «Детективы»
15.00 Другие новости
15.30 «Понять. Простить»
16.00 Новости
16.20 «Дворцовые тайны времен Леонида Брежнева». 2 ч.
17.00 Т/с «Огонь любви»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Новости
19.20 «Пусть говорят»
20.10 Т/с «След»
21.00 Т/с «Принцесса цирка»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «И все-таки я люблю...»
23.30 Спецрасследование. «Жизнь или кошелек»
00.30 Ночные новости
00.50 Х/ф «Код жизни» 2 ч.
01.50 Ударная сила. «Небесные доспехи»
02.30 «Доброй ночи»
03.30 Х/ф «Идеальное убийство»
05.20 «Детективы»

«Россия»

- 06.00 «Доброе утро, Россия!»
06.34, 08.34 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.34, 09.34 Вести-Бурятия Бамбаахай
10.10 Улгур
10.25 Тайзан
10.50 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»
13.40 Х/ф «Секретный фарватер»
15.00 Вести
15.20 Вести - Бурятия
15.40 Т/с «Мачеха»
16.35 «Суд идет»
17.30 «Кулагин и партнеры»

Среда, 19

Первый канал

- 06.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 «Малахов +»
11.20 «Модный приговор»
12.20 «Контрольная закупка»
13.00 Новости
13.20 Т/с «Убойная сила»
14.20 «Детективы»
15.00 Другие новости
15.30 «Понять. Простить»

- 15.40 Т/с «Мачеха»
16.35 «Суд идет»
17.30 «Кулагин и партнеры»
18.00 Вести
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.50 Вести. Дежурная часть
19.05 Т/с «Женщина без прошлого»

- 20.00 Т/с «Родные люди»
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Тайны следствия»
23.50 «Городок»
00.50 «Вести+»
01.10 «Честный детектив» Эдуарда Петрова
01.40 «Синемания»
02.05 Дорожный патруль

КУЛЬТУРА

- 08.00 «Евроныус»
11.00, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.20 «В главной роли...»
11.50 Х/ф «Коллеги»
13.30 Линия жизни. Александр Кабаков
14.25 «Мой Эрмитаж»
14.55 Т/ф «Я к Вам никогда не вернусь»
16.25 Документальная история с Татьяной Горевой. «Михаил Кузмин. Пьеро и Арлекин»
16.55 «Порядок слов»
17.00 М/с «Вилли Фог-2»
17.25 М/ф «Кто получит приз?»
17.35 «Джунгли всерьез»
18.00 Д/ф «Тутанхамон»
18.05 «Загадки острова Клиппертон». Документальный сериал 4 с. «Захватчики»
18.35 «Царская муза в семье Романовых». Петр I

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 18.00 Вести
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.50 Вести. Дежурная часть
19.05 Т/с «Женщина без прошлого»
20.00 Т/с «Родные люди»
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Тайны следствия»
23.50 «Спасите наши души. Новорожденные»
00.50 «Вести+»
01.10 Х/ф «В любви и войне»
03.15 Дорожный патруль

КУЛЬТУРА

- 07.30 «Евроныус»
11.00, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.20 «В главной роли...»
11.50 Х/ф «Мальчишки»
13.15 «Живое дерево ремесел»
13.25 «Тем временем»
14.20 Academia
14.50 Х/ф «Екатерина Воронина»
16.25 «Уральский дракон»
16.55 «Порядок слов»
17.00 М/с «Вилли Фог-2»
17.25 М/ф «Просто так»
17.30 Т/с «Собака по имени Снобз»
17.55 Д/ф «Гомер»
18.05 «Загадки острова Клиппертон». Документальный сериал 5 с. «Акулы в опасности»
18.35 «Царская муза в семье Романовых». Елизавета Петровна и Екатерина II
19.00 Международному конкурсу имени П.И. Чайковского-50!
20.00 Ночной полет
20.50 Ступени цивилизации. «Как создавались империи». Документальный сериал «Греция. Эпоха Александра Македонского»
21.40 Международному конкурсу имени П.И. Чайковского-50! «Золотой юбилей»
22.35 Больше, чем любовь. Антон Чехов и Ольга Книппер
23.15 Кто мы? «Вершины и бездны Серебряного века». 6 ч.

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 16.00 Новости
16.20 «НЛО. Вторжение на Землю»
17.00 Т/с «Огонь любви»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Новости
19.20 «Пусть говорят»
20.10 Т/с «След»
21.00 Т/с «Принцесса цирка»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «И все-таки я люблю...»
23.30 «Фанаты и поклонники»
00.30 Ночные новости
00.50 Искатели. «В списках погибших не значился»

- 19.00 Д/ф «Ангор. Великий город храмов Камбоджи»
19.15 Достояние республики. Лужецкий Ферантонов монастырь (Можайск)
19.30 «БлокНот»
20.00 Ночной полет
20.50 Ступени цивилизации. «Как создавались империи». Документальный сериал «Греция»

- 21.40 100 лет со дня рождения Бориса Полевых. «Соавтор-жизнь»
22.10 Д/ф «Кафедральный собор в Шартре»
22.25 Острова. Валерий Чигинский
23.05 «Уральский дракон»
23.35 «Тем временем»
00.50 Про АРТ
01.20 Экология литературы. Северная глава. Юнас Гардель

- 01.45 Д/ф «Опаленная жизнь»
02.40 «Как создавались империи». Документальный сериал «Греция»
03.25 Ф.Шуберт. Симфония №8 «Неоконченная». Дирижер Ю. Башмет

- 08.00 «Проснись!». Погода
08.30 «Такси». «Знаки зодиаки»
09.00 «Улан-Удэ: инструкция по применению». Погода
09.30 Необъяснимо, но факт. Погода
10.30 Т/с «Саша плюс Маша». «Знаки зодиаки»
11.00 Т/с «Счастливы вместе»
12.00 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны»
12.30 М/ф «Крутые бобры»
13.00 М/с «Приключения Джимми Нейрона»
13.30 «Победоносный голос верующего»
14.00 М/с «Тоталли Спайс»
14.30 «Такси»
15.00 Т/с «Саша плюс Маша»
15.30 «Если завтра ремонт»
15.45 «Любовь и тайны Сансет Бич»
16.40 Х/ф «Дети ветра». «Знаки зодиаки»
18.30 «Восточный экспресс». Погода
18.45 «ОАО «Байкалфарм» представляет: розыгрыш лотереи «Мороз-Красный нос»
18.50 «Наша Russia. Избранное». «Знаки зодиаки»

«АРИГ УС»

- 08.00 «Проснись!». Погода
08.30 «Такси». «Знаки зодиаки»
09.00 «Улан-Удэ: инструкция по применению». Погода
09.30 Необъяснимо, но факт. Погода
10.30 Т/с «Саша плюс Маша». «Знаки зодиаки»
11.00 Т/с «Счастливы вместе»
12.00 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны»
12.30 М/ф «Крутые бобры»
13.00 М/с «Приключения Джимми Нейрона»
13.30 «Победоносный голос верующего»
14.00 М/с «Тоталли Спайс»
14.30 «Такси»
15.00 Т/с «Саша плюс Маша»
15.30 «Если завтра ремонт»
15.45 «Любовь и тайны Сансет Бич»
16.40 Х/ф «Дети ветра». «Знаки зодиаки»
18.30 «Восточный экспресс». Погода
18.45 «ОАО «Байкалфарм» представляет: розыгрыш лотереи «Мороз-Красный нос»
18.50 «Наша Russia. Избранное». «Знаки зодиаки»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 23.45 «Апокриф»
00.55 Х/ф «Жервеза»
02.55 «Как создавались империи». Документальный сериал «Греция. Эпоха Александра Македонского»
03.40 Музыкальный момент. Дж.Верди. Увертюра к опере «Сицилийская вечерня»

«АРИГ УС»

- 07.00 «Восточный экспресс». Погода
07.35 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
08.00 «Проснись!»
08.30 «Такси». «Знаки зодиаки»
08.55 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
09.30 Необъяснимо, но факт. «Знаки зодиаки». Погода
10.30 Т/с «Саша плюс Маша»
11.00 Т/с «Счастливы вместе»
12.00 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны»
12.30 М/ф «Крутые бобры»
13.00 М/с «Приключения Джимми Нейрона»
13.30 «Победоносный голос верующего»
14.00 М/с «Тоталли Спайс»
14.30 «Такси»
15.00 Т/с «Саша плюс Маша»
15.30 «Любовь и тайны Сансет Бич»
16.30 Х/ф «Невыносимая жестокость». «Знаки зодиаки»
18.30 «Восточный экспресс». Погода
18.45 «Наша Russia. Избранное». «Знаки зодиаки»
19.00 Т/с «Счастливы вместе»
19.30 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
20.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
20.40 «Будни»
21.00 Т/с «Счастливы вместе». «Знаки зодиаки»
22.00 «Дом-2. Город любви». «Знаки зодиаки»
23.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
23.40 Х/ф «Добейся успеха»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 01.40 «Доброй ночи»
02.30 Х/ф «Аполлон-13»
04.50 «Сокровища Земли»
06.00 «Доброе утро, Россия!»
06.34, 08.34 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.34, 09.34 Вести-Бурятия
09.55 «Такой хоккей нам не нужен. Николай Озеров»
10.50 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»

«РОССИЯ»

- 19.00 Т/с «Счастливы вместе»
19.30 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
20.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
20.40 «Сига»
21.00 Т/с «Счастливы вместе». «Знаки зодиаки»
22.00 «Дом-2. Город любви». «Знаки зодиаки»
23.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
23.40 Х/ф «Невыносимая жестокость»

- 08.10 «Рекламный облом»
08.35 «Ради смеха»
09.00 «Дальние родственники»
09.30 «Очевидец»: самое смешное

- 10.30 «Новости «24»»
11.00 Т/с «Next-2»
12.00 «Час суда»
13.00 Д/ф «НЛО: русская версия»
13.30 «Новости «24»»
14.00 «Званный ужин»
15.00 Т/с «Сверхъестественное»
16.50 Х/ф «Полярная ночь»
18.50 «Рекламный облом»
19.00 Т/с «Next-2»
20.00 «Наш город»
20.30 «Новости «24»»
21.00 Т/с «Опер Крюк»
22.00 «Солдаты-14»
23.00 «Громкое дело»: «Черная порода»

«ТИВИКОМ»

- 07.00 «Объектив»
07.35 М/с «Крокодилы спешат на помощь»
08.10 «Рекламный облом»
08.35 «Ради смеха»
09.00 «Дальние родственники»
09.30 «Очевидец»: самое смешное
10.30 «Новости «24»»
11.00 Т/с «Next-2»
12.00 «Час суда»
13.00 Д/ф «НЛО: русская версия»
13.30 «Новости «24»»
14.00 «Званный ужин»
15.00 Т/с «Сверхъестественное»
16.50 Х/ф «Полярная ночь»
18.50 «Рекламный облом»
19.00 Т/с «Next-2»
20.00 «Наш город»
20.30 «Новости «24»»
21.00 Т/с «Опер Крюк»
22.00 «Солдаты-14»
23.00 «Громкое дело»: «Черная порода»
00.00 «Наш город»
00.30 «Новости «24»»
01.00 «Актуальное чтение»
01.15 «Три угла с Павлом Астаховым»
02.20 «Наш город»

«СТС - БАЙКАЛ»

- 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Т/с «Зена - королева воинов»
06.55 М/с «Смешарики»
07.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
07.30 Т/с «Папины дочки»
08.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
09.00 Истории в деталях

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

«ТИВИКОМ»

- 07.00 «Наш город»
07.40 М/с «Крокодилы спешат на помощь»
08.05 «Рекламный облом»
08.35 Т/с «Студенты»
09.35 «Солдаты-14»
10.30 «Наш город»
11.00 «Next-2»
12.00 «Час суда»
13.00 «Наш город»
13.30 «Новости «24»»
14.00 «Званный ужин»
15.00 Т/с «Секретные материалы»
16.00 Х/ф «Лепреконт-3»
17.50 «Рекламный облом»
18.00 Т/с «Опер Крюк»
19.00 Т/с «Next-2»
20.00 «Наш город»
20.30 «Новости «24»»
21.00 Т/с «Опер Крюк»
22.00 «Солдаты-14»
23.00 «Чрезвычайные истории»
00.00 «Наш город»
00.30 «Новости «24»»
01.00 «Актуальное чтение»
01.15 Х/ф «Русский киллер»
03.00 «Наш город»

«СТС - БАЙКАЛ»

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Т/с «Зена - королева воинов»
06.55 М/с «Смешарики»
07.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
07.30 Т/с «Папины дочки»
08.00 Т/с «Ранетки»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Чемпион»
10.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
11.30 Т/с «Петя Великолепный»
12.30 Т/с «Вся такая внезапная»
13.00 М/с «Смешарики»
13.30 Истории в деталях
14.00 М/с «Приключения Вуди и его друзей»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»
13.40 Х/ф «Секретный фарватер»
15.00 Вести
15.20 Вести - Бурятия
15.40 Т/с «Мачеха»
16.35 «Суд идет»
17.30 «Кулагин и партнеры»
18.00 Вести
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)

- 09.30 Кто умнее пятиклассника?
10.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
11.30 Т/с «Петя Великолепный»
12.30 Т/с «Вся такая внезапная»
13.00 М/с «Смешарики»
13.30 Истории в деталях
14.00 М/с «Приключения Вуди и его друзей»
14.30 М/с «Приключения Джеки Чана»
15.00 М/с «Чокнутый»
15.30 М/с «Ким Пять-С-Плюсом»
16.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
16.30 Галилео
17.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
17.30 Т/с «Та...ны Смолвилля»
18.30 Истории в деталях
19.00 Т/с «Папины дочки»
20.00 Т/с «Ранетки»
21.00 Т/с «Чемпион»
22.00 Х/ф «Роми и Мишель на встрече выпускников»
23.50 6 кадров
00.00 Истории в деталях
00.30 Т/с «Тридцатилетние»
01.30 Т/с «Особенный день»
02.25 Т/с «Закон и порядок. Специальный корпус»
04.10 Музыка на СТС-Байкал

- 09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
09.55 Телемагазин
10.25 М/ф
11.30 «Самое смешное видео»
12.00 Т/с «Агентство «Алиби»»
12.30 Судебные страсти
13.25 Х/ф «Марс»
15.30 «Утомленные славой»
16.00 Т/с «Крутой Уокер»
17.00 Судебные страсти
18.00 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
18.30 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
19.30 Т/с «Диагноз: убийство»
20.30 Судебные страсти
21.30 Чудеса со всего света
22.30 «Каламбур»
23.00 «Самое смешное видео»
23.30 «Самое невероятное видео»
00.30 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 «Голые и смешные»
02.30 Невероятная коллекция мистера Рипли
03.25 «Карданный вал +»
03.50 «Голые и смешные»
04.20 «Маски-шоу»

- 09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
09.55 Телемагазин
10.25 М/ф
11.30 «Самое смешное видео»
12.00 Т/с «Агентство «Алиби»»
12.30 Судебные страсти
13.25 Х/ф «Марс»
15.30 «Утомленные славой»
16.00 Т/с «Крутой Уокер»
17.00 Судебные страсти
18.00 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
18.30 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
19.30 Т/с «Диагноз: убийство»
20.30 Судебные страсти
21.30 Чудеса со всего света
22.30 «Каламбур»
23.00 «Самое смешное видео»
23.30 «Самое невероятное видео»
00.30 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 «Голые и смешные»
02.30 Невероятная коллекция мистера Рипли
03.25 «Карданный вал +»
03.50 «Голые и смешные»
04.20 «Маски-шоу»

ДТВ

- 09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
09.55 Телемагазин
10.25 М/ф
11.30 «Самое смешное видео»
12.00 Т/с «Агентство «Алиби»»
12.30 Судебные страсти
13.25 Х/ф «Марс»
15.30 «Утомленные славой»
16.00 Т/с «Крутой Уокер»
17.00 Судебные страсти
18.00 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
18.30 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
19.30 Т/с «Диагноз: убийство»
20.30 Судебные страсти
21.30 Чудеса со всего света
22.30 «Каламбур»
23.00 «Самое смешное видео»
23.30 «Самое невероятное видео»
00.30 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 «Голые и смешные»
02.30 Невероятная коллекция мистера Рипли
03.25 «Карданный вал +»
03.50 «Голые и смешные»
04.20 «Маски-шоу»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

«ТИВИКОМ»

- 07.00 «Наш город»
07.40 М/с «Крокодилы спешат на помощь»
08.05 «Рекламный облом»
08.35 Т/с «Студенты»
09.35 «Солдаты-14»
10.30 «Наш город»
11.00 «Next-2»
12.00 «Час суда»
13.00 «Наш город»
13.30 «Новости «24»»
14.00 «Званный ужин»
15.00 Т/с «Секретные материалы»
16.00 Х/ф «Лепреконт-3»
17.50 «Рекламный облом»
18.00 Т/с «Опер Крюк»
19.00 Т/с «Next-2»
20.00 «Наш город»
20.30 «Новости «24»»
21.00 Т/с «Опер Крюк»
22.00 «Солдаты-14»
23.00 «Чрезвычайные истории»
00.00 «Наш город»
00.30 «Новости «24»»
01.00 «Актуальное чтение»
01.15 Х/ф «Русский киллер»
03.00 «Наш город»

«СТС - БАЙКАЛ»

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Т/с «Зена - королева воинов»
06.55 М/с «Смешарики»
07.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
07.30 Т/с «Папины дочки»
08.00 Т/с «Ранетки»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Чемпион»
10.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
11.30 Т/с «Петя Великолепный»
12.30 Т/с «Вся такая внезапная»
13.00 М/с «Смешарики»
13.30 Истории в деталях
14.00 М/с «Приключения Вуди и его друзей»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 18.50 Вести. Дежурная часть
19.05 Т/с «Женщина без прошлого»
20.00 Т/с «Родные люди»
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Тайны следствия»
23.50 «Исторические хроники». «1963. Смоктунский»
00.50 «Вести+»
01.10 Х/ф «Мы с вами где-то встречались»
02.55 Дорожный патруль
03.10 «Горячая десятка»

№10(568)

Дүхэрч

№27(21570)

КУЛЬТУРА

- 07.30 «Евро Ньюс»
11.00, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.20 «В главной роли...»
11.50 Х/ф «Мещерские»
13.20 Д/ф «Теруэль. Мавританская архитектура»
13.35 «Апокриф»
14.20 Экспедиция «ЧИЖ». Танцы народов России
14.50 Х/ф «Если ты прав...»
16.10 «Живое дерево ремесел»
16.25 «Порядок слов»
17.00 М/с «Вилли Фог-2»
17.25 М/ф «Веселая карусель». «Азбука безопасности»
17.30 Т/с «Собака по имени Снобз»
17.55 Д/ф «Апокалипсис». Альбрехт Дюрер
18.05 Д/с «Загадки острова Клиппертон»
18.35 «Царская муза в семье Романовых». Павел I
19.00 Международному конкурсу имени П.И. Чайковского-50!
20.00 Ночной полет
20.50 Ступени цивилизации. «Как создавались империи». Документальный сериал «Рим». 1 ч.
21.40 Власть факта
22.20 Д/ф «Мистрас. Развалины византийского города»
22.40 Д/ф «Виват, Нина, виват!»
23.35 Молодежное ток-шоу «Большие»
00.55 Х/ф «Запретные игры»

- 02.15 Д/ф «Танец секунды»
02.40 Д/ф «Теруэль. Мавританская архитектура»
02.55 «Как создавались империи». Документальный сериал «Рим». 1 ч.
03.45 Музыкальный момент. А.Рубинштейн. «Вальс-каприз»
07.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
07.35 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
08.00 «Проснись!»
08.30 Такси «Знаки зодиаки»
08.55 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
09.30 Необъяснимо, но факт. «Знаки зодиаки». Погода
10.30 Т/с «Саша плюс Маша»
11.00 Т/с «Счастливы вместе»
12.00 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны»
12.30 М/ф «Крутые бобры»
13.00 М/с «Приключения Джимми Нейрона»
13.30 «Победоносный голос верующего»
14.00 М/с «Тоталли Спайс»
14.30 «Такси»
15.00 Т/с «Саша плюс Маша»
15.30 «Любовь и тайны Сансет Бич»
16.30 Х/ф «Добейся успеха». «Знаки зодиаки»
18.30 «Восточный экспресс». Погода
18.45 «Наша Russia. Избранное». «Знаки зодиаки»
19.00 Т/с «Счастливы вместе»

- 19.30 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
20.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
20.40 «Будни»
21.00 Т/с «Счастливы вместе». «Знаки зодиаки»
22.00 «Дом-2. Город любви». «Знаки зодиаки»
23.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
23.40 Х/ф «Загадай желание»
07.00 «Наш город»
07.35 М/с «Крокодилы спешат на помощь»
08.05 «Рекламный облом»
08.30 Т/с «Студенты»
09.30 «Солдаты-14»
10.30 «Наш город»
11.00 Т/с «Next-2»
12.00 «Час суда»
13.00 «Наш город»
13.30 «Новостя 24»
14.00 «Званный ужин»
15.05 Т/с «Секретные материалы»
16.05 Х/ф «Русский киллер»
17.50 «Рекламный облом»
18.00 Т/с «Опер Крюк»
19.00 Т/с «Next-2»
20.00 «Наш город»
20.30 «Дамские штучки»
21.00 Т/с «Опер Крюк»
22.00 «Солдаты-14»
23.00 Детективные истории: «Ос-торожно! Женщина!»
00.00 «Наш город»
00.30 «Новостя 24»
01.00 «Актуальное чтение»

- 01.15 Х/ф «Смерти Йена Стоуна»
02.55 «Наш город»
06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Т/с «Зена - королева воинов»
06.55 М/с «Смешарики»
07.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
07.30 Т/с «Папины дочки»
08.00 Т/с «Ранетки»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Чемпион»
10.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
11.30 Т/с «Петя Великолепный»
12.30 Т/с «Люба дети и завод»
13.00 М/с «Смешарики»
13.30 Истории в деталях
14.00 М/с «Приключения Вуди и его друзей»
14.30 М/с «Приключения Джеки Чана»
15.00 М/с «Чокнутый»
15.30 М/с «Ким Пять-С-Плюсом»
16.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
16.30 Галилео
17.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
17.30 Т/с «Тайны Смолвиля»
18.30 Истории в деталях
19.00 Т/с «Папины дочки»
20.00 Т/с «Ранетки»
21.00 Т/с «Чемпион»
22.00 Х/ф «Непробиваемый»

- 23.35 6 кадров
00.00 Истории в деталях
00.30 Т/с «Тридцатилетние»
01.30 Т/с «Талисман любви»
02.25 Т/с «Закон и порядок. Специальный корпус»
04.10 Музыка на СТС-Байкал
09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
09.55 Телемагазин
10.25 М/ф
11.30 «Самое смешное видео»
12.00 Т/с «Агентство «Алиби»»
12.30 Судебные страсти
13.30 Х/ф «Каталажка»
14.55 «Зверинные шуточки»
15.30 «Утомленные славой»
16.00 Т/с «Крутой Уокер»
17.00 Судебные страсти
18.00 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
18.30 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
19.30 Т/с «Диагноз: убийство»
20.30 Судебные страсти
21.30 Чудеса со всего света
22.30 «Каламбур»
23.00 «Самое смешное видео»
23.30 «Самое невероятное видео»
00.30 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 «Голые и смешные»
02.30 Чудеса со всего света
03.30 «Карданный вал +»
03.55 «Голые и смешные»
04.25 «Маски-шоу»
04.55 Ночной клуб
06.55 Т/с «Рыцарь дорог»

Четверг, 20

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Первый канал

- 06.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 «Малахов +»
11.20 «Модный приговор»
12.20 «Контрольная закупка»
13.00 Новости
13.20 Т/с «Убойная сила»
14.20 «Детективы»
15.00 Другие новости
15.30 «Понять. Простить»
16.00 Новости
16.20 «Страсти над вечным покоем»
17.00 Т/с «Огонь любви»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Новости
19.20 «Пусть говорят»
20.10 Т/с «След»
21.00 Т/с «Принцесса цирка»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «И все-таки я люблю...»
23.30 «Человек и закон»
00.30 Ночные новости
00.50 «Судите сами»
01.40 «Доброй ночи»
02.40 Т/с «Большой толстый лгун»
04.00 Х/ф «Китайские похороны»

КУЛЬТУРА

- 19.05 Т/с «Женщина без прошлого»
20.00 Т/с «Родные люди»
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Тайны следствия»
23.50 «Пятая студия»
00.25 «Ревизор»
00.55 «Вести+»
01.15 Х/ф «Знаменитые братья Бейкер»
03.25 Дорожный патруль

Музыкальный момент. Д.Шостакович. Романс из музыки к к/ф «Овод»

АРИГ УС

- 07.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
07.35 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
08.00 «Проснись!»
08.30 «Такси». «Знаки зодиаки»
08.55 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
09.30 Необъяснимо, но факт «Знаки зодиаки». Погода
10.30 Т/с «Саша плюс Маша»
11.00 Т/с «Счастливы вместе»
12.00 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны»
12.30 М/ф «Крутые бобры»
13.00 М/с «Приключения Джимми Нейрона»
13.30 «Победоносный голос верующего»
14.00 М/с «Тоталли Спайс»
14.30 «Такси»
15.00 Т/с «Саша плюс Маша»
15.30 «Любовь и тайны Сансет Бич»
16.35 «Если завтра ремонт». «Знаки зодиаки»
16.45 Х/ф «Загадай желание»
18.30 «Восточный экспресс». Погода
18.45 «Наша Russia. Избранное». «Знаки зодиаки»
19.00 Т/с «Счастливы вместе»
19.30 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
20.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
20.40 «Будни»
21.00 Т/с «Счастливы вместе». «Знаки зодиаки»
22.00 «Дом-2. Город любви». «Знаки зодиаки»
23.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
23.40 Х/ф «Блондинка в шоколаде»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

АРИГ УС

- 08.00 «Рекламный облом»
08.30 Т/с «Студенты»
09.35 «Солдаты-14»
10.30 «Наш город»
11.00 Т/с «Next-2»
12.00 «Час суда»
13.00 «Наш город»
13.30 «Новостя 24»
14.00 «Званный ужин»
15.00 Т/с «Секретные материалы»
16.00 Х/ф «Смерти Йена Стоуна»
17.50 «Рекламный облом»
18.00 Т/с «Опер Крюк»
19.00 Т/с «Next-2»
20.00 «Наш город»
20.25 «Радар-спорт»
21.00 «Терминаторы и киборги. Тайна происхождения»
22.00 «Солдаты-14»
23.00 «Секретные истории»: «Разведка телом»
00.00 «Наш город»
00.30 «Новостя 24»
01.00 «Актуальное чтение»
01.15 Х/ф «Телохранитель»
03.15 «Наш город»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

АРИГ УС

- 16.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
16.30 Галилео
17.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
17.30 Т/с «Тайны Смолвиля»
18.30 Истории в деталях
19.00 Т/с «Папины дочки»
20.00 Т/с «Ранетки»
21.00 Т/с «Чемпион»
22.00 Х/ф «Дуракам закон не писан»
00.00 Истории в деталях
00.30 Кино в деталях
01.30 Т/с «Талисман любви»
02.25 Т/с «Шит»
04.10 Т/с «Танцы под звездами»
05.00 Х/ф «Такой разный Фергус Макфайл»
05.20 Музыка на СТС-Байкал

«Россия»

- 06.00 «Доброе утро, Россия!»
06.34, 08.34 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.34, 09.34 Вести-Бурятия
09.55 «Толи»
10.20 «Буряад орон»
10.50 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»
13.40 Х/ф «Секретный фарватер»
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.40 Т/с «Мачеха»
16.35 «Суд идет»
17.30 «Кулагин и партнеры»
18.00 Вести
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.50 Вести. Дежурная часть

КУЛЬТУРА

- 07.30 «Евро Ньюс»
11.00, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.20 «В главной роли...»
11.50 Х/ф «Мертвые души»
13.35 «Вариации на тему». Джордж Баланчин
14.20 Письма из провинции. Калуга
14.50 Х/ф «Спасатель»
16.30 Д/ф «Танец секунды»
16.55 «Порядок слов»
17.00 М/с «Вилли Фог-2»
17.25 М/ф «Веселая карусель». «Азбука безопасности»
17.30 Т/с «Собака по имени Снобз»
17.55 Д/ф «Братья Монгольфье»
18.05 Д/ф «Приключения осьминога»
18.35 «Царская муза в семье Романовых». Александр I
19.00 Д/ф «Арль. Наследие Рима и родина Винсента Ван Гога»
19.15 «Царская ложа»
20.00 Ночной полет
20.50 Ступени цивилизации. «Как создавались империи». Документальный сериал «Рим». 2 ч.
21.45 Черные дыры. Белые пятна
22.25 Д/ф «Собор в Дархэме»
22.40 Д/ф «Полустанок»
23.35 Культурная революция
00.55 Х/ф «На ярком солнце»
02.55 «Как создавались империи». Документальный сериал «Рим». 2 ч.

ТИВИКОМ

- 07.00 «Наш город»
07.35 «Дамские штучки»

СТС - «БАЙКАЛ»

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Т/с «Зена - королева воинов»
06.55 М/с «Смешарики»
07.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
07.30 Т/с «Папины дочки»
08.00 Т/с «Ранетки»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Чемпион»
10.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
11.30 Т/с «Петя Великолепный»
12.30 Т/с «Люба дети и завод»
13.00 М/с «Смешарики»
13.30 Истории в деталях
14.00 М/с «Приключения Вуди и его друзей»
14.30 М/с «Приключения Джеки Чана»

ДТВ

- 09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
09.55 Телемагазин
10.25 М/ф
11.30 «Самое смешное видео»
12.00 Т/с «Агентство «Алиби»»
12.30 Судебные страсти
13.30 Х/ф «Выкуп»
15.30 «Утомленные славой»
16.00 Т/с «Крутой Уокер»
17.00 Судебные страсти
18.00 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
18.30 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
19.30 Т/с «Диагноз: убийство»
20.30 Судебные страсти
21.30 Чудеса со всего света
22.30 «Каламбур»
23.00 «Самое смешное видео»
23.30 «Самое невероятное видео»
00.30 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 «Голые и смешные»
02.30 Чудеса со всего света
03.30 «Карданный вал +»
03.55 «Голые и смешные»
04.30 «Маски-шоу»
04.55 Ночной клуб
06.55 Т/с «Рыцарь дорог»

Пятница, 21

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Первый канал

- 03.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 «Малахов +»
11.20 «Модный приговор»
12.20 «Контрольная закупка»
13.00 Новости
13.20 Т/с «Убойная сила»
14.20 «Детективы»
15.00 Другие новости
15.30 «Понять. Простить»
16.00 Новости
16.20 «Последний узник Шпандау»
17.00 Т/с «Огонь любви»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Новости
19.20 «Пусть говорят»
20.10 Поле чудес
21.00 Т/с «Принцесса цирка»
22.00 «Время»
22.25 Х/ф «Артистка»
00.20 Х/ф «Изгнание»
04.10 Х/ф «Король-рыбак»
06.20 «Детективы»

КУЛЬТУРА

- 07.34 бур. яз.)
09.34 Вести-Бурятия
09.55 «Мусульмане»
10.05 «Мой серебряный шар. Анатолий Кторов»
11.05 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»
12.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 Т/с «Опера. Хроники убийного отдела»
13.40 Х/ф «Секретный фарватер»
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.40 М/ф «Ну, погоди!»
16.35 «Суд идет»
17.30 «Кулагин и партнеры»
18.00 Вести
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.50 Вести. Дежурная часть
19.05 Т/с «Женщина без прошлого»
20.00 Т/с «Родные люди»
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Юрмала». Фестиваль юмористических программ
23.55 Х/ф «Ситуация 202. Страшная сила»
02.00 Х/ф «Механик»
03.50 Дорожный патруль

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

АРИГ УС

- 07.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
07.35 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
08.00 «Проснись!»
08.30 Такси «Знаки зодиаки»
08.55 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
09.30 Необъяснимо, но факт. «Знаки зодиаки». Погода
10.30 Т/с «Саша плюс Маша»
11.00 Т/с «Счастливы вместе»
12.00 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны»
12.30 М/ф «Крутые бобры»
13.00 М/с «Приключения Джимми Нейрона»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

АРИГ УС

- 21.35 Х/ф «Африканская королева»
23.15 Д/ф «Сан-Суси. Замки и сады Потсдама»
23.35 Линия жизни. Валентин Гафт
00.55 «Кто там...»
01.20 Х/ф «Любовь и надежда»
02.55 «Сферы»
03.35 Д/ф «Копан. Культурный центр мая»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

АРИГ УС

- 13.30 «Победоносный голос верующего»
14.00 М/с «Тоталли Спайс»
14.30 «Такси»
15.00 Т/с «Саша плюс Маша»
15.30 «Любовь и тайны Сансет Бич»
15.35 «Если завтра ремонт». «Знаки зодиаки»
16.45 Х/ф «Король вечеринки-2»
18.30 «Восточный экспресс». Погода
18.45 «Традиционная Буддистская Сангха представляет»
19.05 «Утумата»
19.25 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
20.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
20.40 «Внимание! Женщины за рулем»
21.00 «Интуиция». «Знаки зодиаки»
22.00 «Дом-2. Город любви». «Знаки зодиаки»
23.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
23.40 Наша Russia
00.10 Смех без правил
01.10 Секс с А. Чеховой

№27(21570)

Дүжэрэг

№10(568)

Тивиком

- 07.00 «Наш город»
07.30 «Радар-спорт»
08.05 «Рекламный облом»
08.30 Т/с «Студенты»
09.30 «Солдаты-14»
10.30 «Наш город»
11.00 Т/с «Next-2»
12.00 «Час суда»
13.00 «Наш город»
13.30 Новости «24»
14.00 «Званый ужин»
14.50 Т/с «Секретные материалы»
15.50 Х/ф «Телохранитель»
18.00 «Терминаторы и киборги. Тайна происхождения»
19.00 «Очевидец»: самое смешное

Суббота, 22

Первый канал

- 06.50 Х/ф «Исповедь содержанки»
07.00 Новости
07.10 Х/ф «Исповедь содержанки»
08.30 Играй, гармонь любимая!
09.10 «Лило и Стич», «Дональд Дак представляет»
10.00 Слово пастыря
10.20 Здоровье
11.00 Новости
11.10 «Смак»
11.50 «Софико Чиаурели. Жизнь прекрасна»
13.00 Новости
13.10 Х/ф «Любовь и страхи Марири»
15.10 «Мамы знаменитостей»
16.10 Х/ф «Артистка»
18.00 «Кто хочет стать миллионером?»
19.00 Времена
20.00 «Бывшие жены»
21.00 «В мире людей»
22.00 «Время»
22.20 «Цирк»
00.40 Х/ф «Холодная Гора»
03.20 Х/ф «В стране женщин»
05.00 Х/ф «Их глаза видели Бога»

«Россия»

- 07.00 «Доброе утро, Россия!»
08.30 «Здоровье»
09.00 Вести
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.20 «Военная программа»
09.45 «Утренняя почта»
10.25 «Субботник»
11.05 «Вокруг света»
12.00 Вести
12.10 Вести-Бурятия
12.20 «Гражданская экспертиза»
12.35 Актуальное интервью

Воскресенье, 23

Первый канал

- 07.00 Новости
07.10 Х/ф «Хищники»
08.50 Армейский магазин
09.20 «Новая школа императора», «Ким 5+»
10.10 «Умницы и умники»
11.00 Новости
11.10 «Непутевые заметки»
11.30 Пока все дома
12.20 «Фазенда»
13.00 Новости
13.10 «Алексей Ягудин. Любовь, боль и лед»
13.40 Х/ф «Голубая стрела»
15.20 «Табу. Последний шаман»
15.50 Чемпионы КВН. «Вне игры», «Театр КВН ДГУ»
17.20 Х/ф «Любить по-русски-3: Губернатор»
19.00 Д/ф «Жена для олигарха»
20.00 «Две звезды»
22.00 Воскресное «Время»
22.50 Х/ф «Знак судьбы»
00.50 Футбол. II тур. «Москва» - «Зенит»
03.00 Х/ф «Гаваяская свадьба»
04.40 Х/ф «Жажда смерти-2»

«Россия»

- 06.50 Х/ф «Командир счастливой «шуки»
08.30 «Сельский час»
09.00 Вести
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.20 «Диалоги о животных»
09.55 «Вся Россия»
10.10 «Смехопанорама»
11.05 «Сам себе режиссер»
12.00 Вести
12.10 Вести-Бурятия. События недели
12.50 «Городок». Дайджест

- 20.00 «Наш город»
20.30 «Сам себе хозяин»
21.00 Х/ф «Терминатор»
23.05 Х/ф «Терминатор-2: Судный день»

СТС «БАЙКАЛ»

- 01.50 «Сеанс для взрослых»
06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Т/с «Зена - королева воинов»
06.55 М/с «Смешарики»
07.00 Т/с «Моя прекрасная няня»

- 07.30 Т/с «Папины дочки»
08.00 Т/с «Ранетки»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Чемпион»
10.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
11.30 Т/с «Одна ночь любви»
12.30 Т/с «Люба, дети и завод»
13.00 М/с «Смешарики»
13.30 Истории в деталях
14.00 М/с «Приключения Вуди и его друзей»
14.30 М/с «Приключения Джеки Чана»
15.00 М/с «Чокнутый»
15.30 М/с «Ким Пять-С-Плюсом»
16.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
16.30 Галилео
17.00 Т/с «Моя прекрасная няня»
17.30 Т/с «Тайны Смолвилля»
18.30 Истории в деталях

- 19.00 Т/с «Папины дочки»
20.00 «Цвет нации»
21.30 Х/ф «Остров головорез»
23.50 Истории в деталях
00.40 Х/ф «Псих в тюрьге»
02.50 Т/с «Талисман любви»
03.45 Т/с «Щит»
05.30 Музыка на СТС-Байкал

ДТВ

- 09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
09.55 Телемагазин
10.25 М/ф
11.30 «Самое смешное видео»
12.00 «Жулики»
12.30 Судебные страсти
13.30 Х/ф «Возвращение»
15.30 «Утомленные славой»
16.00 Т/с «Крутой Уокер»
17.00 Судебные страсти

- 18.00 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
18.30 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
19.30 Т/с «Диагноз: убийство»
20.30 Судебные страсти
21.30 Чудеса со всего света
22.30 «Каламбур»
23.00 «Самое смешное видео»
23.30 «Самое невероятное видео»
00.30 Т/с «Безмолвный свидетель-2»
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 «Голье и смешные. Горячая дюжина»
03.00 Территория призраков
04.00 Т/с «Лас-Вегас»
04.55 Ночной клуб
05.55 Х/ф «Открытое море»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

- 12.50 Всемирный День воды
13.05 Спортцентр
13.20 Планета православия. «Сирия и Ливан. Вторая колыбель»
14.15 «Сенат»
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.30 Х/ф «Воровка»
17.10 «Ты - то, что ты ешь»
18.05 «50 блондинок. Интеллектуальное шоу»

- 19.05 «Субботний вечер»
21.00 Вести
21.20 Х/ф «Ворожея»
01.05 Х/ф «Король оружия»
03.00 Х/ф «Почтальон всегда звонит дважды»

КУЛЬТУРА

- 07.30 «Евроныус»
11.10 Библейский сюжет
11.40 Х/ф «Жуковский»
13.05 Д/ф «Люксембург. Европейская крепость»
13.20 «Кто в доме хозяин»
13.50 Х/ф «Серый разбойник»
14.55 М/ф «Иван и Митрофан в засаде». Иван и Митрофан в телевизоре»
15.25 Путешествия натуралиста. Ведущая Марина Голуб
15.50 Х/ф «Я - актриса»
17.25 К 105-летию со дня рождения Вадима Козина. «Романтика романса». Ведущая Любовь Казарновская
18.10 Магия кино
18.50 «Дар музыки». Евгений Кисин
19.50 Д/с «Окно в Лувр»
20.45 «Варвар и еретик». Спектакль театра «Ленком». Режиссер М. Захаров
23.00 Новости культуры

- 23.20 Х/ф «Тайны Салли Локхарт. Рубин во тьме»
01.00 Д/ф «Марсель Марсо, или Сколько весит душа»
02.00 Д/ф «Люксембург. Европейская крепость»
02.15 «Под гитару». Песни на стихи Новеллы Матвеевой
02.55 Д/с «Окно в Лувр»

«АРИГ УС»

- 07.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
07.40 Наши песни
08.00 «Измени свой мир». Погода. «Знаки зодиаки»
08.30 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны»
09.30 «Жизнь, полная радости»
10.00 «Восточный экспресс». Погода. «Новостя»
10.30 «Инструкция по применению». «Знаки зодиаки»
11.00 «Школа ремонта»
12.00 Д/ф «Как вырастить гения»
13.00 «Битва экстрасенсов». «Знаки зодиаки»
14.00 «Клуб бывших жен»
15.00 Cosmopolitan: Видеоверсия
16.00 Х/ф «Ультрафиолет». «Знаки зодиаки»
17.40 «Т/с «Саша плюс Маша»
19.00 Танцы без правил
20.00 «Мунгэн сэргэ». Погода
20.30 «Улан-Удэ: инструкция по применению». «Знаки зодиаки»
21.00 «На ночь глядя» с А. Левантуевым
22.00 «Дом-2. Город любви». Погода
23.00 Комеди-клуб. «Знаки зодиаки»
00.00 Убойная сила
01.00 Секс с А.Чеховой

Тивиком

- 07.00 «Музыкальный канал»
07.50 «Крокодилы спешат на помощь»
08.15 «Сам себе хозяин»
08.30 «Наш город»
09.00 «Дамские штучки»
10.30 «Школьное ТВ»
10.05 Х/ф «Злой Пинокио»
12.00 «Я-путешественник»
12.30 «Очевидец»: самое смешное
13.30 «Наш город»
14.00 «Военная тайна»
14.45 Х/ф «Терминатор»
16.50 Х/ф «Терминатор-2: Судный день»

- 19.30 «Объектив»
20.00 «Неделя»
21.00 Х/ф «Мужской сезон: Бархатная революция»
23.10 «С.С.С.Р.»
00.10 Х/ф «Мужской сезон: Бархатная революция»
02.15 «Формула-1». Гран-при Малайзии. Квалификация
03.30 «Сеанс для взрослых»

СТС «БАЙКАЛ»

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Х/ф «Ловушка для туристов»
07.45 М/ф «Завтра будет завтра»
07.55 М/с «Флиппер и Лопак»
08.20 М/с «Смешарики»
08.30 Истории в деталях
09.00 «Жизнь прекрасна»

- 11.00 Х/ф «Остров головорез»
13.20 М/с «Том и Джерри»
13.30 М/с «Утиные истории»
14.00 М/с «Русалочка»
15.00 М/с «Аладдин»
16.00 Истории в деталях
16.30 Т/с «Шаг за шагом»
17.00 Самый умный взрослый
19.00 Т/с «Герои»
21.00 Х/ф «Трудный ребенок»
22.30 Очень русское ТВ
23.30 Церемония вручения премии «Ника»
02.30 Х/ф «Ловкие руки»
04.05 Х/ф «Мститель»
05.30 Музыка на СТС-Байкал

ДТВ

- 09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
10.00 «Зверинные шуточки»
11.00 Тысяча мелочей
11.20 Медицинское обозрение
11.30 М/ф
13.30 Т/с «Агентство «Алиби»
14.30 Х/ф «Бессмертные: война миров»
16.30 Самое захватывающее видео
17.30 Х/ф «Один в новогоднюю ночь» 1 с.
19.30 Т/с «Шпионы и предатели»
20.30 «Жулики»
21.00 «Самое смешное видео»
22.00 Территория призраков
23.00 Чудеса со всего света
00.00 Самое захватывающее видео
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 Т/с «Отряд «Антитеррор»
03.00 Территория призраков
04.00 Т/с «Лас-Вегас»
04.55 Х/ф «Вспомнить все» 1 с.
05.50 Ночной клуб

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

- 13.20 «Сто к одному»
14.15 «Парламентский час»
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
15.30 «Фитиль №170»
16.15 Вести. Дежурная часть
16.45 «Честный детектив»
17.15 «Смеяться разрешается»
18.45 «Танцы со звездами». Сезон-2008

- 21.00 Вести недели
22.05 «Специальный корреспондент»
22.35 Х/ф «Игра в прятки»
00.25 «Сто причин для смеха». Семен Альтов
00.55 Х/ф «Капитан Алатристе»

КУЛЬТУРА

- 07.30 «Евроныус»
11.10 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым»
11.40 Х/ф «Кое-что из губернской жизни»
13.10 Легенды мирового кино. Роберт Тейлор
13.40 «Музыкальный киоск»
14.00 Сказки с оркестром. Марина Александрова и Академический симфонический оркестр Московской государственной филармонии в композиции «Русалочка». Дирижер Владимир Понькин
14.40 М/ф «Буревестник». «Воробышко»
15.00 Д/ф «Судьба семьи шимпанзе»
16.00 «Что делать?»
16.45 Эпизоды. Лев Кружлый
17.30 Р.Вагнер. «Валькирия»
21.25 Х/ф «Продлись, продлись, очарованье...»
22.50 Дом актера. «В день рождения...»
23.30 Д/ф «Убийство Медичи»

- 00.15 Х/ф «Скрипка»
02.00 «Широкий формат» с Ириной Лесовой
02.25 Джем-5. Пэт Мэтини и его группа
02.55 Д/ф «История, рассказанная собакой»
03.25 М/ф «Перевал»

«АРИГ УС»

- 07.00 М/ф «Крутые бобры»
08.00 «Благая весть»
08.30 М/с «Губка Боб Квадратные Штаны». «Знаки зодиаки»
09.00 «Улан-Удэ: инструкция по применению»
09.30 «Внимание! Женщины за рулем». Погода
09.55 «Если завтра ремонт»
10.00 «С утра пораньше» с А. Левантуевым
11.00 «Школа ремонта». Погода
12.00 Звезды меняют профессию. «Знаки зодиаки»
13.00 «Мунгэн сэргэ»
13.25 «Утмата»
13.45 Т/с «Саша плюс Маша»
14.00 Х/ф «Ультрафиолет»
15.40 Большое кино по выходным: «Банды Нью-Йорка». «Знаки зодиаки»
19.00 «Танцы без правил». Погода
20.00 «Сifra» с Андреем Бочаровым
20.20 Инструкция по применению
20.50 «Если завтра ремонт». «Знаки зодиаки». Погода
21.00 «Битва экстрасенсов». Погода
22.00 «Дом-2. Город любви»
22.50 М/с «Флиппер и Лопак»
23.00 «Комеди-клуб». «Знаки зодиаки»
00.00 «Женская лига»

- 00.30 Смех без правил
01.30 Секс с А.Чеховой

Тивиком

- 07.00 «Музыкальный канал»
07.40 «Крокодилы спешат на помощь»
08.35 «Сам себе хозяин»
09.00 «Школьное ТВ»
09.25 «Клуб «Белый попугай»
10.15 «Кулинарные штучки»
10.30 «Очевидец: самое шокирующее»
11.00 «Частные истории»
12.00 «Неформат»
12.30 «Неделя»
13.30 «Новости 24»
14.00 «Объектив»
13.30 «Обратный отсчет»
13.45 «Формула-1». Гран-при Малайзии. Гонка
17.00 Х/ф «Мужской сезон: Бархатная революция»
21.15 «Сверхъестественное»
23.00 «Фантастические истории»: «Неизбежность. Путь в Апокалипсис»
00.00 «Наши рекорды»
01.00 «Мировой бокс: Восходящие звезды России»
02.00 «Сеанс для взрослых»

СТС «БАЙКАЛ»

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 Х/ф «Подкидыш»
07.25 М/ф «Аргонафты»
07.55 М/с «Флиппер и Лопак»
08.20 М/с «Смешарики»
08.30 Истории в деталях
09.00 М/с «Том и Джерри»

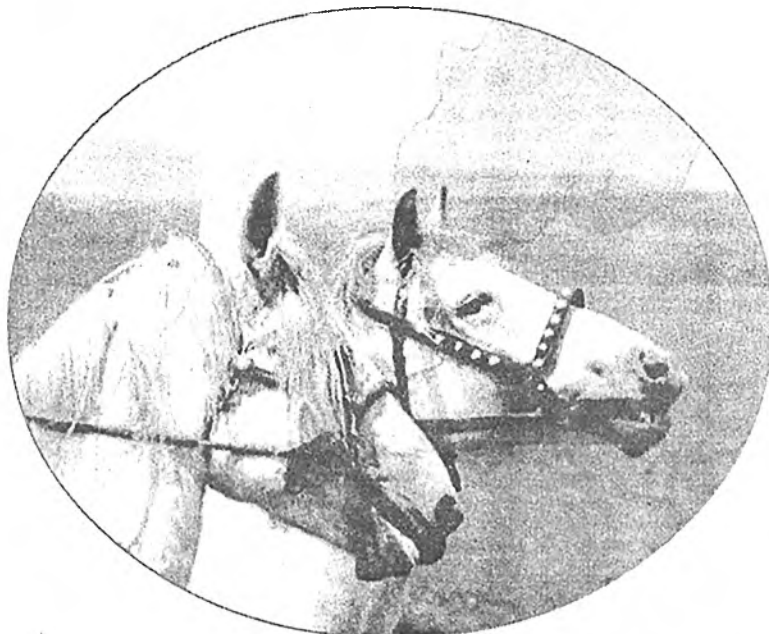
- 09.15 Самый умный
11.00 Галилео
12.00 Снимите это немедленно
13.00 М/с «Чип и Дейл спешат на помощь»
14.00 М/с «Скуби Ду»
15.00 М/с «Геркулес»
16.00 Истории в деталях
16.30 Кто умнее пятиклассника?
17.30 «Детские шалости»
18.30 «Цвет нации»
20.00 Т/с «Короли игры»
21.00 Х/ф «Заколдованная Элла»
22.50 6 кадров
23.00 Хорошие шутки
01.00 Х/ф «Звездный путь. Возмездие»
03.15 Х/ф «Подружка невесты»
05.00 Музыка на СТС-Байкал

ДТВ

- 09.00 Удачное утро
09.50 Музыка на ДТВ
10.00 «Зверинные шуточки»
11.00 Тысяча мелочей
11.20 Медицинское обозрение
11.30 М/ф
13.30 Т/с «Агентство «Алиби»
14.30 Х/ф «Неудержимые»
16.30 Самое захватывающее видео
17.30 Х/ф «Один в новогоднюю ночь» 2 с.
19.30 Т/с «Шпионы и предатели»
20.30 «Смешная реклама»
21.00 «Самое смешное видео»
22.00 Территория призраков
23.00 Чудеса со всего света
00.00 Самое захватывающее видео
01.00 Т/с «Морская полиция: спецотдел»
02.00 Т/с «Отряд «Антитеррор»
03.00 Шоу рекордов Гиннеса
04.00 Т/с «Лас-Вегас»
04.50 Х/ф «Вспомнить все» 2 с.
05.45 Ночной клуб

Багшын булан

Хэшээлэй темэ: МОРИН-ЭРДЭНИ

олон, хайн хүнгэ нүхэр олон гэжэ хэлсэдэг. Үшөө нэгэ оньһон үгэ: *хайн эрын хургаһан морин— хайн, муу эрын хургаһан морин — муу.* Эдэ үгэнүүдхээ үндэһэлжэ, моридой абари зан илгадаг: (слайд)

ЗОРИЛГО: 1."Арадаймнай баялиг-табан эрдэни" гэнэн темээ дабтаха, табан хушуу малай дээжэ болохо морин-эрдэни гүнзэгыгөөр шудалха;

2.хурагшадай аман хэлэлгэ хүгжөөхэ, баян хэлэтэй, сээжэ һонортой, хурса мэдэрэлтэй бөлгөхө;

3. Арад зонойнгоо ёһо заншал мандуулха, үндэһэн буряад үлээшэ шудалха, ажалда дуратай болохо үхибүүдые хүмүүжүүлхэ.

ХЭШЭЭЛЭЙ ТҮХЭЛ: эрдэм мэдэсээ хэрэглэгын хэшээл

ХЭШЭЭЛЭЙ ЯНЗА: мультимедийнэ хэшээл.

ОНОЛ АРГА: практика, шалгалгын, харуулалгын.

ХЭРЭГСЭЛНҮҮД: компьютер, мультимедиа проектор, зурагууд, суглуулбаринууд, презентаци.

ХЭШЭЭЛЭЙ ШАТАНУУД:

1. Эмхидхэлэй үе.

2. Гэрэй даабари шалгалга.

а) Дабталга.

б) Сээжэ хоөрөөн

3. Шэнэ мэдэсэ.

4. Бэхижүүлгэ.

5. Хэшээлэй онсодохол.

6. Гэрэй даабари.

- Манай буряад зон 5 хушуу малаа маллажа, үдхэжэ, тэрэнэйнгэ ашаг шэмээр амидардаг байгаа.

- Мүнөөдэрэймнай хэшээлэй темэ: Морин - эрдэни.

Б: Зорилго: Урда хэшээлдэ гараһан "Арадаймнай баялиг-табан хушуу мал" гэнэн темээ дабтаад, 5 хушуу малай дээжэ болохо морин-эрдэниг гүнзэгыгөөр танилсахабди.

Б: Табан хушуу мал гэжэ ямар мал хэлэдэг бэ?

- Буряад зоной үдхэдэг байһан "чза мал: адуун, үхэр, тэмээн, онин, ямаан.

2.Гэрэй даабари шалгалга

"Минии дуратай мал гэнэн найруулга зохоохо.

"Табан хушуу мал зураха.

"Оньһон үгэнүүдые, таабаринуудые, юрөөлнүүдые суглуулха.

1-дэхи бүлэг үхэр тухай бэлдэхэ, оньһон үгэнүүдые, таабаринуудые, үрөөлнүүдые суглуулха, шүлэг сээжэлдэхэ, зураг зураха, "Минии дуратай дүрбэн хүлтэ нүхэр" гэжэ найруулга бэшэхэ.

Найруулга уншана, тобшоһон мэдээсэл үгэнэ.

2-дохи бүлэг тэмээн тухай домог хэлэнэ, шүлэг сээжээр уншана.

3-дахи бүлэг ямаан тухай. Ямаан тэмээн хоёр мүргэлдэжэ шадахагүй, Тэнэг сэсэн хоёр хоёрэлдэжэ шадахагүй.

Ямаан капуста хоёр сугтаа байжа шадахагүй.

Оньһон үгэнүүдэй удах тайлбарилха.

4-дэхи бүлэг хонин тухай бэлдэхэ байгаа. Үрөөл сээжээр хэлэнэ.

5-дахи бүлэг морин тухай юу хэлэхэ байнабта?

- Эртэ урда саһаа хойшо манай буряад арад бүхы ажал хэрэгээ мореор бүтээдэг байгаа. Холо ойрын аян замда ябаха, адуу малаа манаха, аюулта дайсаднаа бэсэ хамгаалха.

Б: Зай, үхибүүд! Гэрэйнгээ даабари ехэ хайнаар дүүргээ байнат, тээд ямар тобшололдо ерээб гээшэбиди? 5 хушуу малые юундэ арадаймнай баялиг гэнэбиди?

саһан дороһоо хатаһан ногоо малтажа эдидэг (слайд харуулха).

Манай арад мориео юундэ "морин эрдэни" гэжэ нэрлэдэг байгаа? Юун гээшэб эрдэни гэжэ үгэ (словарна хүдэлмэри).

Эрдэни - үнэтэй сөнтэй зүйл, дараһан баялиг (драгоценность, сокровище).

Үхибүүд ханамжануудая хэлэнэ. багша тобшолол хэнэ.

-Морин хадаа малша арадаймнай эгээл ехэ туһалагшан байгаа. Морин эрдэниин хүсэ шадал хэрэглэжэ, ажалаа хэдэг, аян замда ябадаг, дайсанай довтолон ороо хаа, ами бэсэ, гэр бүлөө, ажабайдалаа хамгаалдаг байгаа.

Тетральгаа һара үлэрөө. темээ, эпиграф, эрдэни тухай бэшэнэ.

Багша оньһон үгэнүүдэй слайд харуулна.

Эгээл тиймэһээ манай арад гээшэ хүлэг мориео магтан, дуу, шүлэг,зохоол зохоодог, үльгэр түүхэ түүрээдэг, оньһон үгэ, үрөөлнүүдые хэлэдэг байгаа. Жэшээнэ: Хүн болохо баһаһаа, хүлэг болохо унаганһаа. Энэ үгэнүүдэй удхые тайлбариллаад үзэе.

Урдань буряад зон үхибүүгээ 3-4 наһатайһаан эхилжэ, номгон мориной шорган дээрэ табижа хургадаг байгаа.

Гарын ганзагага, хулын гүрөөгэ хүргэхэ.

Хүнэй хүбүүе хус оруулдаг—һургаал,

Хүлэгэй унагые шагал оруулдаг — тэжээл

гэнэн оньһон үгэнүүд бии.

Эдэ оньһон үгэнүүд удхаараа нягта холбоотой, таанар удхыень тайлбариллаад туршыг даа.

Бага наһандаа ойлгоһон юумэн огто мартагдадаггүй. Зааханһаа хойшо ажалда хураагүй хаа, томо болоод хураагүй, багадаал ном уншаагүй хаа, ехэ болоод уншаагүй. Багадаа юумэ хулуужа, худалаар хэлэжэ хураа хаа, ехэ болоод хулуужал, худалаар хэлэжэл, хүниие мэхэлжэл ябаха. **хураһан юумэн хураар татахагүй** гэжэ хошоо үгэ топ зүб. Зүб хургаалтай хүниие гутааха гээшэ бэрхэ, харин бага наһанһаа хургаалгүй хүниие зүб харгыда оруулхан бэрхэ байдаг. Тиймэһээ таанар яаха еһотойбта? Эдэ сэсэн оньһон үгэнүүдые хараадаа абажа, мүнөөнэй орео сагта мүнөөнһөө хайн юумэндэ хураха гэжэ оролдохо ёһотой болонот.

Эндэһээ үндэһэлжэ, манай арад эмниг мориине хайнаар, нэгэшье муу зангүйгөөр хургажа, найдамтай унаа болгодог. Саашадаа мориео адаглан хаража, хатарша гү, али жороо, гүйгөөшэ, ашаа жүдхөөшэ, агнуурида ябадаг, аянда ябадаг мори болгодог. **хайн моритой хүн наһан хэрэгэ бүтээдэг, ялаһандаа тухалааг, тэмсэлдэ илалаг, урилдаанла оройлдог.** Тиймэһээ агта морин хүнэй нүхэр гэдэг. **хайн мориндо эзэн**

МОРИНОЙ ИЛГАА БА АБАРИ ЗАН:

Эмниг -необъезженный конь	Сүлхэ-выносливый
Жороо-иноходец	Ульгам-ходкий
Хатарша-рысак	Хашан-ленивый
Дошхон-своенравный конь	Хирэдэг-упрямый
Инсагаалха	ржать
Сабшаха	бить копытом
Собхорхо	подпрыгивать, подскакивать
Тангарха	бегать, взбрыкивая ногами
Турьяха	фыркать
Үдхэлхэ	лягать, лягаться
Үүрхэхэ	ласково ржать
Хазаха	кусать
Хулмайха	прижимать уши, собираясь укусить
Һурмыхэ	насторожиться
Шарбаха	махать хвостом
Жүдхэхэ	тащить груз
Гүйхэ	бегать

Мориной илгаа ба абари зан тухай хөөрэлдэхэ, элдэб ушарнуудые үхибүүд хөөрэхэ, дэбтэр соогоо буулгажа бэшэхэ.

МОРИНОЙ ҮНГЭ ЗҮНЭ:

Б: Мориной үнгэ зүһэ мэдэхэ гүт? Нэрлыт даа. Адуун элдэб олон зүһэтэй, тэрэһинээ дулдыдажа, олон янзын нэртэй.

1. Сагаан	9. хара	17. шаргал	25.табгай сагаан
2. зээрдэ	10. хөө хара	18. сабидар	26. хул сагаан
3. хүрин зээрдэ	11. төөнтэй хара	19. халоун	27. мэлзэн боро
4. хээр	12. улаан	20. хүрин	28. сбуутай хээр
5. хүрин хээр	13. буурал	21. алаг	29. халзан зээрдэ
6. боро	14.сагаан буурал	22. халтар	30. бар соохор
7. сагаан	15. хула	23. соохор	31. эрбэд соохор
8. наарал	16. сагаан боро	24.төөнтэй	

4. БЭХИЖҮҮЛГЭ.

Бэшэмэл хүдэлмэри. Мүнөө гараһан мориной зүһэнүүдэй илгаа, абари занһаа дулдыдаһан илгаануудые, оньһон үгэнүүдые хэрэглэжэ, 5-5 мэдүүлэлнүүдые зоёохо.

Мориной үнгэ зүһэтэй слайдануудые багша дахин харуулна, үхибүүд таана, нэрлэнэ. Мориной соло тухай хөөрэлдэхэ. Нэгэ хурагша мориной соло дуулана.

Ямар олон дуунууд бии гээшэб? Мэдэхэ дуугаа дуулаа.

Бултадаа багшатаа "Хүрин хээр" дуу дуулана.

Тобшолол.

Эртэ урда саһаа хойшо манай арад зон мориео нүхэр шэнги тооложо, бага наһанһаан хайн зантай, найдамтай унаа болгодог байһан. Тиймэһээ хүн хадаа бага наһанһаа хайн

5. ХЭШЭЭЛЭЙ ОНСОДХОЛ.

Багша үхибүүдэй хэлэн папкануудые суглуулна, сэгнэлтэнүүдые табина, тайлбарилна.

6. ГЭРЭЙ ДААБАРИ.

Хүлэг минии морин гэнэн төмдэ найруулга бэшэхэ.

Мориной тоног зэбсэгүүд тухай мэдээсэл суглуулха. Морин тухай домогуудые суглуулха.

М.БАДМАЦЫБИКОВА,
багша, арадай гэгээрэлэй отличник.

ШКОЛА ДЕТСКОГО ПОЭТИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА

Поэзия сопутствует человеку с детских лет. С каким трепетом и радостью уже трехлетние и четырехлетние малыши заучивают и декламируют стихи. Для многих из них первое неосознанное увлечение поэзией остается на всю жизнь, а некоторые уже в школьные годы пробуют сами писать стихи.

Опыт показывает, что таким школьникам, склонным к поэтическому творчеству, школьного обучения недостаточно, они нуждаются в дополнительном образовании.

В 1999 году, в год 200-летия со дня рождения А.С.Пушкина, в Доме детского творчества Железнодорожного района для юных поэтов была открыта школа детского поэтического творчества. Руководит школой доцент Восточно-Сибирской государственной академии культу-

ры и искусств, заслуженный работник культуры Российской Федерации, член Союза писателей Республики Бурятия Полонных К.Г.

В школе углубленно изучаются основные разделы стихосложения, ведется кропотливая творческая работа над стихами учащихся.

Первыми ученицами этой школы были ученицы 6-7 классов средней школы. Самые способные из них, будучи уже ученицами 9 класса средней школы, опубликовали первые поэтические сборники: Екатерина Ильина - «Вернись, звезда!», Татьяна Спицына - «Ромашка», Наталья Хабалова - «Зергэлэй», Галина Дуринова - «На крыльях ветра».

Позднее были опубликованы поэтические сборники одиннадцатиклассниц:

Татьяны Спицыной - «Мой талисман», Натальи Китаевой - «Музыка моего сердца», Александры Пургиной - «Хочу с тобой говорить».

В школе ежегодно обучается 20-25 человек. Другие авторы публикуют свои стихи в городском поэтическом сборнике «Весенняя муза», который издается ежегодно. Было издано уже 7 таких сборников, при этом в каждом из них публикуются 40-45 авторов.

Юные авторы школы - постоянные участники городских молодежных фестивалей «Весенняя муза», поэтических конкурсов, олимпиад. Творческие достижения молодых авторов отмечены различными наградами. Екатерина Ильина - лауреат республиканской премии имени Н.Г.Дамдинова. Татьяна Спицына, Николай Плеханов, Галина Дуринова -

лауреаты именной премии мэра города Улан-Удэ Г.А. Айдаева «Молодые таланты». Екатерина Ильина, Галина Дуринова, Наталья Нечипорчук - дипломанты республиканских конкурсов учащихся школ «Шаг в будущее».

В этом году для учащихся этой школы открываются новые возможности творческого роста. В Восточно-Сибирской государственной академии культуры и искусств объявлен прием студентов на новое отделение - «Литературное творчество». Академия приглашает абитуриентов со всех областей Сибири.

Редакция нашей газеты охотно знакомит читателей с поэтическим творчеством учащихся школы детского поэтического творчества - первой в Республике Бурятия.

Татьяна СПИЦЫНА

Мне до звезд,
как до глаз твоих -
Что лететь, что бежать,
Я все краски потратила
Чтоб тебя рисовать.

Только вот получится
Не портрет, а пейзаж,
Все одно, как ни маятятся
Кисти и карандаш:

Гор вершины врезаются
В мягкий пух облаков,
Словно тихо общаются
С миром мудрых богов.

В небесах распахнувшись
Сонмы звезд шелестят,
А в даль моря уткнувшийся
Догорает закат.

В чистом воздухе слышится
Рокот горной реки,
Теплым ветром колышутся
Над травой светляки.

Что бы все это значило -
Не могу разгадать.
Может, мне предназначено
Там тебя повстречать?

Может, все это глупости
И смешные мечты,
Только все же я жду тебя
Средь людской пустоты,

Среди тьмы и неверия,
Среди сотен чужих.
А во что еще верить мне,
Как не в мир глаз твоих?

РОМАШКА

На лужке у деревни
Ярко свечка горит,
Ей, как будто царевне,
Дарит нежность зениц.

То простая ромашка,
Но прелестная - чудо!
Золотая мордашка,
И такие повсюду!

Вон их кустик у речки
И под сльо в ложбинке,
А ведь каждая свечка
На траве как в перинке.

В сарафанчиках белых
Вальсы кружат березки,
В их движеньях несмелых
Тихо падают слезки.

Не роскошь наряды -
Сарафан да кокошник,
Но как видеть мы рады
Их зеленые пожки!

Я спросила у скромниц:
- Что же есть красота?
Лишь наряды у модниц?
- Нет, - сказали они, - простота.

Наталья КИТАЕВА
МОЯ ДУША

Я хочу спросить у луны:
«Что в ночную пору тебе
спится?»
Как же чудно в смиренной тиши
Лунным светом, лучистым
умыгаться.

Я хочу спросить у звезды,
Ту, которая падает с неба:
«Неужели все наши мечты
Станут явью на белом свете?»
Я хочу спросить у земли:
«Отчего ты печальною стала?
Может, тебе мало воды,
Может быть,

от войны ты устала?»
Я хочу спросить у дождя:
«Для чего твои мокрые слезы?»
Они, словно душа моя,
Где тепло, в то же время морозы,
Словно вата на острый кинжал,
Словно пламя под снегом
не светит.
Так скажи мне, моя душа,
Для чего ты живешь на свете?

МОЙ ГОРОД

Мой город - воздух мой и свет.
Здесь каждый домик мне
родной.

Его дорожки места нет,
И голос города со мной.
Стройна хвоя, вода журчит -
Волшебная природа здесь.
Березка белая шумит -
Роднее нет мне этих мест.
Глаза небесные глядят,
Они особые у нас:
Оберегают и хранят
Покуда почва в наших краях.
Народ здесь дружный, волевой
И места нету здесь войне.
Ты спи спокойно, город мой,
Бессмертен дух твой на земле.

Татьяна РОДИОНОВА

Молчи. Пусть эта тишина
Останется двойной наградой,
Пусть будет мне одной слышна,
Но, только знаешь, аж не надо.
Я по губам пойму секреты,
Что сердце скрыть уже не может,
И по глазам прочту заветы,
Что душу по ночам тревожат.
Молчи. Пусть будет боль

ошибкой,
Чуть-чуть смешной, немного
странной,
Но никогда твоя улыбка
Не станет скучной, нежеланной.

И я пойду по свету ветром
Искать любовь в других мирах:
Осядет пыль немим ответом,
Узором звездным на глазах.
Лишь потому, что нет ответа,
Лишь потому, что нет мечты,
Я вся в преддверии момента,
Когда опять вернешься ты.
Страшней разлуки перед
встречей

Нет ничего. И даже тьма,
Что тушит свет и гасит свечи
Уходит в никуда сама.
А речка, надписи на стене
Кусочком мела цвета неба,
И эти взгляды в тишине,
И рай, где ты и был, и не был -
Во мне остались лишь улыбкой,
Наивной, грустной, детской,
странной.

Моя любовь - твоя ошибка
Средь этой жизни неустанной.

Твой взгляд сразил своей тоскою,
Печальным светом черной тьмы,
Огромной, мощною водою
Надеждой тихой и мечты.
Он, словно ветер, дувший с моря,
Окутал разум, как вуаль...
В тот вечер мы нашли друг друга
И ты ушел в степную даль.
Ты шел, как тень, едва касаясь
Земли, усыпанной дождем.
Мерцали тени, разлестаясь,
Жил свет серебряным огнем.
Врезались мысли в сердце

болью:
А вдруг я слышу? А вдруг -
все сон? -
И этот вечер, и касанье
Руки рукой? Был миг спасен
Моим порывом: «Кто ты?»
Где ты?»

И тихой просьбой: «Подожди».
Но тени нет. И нет отрады.
А за окном шумят дожди.

Мы столько раз друг с другом
расставались...

И вот настал последний час:
Никто на свете не полюбит
Моих надменно-гордых глаз.
Ты знаешь все, что было счастьем
В моей душе, теперь - в твоей,
Но об ушедшем вдалеке напрасно
Не плачь, не думай, не жалея.
Ты жив свободой среди рабства
У ног другой, у ног любви.

Жаль, что до нити панибрательства
С тобой добраться не смогли.
Как жаль, что я любить умела,
Как любят только в жизни раз,
И вся, как мак во ржи, аела
При звуке легких, аживых фраз.
Как жаль, что я навек осталась
Твоей улыбкой и судьбой,
Как жаль, что глухо так
расстались,
Как жаль, что ты уже не мой...

Екатерина ИЛЬИНА

Время несет за собой перемены,
Время уносит на небо года...
В сердце останется светлым и
пожненным

Образ храбрейшего навсегда...

Время уйдет, и останутся
рифмы,
Рифмы, избитые сотни раз,
Были и есть, и останутся рыцари
Храбрые, сильные среди нас.

Кто-то сказал: «Только прах
остается,
Чувства невечны, уйдут и года».
Слышишь, как в дождь нам
играет Моцарт,
Ликом души задевая сердца...

Вот видишь, весна, а снежинка,
Целует тебя на прощанье.
И легкой прекрасной пушинкой,
Уходит, сказав: «До свиданья»

И так не одна, а десятки
На пальцах, лице замирают.
И плачут, тоскуют, и плачут,
Мгновением секунд исчезаю...

Они попрощаются мигом,
Слезой тотчас обратятся...
Вот видишь, и им тоже трудно,
С тобою навеки расстаться.

Марина БАРАНОВА

Если звуки кажутся странными,
Ритм проверенный не звучит,
Значит - муза ошиблась
странами
И к тебе в самолете летит.

Если строчки от злости
волнуются,
Рифма в голову не идет,
Значит - муза ошиблась улицей
Но, наверное, скоро придет.

Если строчка никак не копается
И последний не выдержан слог,
Не советую так отчаиваться -
Ваша муза зашла за порог.

Если стих выливается песнями,
Все танцует, поет и звучит,
И тебе самому стало весело,
Значит - музою ты не забыт.

Ты часто считаешь дни,
Недели, секунды, минуты.
Скуны и жестоки они,
Однообразны и нудны.

А вот еще день прошел,
За ним их таких вереница,
А ты ждешь еще и еще,
Они ж улетают, как птицы.

Зачеркнутый крестиком день -
Так прощай и легче забыть,
А ты побори эту лень,
Не нужно считать, надо жить.

СКАЛОЛАЗ

Нашунав выстун у ноги,
Он забирается все выше,
И пусть дороги не легки,
Он смотрит вдали и жаждо
дышит.

Зависит он, увь, от всех -
Ненужный камень, верный час.
Он видит цель и лезет вверх,
Он, как и каждый, скалолаз.

Неверный вздох, неверный шаг,
И он летит в обрыв и с другом.
Бывает, что в пути агак
От боли онемели руки.
Зачем сменил он риск на смех,
Прощаясь взглядом каждый раз?
Он видит цель и лезет вверх,
Он, как и каждый, скалолаз.

Не важно, кто ты - врач, актер -
Все ищут в жизни выступ часто
И лезут вверх, по до тех пор,
Пока не сделают свой заступ.
И скалы разные у всех,
И свой обрыв, и друг, и час.
Все видят цель и лезут вверх,
И ты теперь один из нас.

Николай ПЛЕХАНОВ

КЕДР

Много на свете деревьев
прекрасных,
Любит народ их совсем
не напрасно.
Кто любит тополь, а кто-то
сосну...

Мне больше нравится дерево
КЕДР
Маслом, хвоей и орехами щедр.

В каждом селении все
ребятишки
Любят щелкать драгоценные
шишки.
С пользой большой, да и ради
утехи
Грызть постоянно жаждут орехи.

Очень умело, и быстро, и ловко
Кедр обчистила иглица кедровка.
Любят жевать аппетитные
шишки
Наши таежные бурные мишки.

Опытный мастер сказал мне
однажды
«Этот секрет знает лодочник
каждый -
Лучше кедровой иглице лодки
нет,
Будет служить безотказно
сто лет».

2003

Весна ступила на порог!
Зима беснуется не даром:
Прошел ее холодный срок
И из земли струится паром
Задорный первый ручеек.

Весна ступила на порог!
День стал теплее в солнце ярком,
И шаловливый ветерок
Щекочет травку в поле старом
И нежный первый денесток.

Весна ступила на порог!
Летит по полю за нектаром
Веселый первый мотылек...
Зима беснуется не даром:
Весна ступила на порог!
2004

«СЭДЬХЭЛЭЭРЭЭШ ХҮРЭХЭБ МҮНХЭ ОДОНДО»

Долорма Цыденжановна Тогмитова (Шангаева) 1974 оной августын 22-то Захаамнай аймагай Хуртага нютагта түроо. Найман класс дүүргэһэнэй һүүлээр Улаан-Үдэйн Багшанарай 1-дэхи училищи, удаань Буриадай гүрэнэй университет дүүргээд, Закаменск хотын 2-дохи нургуулида, Бургалтайн, Хуртагын нургуулинуудта багшаар, Хүүгэдэй хүмүүжүүлгын тэдэй методистаар, директорээр хүдээлоо. Мүноо Захаамнай гимназида багшаар ажаллана.

Нургуулида нуража байханаа шүлэг зохёолдо дурлаһан, өөрөө бэшэжэ туршадаг байгаа. Арадай аман зохёол, дуу хүгжэм ехэ һонирхон уншадаг.

«Уянгата дуунууд» (2002 он. Улаан-Үдэ), «Тэнгэрийн одон» (2002 он. Улаан-Үдэ), «Аялгаар найхан дуунууднай» (2004 он. Закаменск хото) гэхэн дуунай номууд соо тэрэнэй дуун болоһон шүлэгүүдын ороо.

1990 онһоо шүлэгүүдын «Бурыад үнэн», «Ажалай туг» газетэнүүдтэ эдлэлөгдоно. «Уран Дүшын угалзанууд» гэхэн ном соо тэрэнэй шүлэгүүд эроо.

Аймагай уран зохёолой «Уран - Дүш» нэгдэлэй гэшүүн. Шүлэгүүд, тэмдэглэлүүд, статьянууд:

- 1990 г.- «Миний эжы», «Заряя шандаган хоёр» (басни), «Багшадаа» (газета «Бурыад үнэн»);
- 1992 г.- «Үхибүүд баясаба» (газета «Бурыад үнэн»);
- 02.02.1994 г.- «Уран - Дүшын угалзанууд» (газета «Бурыад үнэн»);
- 1999 г.- «Найр наадан наяраа» (газета «Ажалай туг»);
- 2000 г. № 49 от 05.12.- «Халуун уулзалга» (газета «Ажалай туг»);
- 22.12.2000 г.- «Здравствуй, зимушка - зима» (газета «Знамя труда»);
- 2001 г.- «Бусажа ерэхыеш хүлээнб» (газета «Ажалай туг»);
- 2001 г.- «Успех юных краеведов» (газета «Знамя труда»);
- 15.07.2003 г.- «Гуниглаал», «Заряя шандаган хоёр» (басни);
- 2004 г.- «Летний отдых» (газета «Знамя труда»);
- 2004 г. № 40 от 14.05.- «Сила молодой семьи» о семье Тогмитовых (газета «Знамя труда»);
- 2005 г. № 54 от 5.07.- «Землячество - это наша сила» (газета «Знамя труда»);
- 2006 г. №2 от 28.02.- «Һэеы гэртээ орожо сагаалая» (газета «Ажалай туг»);
- 2006г. №39 от 12.05.- «В любви и согласии» о семье Тогмитовых (газета «ЗТ»);

Элдин найхан Хуртагадаа Намайе түрэнэ эжы, Ирагуу гоё дуугаараа Намайе бүүбэйлхэн эжы. - 2 дахин

Зөөлэн сагаан гараараа Хүдэлгэн үргэһэн эжы, Зугаатай уран үгөөрөө Энхэрэн тэнжээһэн эжы. - 2 дахин

УУЖАМ БАЯН ХУРТАГА
Хүгжэмынь В. Пантаевай
Үгэнь Д. Тогмитовагай

Үндэр уулануудай наагуур
Үлгы нютагны харагдаа,
Үлзы найхан байгаалинь
Үнэн дурыем булягаа.
Дабталга:
Булагай Добоһоо эхитэй
Балшар наһанайм нютаг лэ,
Урданай домог түүхэтэй
Уужам баян Хуртага.

Сэнхир хадануудай захаар
Сэлгээ нютагны үзэгдөө,
Сэбэр аршаан булагуудын
Сээжэ бэсым ариуудаа.
Дабталга:
Добо гүбээнүүдэй дундуур
Дуулим нютагны наһагдаа,
Түмэн олон хүүгэдын
Түрэл тоонтоо магтанхай.

Дабталга.

ЗОХИД
Хүгжэмынь Л. Борбоевой
Үгэнь Д. Тогмитовагай
Улаан-Үдэ хотын үнгын
гэрэлүүд ялазахадаа зохид,
Сэлмэг отторгойн сагахан
мүшэд гэрэлтэхэдээ зохид,
Үргэн дайдын үнгын сээсүүд
һалбархадаа зохид,
Сэбэр нүхэрэйм урихан
шарайнь энсэбхилхэдээ зохид.

Алтан намарай дулаахан
һалхин һэбшээлхэдээ зохид,
Тунгалаг агаарта гургалдай
шубуун жэргэхэдээ зохид,
Ариуун тэнгэрийн түрүүшын
бороо шэдэрхэдээ зохид,
Ганса нүхэрэйм илдамхан
шарайнь мийнэрхэдээ зохид.

ГУНИГЛАА
Нарай -
Найматтайхан наһандаа
Наайн
Наадажа ябахадаа,
Хайрата эжыһэнь
Хахасаһанаа мэдээгүйб -
Халагны...

Саһатай -
Самсаал нютагтаа
Сариуун
Сэнгэжэ ябахадаа,
Гансага эжыһэнь
Гээгдэһэнэй ойлгоогүйб,
Гайхалтай...

Жабартай -
Шууртата үбэл
Тэндэл
Танияа алдаһанаа
Энэ наһан соогоо
Энхэрэн гуниглахаб,
Эжымни...

БАГШАДАА
(Халтуева Дора
Ивановна)
Эрдэм нургаа гээшэ
Эрхим ажал ха юм.
Үзэг нургаа гээшэ
Үнэтэй ажал ха юм.
Түрүүшын урихан
багшадаа
Халуун мэндые хүргэнб,
Түбэггүй һайн ябахыетнай
Хамаг сэдхэлхээ хүсэнб.
Журам нургаа гээшэ
Жэгтэй ажал ха юм.
Хүн болохо гээшэ
Хүндэл ажал ха юм.

Бууралхан түрүүшымни
багшада
Амар мэндые хүргэнб.
Булгысмай нургаа
гаргаат -
Амгалан нуухыетнай
хүсэнб.

МИНИЙ ЭЖЫ
Уужам найхан Захааминдаа
Намайе түрэнэ эжы.
Урихан палгай зангаараа
Намайе тэжээһэн эжы.
Сэлмэг харахан нюдөөрөө
Шэртэн байһан эжы.
Сэдхэлхэһэн дулаа бээдэм
Шэнгээжэ үгэһэн эжы.

Элдин найхан Хуртагадаа
Намайе түрэнэ эжы.
Ирагуу найхан аялгаараа
Намайе бүүбэйлхэн эжы.
Зөөлэн сагаан гараараа
Хүдэлгэн үргэһэн эжы.
Зугаатай уран үгөөрөө
Зоригжуулан тэнжээһэн эжы.

НЮТАГНИ
Хайрата инаг шамаяа
Хододоо хаража ябахадаа,
Хурин улаан зүрхэмни
Сохилоон байһал түргэнөөр.
Сариуухан ганса инагны
Сэдхэлхэһэн шамдаа
дуратайб.

Сээжынгээ өсөрһоо
хэлын даа,
Шимни намдаа дуратай гүш?
Хариу шамһаа хүлээхэдээ,
Хүлгэн байһал зүрхэмни,
Улаахан шиний уралай
«Дуратайб» - гэхэдэнь
үгэншэхэб.

ЗАХЯА
Баян Бурыадаа һапажа,
Баатар солотой ябаарай.
Халуун зурхыем баясуужа,
Хариу эгшээдээ бэшээрэй.

Улаан сэрэгэйнгээ албанда
Урдалжа ходо ябаарай.
Түрэл Бурыад нютагаа
Түргэн бушуу бусаарай.

Сээжэжэ байһан Хуртагаяа
Сээжэ соогоо һанаарай.
Хүрээжэ ерэхыеш хүлээһэнэйб
Хүбүүхэн, эгшээдээ шамдаарай.

ЭНХЭ НАЙДАЛАЙ ЭХИН МҮРНҮҮД

Баурма БОРОХИТОВА, БГУ-гай оюутан

ПОЭТ
Холье дабшанан хараса
Ойлгодоогүй захые дамжана.
Халиһан наранай элшэнүүд
Онсо мэтээр һапагдана.

Поэт! Шиний хүсэн
Замби дайдаар дэгдэнхэй.
Дуран! Шамтай нэгдэн,
Залуу наһан төөринхэй.

Хуби заяанай харгынууд
Һара тээшэ зорин,
Халуун агаарай долгиндо
Һуларан сохиюулаад хайлана.

Замбуулин! Хэзээ шиний
Таабаринш хүнүүд таахаб?
Зэрэлгээтэн байһан одондо
Түрүүлжэ хэн нийдэхэб?!

Хэлэжэ үгыт намда,
Хаана, хэзээ, юундэ
Оюун бэлгэйм дээжэ
Огторгой тээшэ дамжааб?!

ЯАГАА НАЙХАН ҮДЭШЭБ?
Яагаа найхан үдэшэб?
Яларан байһан хүнжэлдөө
Унажа ябанан наран...
Уняартаһан захагүй дайдын

Абья шэмээгүй һахиуһан -
Айраг хатан эжымни...

Яагаа найхан үдэшэб?
Үридөө яраһан шубуунай
Ятагын хүгжэмһөө дутахагүй
Үзэхэлэн жэнхэни дуун...
Түрэл тоонто нютагайм -
Түби дэлхэйн татаса...

Яагаа найхан үдэшэб?
Яаран дүгэлхэн һүниин
Эгээл һэриуун амисхаал...
Оршон тойрон байгаали
Ори ганса һара доро
Эгтэй гоёор һуниахань...

Яагаа найхан үдэшэб...

БАЙГААНИ
Юун гээһэнб... Байгал?!
Юртэмсын алдарта далай!
Аршаан мэтэ шэдитэ уһан
Ариуухан хододоо байһай!

Дэлхэйн шэмэг, нодонэй
хужар,
Дали шэнгээр долгиноо дэбээд,
Байгал далай хүүхэн Ангартай
Буурал үбгэн ашатаяа мэтэ...

Харьялан урдаһан гол мурэнүүд
Ханһинаса хүрэнэ шинийн
эхиндэ.

Эрьсээрш хэбтэһэн элдэб
шулуунууд
Эридээр сохиулна хүйтэн
уһанда.

Аршаан сэбэр уһанай гэрэлдэ
Хүхэ мүнхэ огторгой
шэнгэнхэй,
Хизааргүй үргэн энэ дэлхэйдэ
Алдар солоһ холуур тараһхай.

Байгал... Агуу миний Байгал,
Баяраа хубаалдан хажуудаш
байнам.
Хэзээдэшье бидэ хоёрые
холбоһон
Хуби заяанаймнай таһархагүйл
утаһан!

БУРЯАНИ
Үүлэн манан тойрошхо
малгайгаараа
Үндэр тэнгэрийн хаяа
хадхалан,
Сэнхир хүхэ наггин
хадгаараа
Сэлгээ дайдая тойрон
бүһэлхэн
Оройгүй үндэр хада ууланууд,
Оборгүй гүнзэгы гол мурэнүүд
Нарата Бурыадаһаа шэмэг
болон,
Номин туяагаараа тологон
гоёнхой.

Хангай сууряата тала
дайдаараа
Ариуун найхан хангалаар
анхилааша,
Аажам палгай заха хизаартаа
Хабарай эхээр сээглэн
һалбарааша
Ая гангын набша маһанууд,

Эртүүр ургадаг ургы сээсүүд
Амгалан Бурыадаа шэмэглэн
гобожо,
Энхэ байдалай түһнэг болонхой.

НАМАР
Алтан шара набшаая
дэлгээгээд,
Агаараар дүүрэн гуниг
тараагаад,
Үүдэн хүрэтэрни тулажа ерээ
Үзэхэлэн найхан саг - намар.

Үргэн Бурыадым гэрэлтүүлэн
байһан,
Үндэр тэнгэрээр аялһалһан
наран
Намарай гашуудалда арайл
дайрагдан,
Намдуу зөөлөнөөр һуниан
нэмжыгээ.

Агаараар нэмжын тараһан
гуниг,
Аятай залхуугаар һуниаһан
наран
Айлаһалһан энэ алтан намараар
Аалин сэдхэлхэйм хүбшээрэй
дайраа.

Аялга дуунайм дээжые
таһалһан
Аятай байна гүш, намар?
Дэлхэй дайдые гунигаар
тэбэрһэн
Дуратай гүб шамда, намар?
... Асуудал, мүнхын асуудал...
Арсай харюусаха мэдэнб...
Һуража болохогүй асуудал
һаһаандаа гэгтэ оруулаб...

МИНИЙ ХҮСЭЛ
Хонгор наһанайм холшор
зугаа
Хододоо намай сэлмээһээр...
Эртын дуран, энэрхы сэдхэл
Эрэлхэг замдам хүлээһээр...
Хуби заяанайнгаа аян замаар
Харгын холыс дабан ошожо,
Хүхэ номин тэнгэрийн оройдо
Хэтын хэтэдэ нарандал
яларһайб...

Төөринхэн зоной харгы
сэхэлжэ,
Хүсэгдэнхэй хүлээгэй дэлхэ
бажуун,
Танигдаагүй дайдые эршэтэй
дабажа,
Хүйтэн һалхиндал хайлан
дэгдүүжэм.

Зоринһондоо хүрээжэ, дураа
олохыем,
Заажа үгөөрэй, хайран
эжымни.
Огторгойн нарандал яларха
хүсэлым
Оложо үгөөрэй, хурдан
хүлэгни.

Наһамнин ябуужан, дэлхэйдэ
мүнхэрхэб.
Нүхэдэйнгөө түлөө наһаянш
үгэхэб.
Сагай һэлгэндэ, үдэрэй
ошонондо
Сэдхэлхээрээш хүрэхэб мүнхэ
одондо.

Россин Уран зохёолшодой болон Уран зураашадай холбоонуудай гэшүүн, Буряадай соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Буряадай габьяата уран зурааша Элбэг МАНЗАРОВАЙ 60 наһанай ойд

Уран гартай, урагшаа һаанаатай Элбэг ахатанайнгаа бүтээн эхэнэрнүүдэй мүнгэн зүүдхэлүүдые, эршүүлэй гоё хутага, бусад зүйлүүдые нэгэнтэ бэшэ республиканска выставкэнүүд дээрэ хараһан, бэшээн байхабди, тийхэдэ өөһдөөшье захил хэжэ, гоё мүнгэн һийхэнүүдые, бэлэлигүүдые хүүлэжэ, сэдхэл дүүрэн байдагбди. Олонхиинь түрэн найрнуудта, түрэн үдэрнүүдтэ бэлэглэдэг үнэхөөрөө элбэг гартай, хүндэмүүшэ сэдхэлтэй.

«АЛТАН МУНДАРГА, АЛТАН МУНДАРГА - АРАД ЗОНОЙМНАЙ МҮНХЭ ЗАЛГАА...»

(Элбэг гартай, мүнгэшэ дарханай бэлиг тухай)

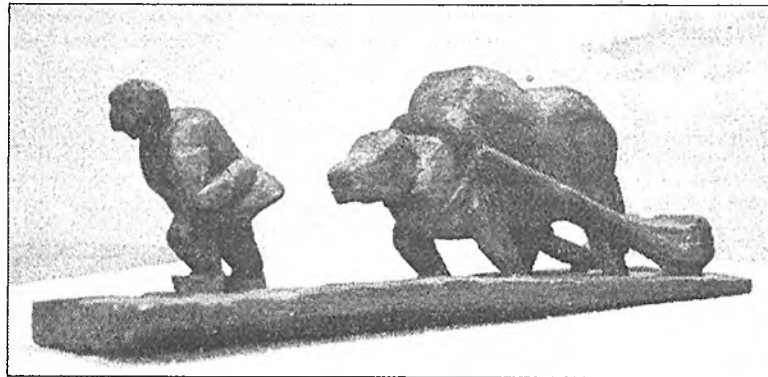
Угаа хүндэлхэ гэшэ урданай ёһо заншал ха юм даа. Угаа уһанда хаяагүй, элинсэг хулинсагайнгаа бэлиг шадабарие халан абанан элбэг гартай, Элбэг нэрэтэй, уран бэрхэ, талаан ехэтэй, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, республикын арадай уран зурааша, хонгоодор яһанай Элбэг Содномович МАНЗАРОВАЙ дүрбэн тэгшэ бэлиг олондо мэдээжэ.

Эхэнэрнүүдэй эльгэ зүрхэ хайлуулма дуран тухай шүлэгүүдые, хүжюу зугаатай шог мүнрүүдые, ажабайдалһаа үндэһэтэй басинуудые, дуунуудай үгэнүүдые зохёодог поэт, журналист

Элбэг Содномович хадаа хонгоодор угай Шарбунаев Ринчин Жигжитович гэжэ нэрэтэй түрэн эсэгынгээ угаар үнинһөө, залууһаа (ехээр үбдэһэнэй удаа) мүнгэнэ дархан солотой болоһон юм. Дууша гүүлэдэг шошоолог угай Ринчин Жимбиевна Цыбенова эжынгээ баян сэдхэлье ушарһан хүн зондоо дамжуулжа, хубаалдажа ябадаг, тиймэһээ хүнэй байдал һайн ойлгожо, мууень даража, һайниинь үргэжэ байдаг уян досоохитой, ухаан бодолтой, ульгам хэлэтэй байһыень бидэ, суг хүдэлдэг, хүдэлһэн нүхэдын, гушаад шахуу жэл соо мэдэхэ зон байнабди.

басагамни эсхэгшэ, оёдолшо хадаа бэлигһээм хүртөө гэхэ байнаб. 8-тай Аюр зээмни хажуудамни ерэжэ, энэ тэрэ юумэ мушхадаг, һонирхдог, гоёор зурадаг. Хэн мэдэбэ, хэзээ нэгэнтэ угыемни үргэлжэлүүлхэ уран гартаншы болохо аалам? «Дарханай соло», мүнгэшэ дархан тухай олон шүлэгүүдые бэшээб. Би мартын 13-да түрөөшье һаа, өөрөө жаргалтай хүмби гэжэ тоолодогби. Хулгана жэлтэйб. 3 хүүгэдтэйб: 2 басагатайб, 1 хүбүүтэйб, Эльвира хоёрдохи басагамни юстициин майор, мүрдэгшэ, минни нэрэтэ одхон Элбэг хүбүүмнай «Үнэндөө» хэблэлэй түбтэ хүдэлнэ. Табан зээпэртэйб. Түрэл тоонтонни Шаргай ноёной харадаг, үргэдэг Дээдэ-Түхэн - Туран, Мон, Хойто-Гол. Ноётагымнай гимн болоһон дууе композитор Баир Батодоржиевтай суг бэшээбди, үшөө олон дуу бэшэхэ хүсэлтэйб, - гэжэ хөөрһэн үргэн сэдхэлтэй, үндэр заяатай Элбэг Содномович дуунайнгаа үгэнүүдые хэлээ һэн.

...Арсын үнэрөөр унгар татанхай, Арга ехэтэй Шумаар аршаантай. Бурхан баабайтай, үндэр мүргэлтэй,

Буряад орон соогоо суурханхай. Түхэн аймагай дэнзэн болонхой, Түрэл ноётагнай - Туран, Хойто-Гол. Алтан Мундарга, Алтан Мундарга - Арад зоноймнай мүнхэ залгаа.

Буряад зоноо харалсажа, туһалжа байдаг ганса Шаргай ноёндөө мүргэжэ ябадаг Э.С. Манзаровай сэржэмнын ехэ шанга хүсэтэй юм. Нэгэнтэ бидэ «Мүнгэн хун шубуун» гэнэн концертынгээ (опера театры соо) һүүлдэ гэнтэ үгы болоһон фотоаппаратай түүлөө Элбэг ахайтамнай шанга сэржэм

үргэһэнэйнь удаа, үглөө үглөөгүүрнь тэрэмнай редакцияда бусаад байгаа бэлэй. Угай бэлигтэй, уран гартай Элбэг Содномович, таңдаа дэлхэйн бүхы һайн һайхание хүсөөд, эрмэлзэл һайхан шүлэгүүдэйнгөө мүнрүүдээр, эды һайхан эрдэни зэндэмэнтэ зүүдхэлүүдээрээ эхэнэрнүүдэй дура сэдхэл буллажа, дуулим һайхан дуунуудаа дуулажа, тоонто ноётагаа суурхуулжа, 60 наһанай жаргалай долгин соо үлгэдүүлэн, Гэр бүлын жэлдэ Мария Баглаевна хани нүхэртээ эбтэй эетэй ажанууха, ажалахыетнай хүсэе!

Бэлигма ОРБООЕВА.

ХҮДӨӨГЭЙЛ ХАДАА ХҮДӨӨГЭЙБ

Хүдөөгэйл хадаа хүдөөгэйб, Хүлөө шоройдожо ябаһандаа, Хоёр ноёдөөрөө харааб, Хүдөөгэй хүгжэлтые урданһаа. Ажал бүхэниинь амсааб, Асаржа альгандаа үзөөб. Жара хүртээрөө ябагдаа, Жааханһаань абан харагдаа.

Хүдөө тээшээ хэзээ Хараха зонбиди нээрээ. Хүндэл байна мүнөө Хүдөөгэйл зоной нүлөө. Гүрэн түрын тэдхэмжэ Гүйсэд хэрэгтэй, мэдээжэ. Мэдээжэ байгаад, ноёдөө аняад, Мэдээжэ ноёд, ябанал хаяад.

Хайран тала һалаа, Хамхуул үбһэндэ дарагдаа. Хүлээнэл даа, хүнэй гарые, Хүнхинэһэн тракторай дууе. Баянһаа ехэ дайда байгаад, Баяр асарнагүй уйдаад, Баршаа асархын орондо, Бархайгаад харагдана олондо.

Абар табар үмсын малнууд, Абяагүй бэлшэнэд тарганууд. Сабшалангай газар тойроод, Саб шүүрэхээр хорхойтоод, Сомоо үбһэн соройдоногүй, Сомоной хүбүүндэ хамаагүй. Сабшалан уйлана гансаардаһандаа, Сохом мэдэнэ хаягдаһанаа.

Олон зуугаад гүүртээрээ, Одоо бэлшэнгүй малнууд, Үлэгшэн шоншн шүдөөрөө, Үгы хэжэрхиһэндэл дуугайнууд. Үдэхэ гэжэ байдаг юм, Үдэрөөр бэшэ жэлээрээ. Баратгай бага хүлээбэл, Батажаха дүүрэн хүрээгээрээ.

Баяжаха нэгэниинь баяжаа, Бүдүүрхүү ноён ябаһандаа. Байһан юумээ дуудаа, Бэлэн дээрэ тангараа. Модо, ангуудһаань захалаад, Мохоо болотороо хюдаа. Нэтэрүүгээр ехэ ашаландаа, Нүгэл шэбэлдэ һундалдаа.

Хүнхинэжэ, хүүежэ байһан хүдөөгэйхид Хүдэлмэри үгы, дуугайнууд. Хүхихэш юумэниинь үгы, Хотойшоһон дугы. Магазинада хуу бии, Мүнгэниинь ганса үгы. Найдахал юумэниинь пенси, Найдабари ондоо үгы.

Харин тиимэш гэхээ, Хаатанха архиниинь эһээ. «Эшхэй» гэжэ мэдэхгүй, Эгээлэй нэгэндэ эшээ. Эндэһээл залушуул эндүүрээ, Энгэр захаа энгэрдэлсээ. Гэр байрада гашуудал, Гайтай нэгэ үзэгдэл.

Тоһо, мяха, шүлөө, Торхо хилээмэндэ шүлһөө, Тордихо гэшэмнай мүнөө Тон хэрэгтэй хүдөө. Эдихэ уухамнай адли Эдилгэ манда хэрэггүй. Городойбди гээд горойдонгүй, Гараа һарбайлал хүдөөдөө.

Хүдөөгэй хүбүүд хүдэр, Хээдэш үндэр. Хүдэлхэ ямаршые сагта, Хүдэлмэридөө нягта. Бизнес гэшээе ойлгохо, Биил даа, хүбүүд. Билдагууша бэшэ, сэхэ,

Билтаруулаха ноётагаа хүбүүдүүд. Онһон техникээрээ хүдөөгэйхид Онһожоруулагдаһан ажалаараа,

Онсо өөрын шанараа, Одоол харуулаха шадалаа. Ганса гэдэргэн татаха, «ГСМ, ЭЛШЭНЬ» үнэтэй даа. Госдума харадаа абажа, Сэн гэшынь унагаһай даа.

Арба эрьежэ таряалангай газар, Агта булад тракторай хүшөөр Абанабди таряагаа мэтэр. Арсалдаан эндэ үгы гэхэл. Ябуулгаха болоходоо трактораа, Яһала үнэтэй түлишэнь. Хараад байшахаш таряалангаа, Хамхуулда даруулан газараа.

Дүрбэ табан жэл соо Дүнэн болгохош үхэрөө. Арайш гэжэ худалдадаш, Абанаһон юумэниинь багтайхан. Хоёр хүлөө хойшоо харатар Хүдэлнэл даа, хүдөөгэйхид. Шарга, тэргээрээ мүнөөш болотор

Саг гэшээ ондоо болоо, Сагаарха сагынь ерээ. Харанхы мүнөөш болотор, Хүдөөгэй һуудал, байдал. Хүгжэһэн юумэниинь бага, Хараатайл даа, бага-сага. Хубилхал сагынь ойртоо, Хаража үзэхөөр болоо.

Дээдын ноёд һайд Дээгүүр хараагүй, Хүдөө тээшээ хүсэд, Хүсээе харуулаа.

Тийгбэлнай хүдөө, Толорхо һэн мүртөө. Томо ехэ иалта. Тодорхо һэн зүндөө.

Газаагаа байһан юумэндээ, Гар хүрэнгүйбди, гайхалтай. Газар дайдаһаа худалдан абажа, Гарза гарганабди айдаһатай. Росси гүрэн ехэшые һаа, Рептабельная хараашые һаа, Хүдөөгөө баяжаагагүйдөө Хаанаһаа ерэхэб баямнай.

Оролдожо онһон техникээ Оруулаа хүдөөдөө. Ороһон таряан одоо Онтохондол байха һэн. Мяха, шүлэн манай Мэдээжэ ха юм даа хээзэни. Өөрын юумэ өөртөө байхадаа, Өөрсэ нэгэ ондоо юм даа.

Баян тарган гэнэбди, Биил даа хуу, шадабал. Хони, малаа үдхэжэ, Хүрһэтэ газараа хахалжа, Хүдөөгэй хүнүүд юушые хэхэ, Хүсэтэй, зүрхэтэйшые. Хүбүүд, басагадай дуунииншые, Хонгёо абыатай байха һэн.

Унтаһаһанаа һэриел, Ууха хаатанхаяа мартаал. Таһаа, гахай, огородһоонь захалаад,

Туршяал бариха олондоо. Мүнгэн өөрөө унахагүй, Мүсэ бээе хүдэлгэс. Олзо асарха юумэндээ, Огнон ороёл олоороо.

Элбэг МАНЗАРОВ

Бэе бэендээ худалдажа, Баян тарган нууял. Мүнөө дээрээ хүндэ, Мэдээжэ баран зондо. Морин анзаһандаа орообди, Муушаг байна хүдөөдэ.

Ажалай алишые талынь Арбан хургандаа үзэһэн, Зали ехэтэй залуушуул Захаһаань абан бии.

Зангаар зөөлэн, урихан, Зангирха басагадыше бии. Заншал угаа мэдэхэ, Зандан хүбүүдыше бии.

Ажалгүй теэд хорон, Атаархахаар бэшэ, шорон. Абарга ехэ хүсэтэйшые һаа, Абиртаад ябана дуруу. Энэмнай сэхэ буруу, Энэрхы хандаса зүб руу, Үндэһэлжэ һэлгэн һэлыбэн, Үршөөхэ саг ерээ.

Хүрээ, хүхын хүшэн Хэды байгаашые һаа, Онһон аргаар хүдөөгөүдэ, Онснь олохонь хүшэрхэн. Шарга тэргээ мартахаар болоо, Шармайха гэжэ байгша бэлэй. Шарбин тиибэл амандамнай, Шарууһантаяа харагдахал.

Хорин нэгэдэхи зуун жэлэй Хоймортонь нуужа байгаад, Хоймог зууража байхамнай, Хойшолон гэжэ һанахаар. Холбоо барисагаа адляар Хүдөөгэй, городой гэлдэнгүй, Хоорондоо адли хүгжэжэ, Холье харая гэхээр.

БУРЯТ-МОНГОЛЬСКИЙ ЯЗЫК И БУРЯТЫ

(Окончание. Начало в № 9 (567) 6.03. 2008 г.).

Лишение же личности своей национальности в её традиционном научном понимании, то есть к принадлежности к своему народу, есть преступное насилие над личностью. Нет внациональной личности. Именно личность является носителем народности, образование которой происходит вместе с языком, то есть истоки её относятся к глубокой древности; она наследуется и передаётся из поколения в поколение физически и духовно. Это принятые в национальном сообществе нормы жизни (язык, стереотипы поведения и пр.) подчиняют поведение личности и регулируют им. Усвоенные таким образом нормы жизни и стереотипы поведения становятся формой жизни и деятельности личности в пределах данной нации.

В. Г. Белинский: «Что личность в отношении к идее человека, то народность в отношении к идее человечества. Другими словами: народности суть личности человечества. Без национальностей человечество было бы мёртвым логическим абстрактом, словом без содержания, звуком без значения. Особенные человеческие черты народ вырабатывает своей историей. Человеческое при-
орит народу не извне, а из него самого, и всегда проявляется в нём национально... Что человек без личности, то народ без национальности... Наше время есть по преимуществу время сильного развития

Лично-
заны
нал
ярко
предс.
каса.
по а,
стра-
да на
род, и
что на
нар.

В,
ны,
до ко
ны о,
бешь,
орга.

Выск
лей
вор
же пр
жимы
в том
Развит
людей
обле
ных и
гий ст
вия,
отд.
ков
мос
рь
н

лана попытка объяснения в начале статьи. И всё же, при всяких объяснимых, объективных и субъективных причинах мутации языка или его забвения, отношение к нему зависит от личного влияния. Если отдельная личность повседневно пользуется, хотя бы своим разговорным языком при общении с себе подобными, то создаёт непреложные условия сохранения языка. Если же, ещё и не будет стесняться собственного диалекта, то эти условия умножаются во много крат. Влияние личности, особенно занимающей место во властных структурах, в литературе, науке на состояние языка значительно. Меньше всего влияет на изменение значения языка простой народ. Простой народ как раз является слем общества, где веками сохраняется слово, значение и смысл отдельных слов, в целом- языка. Примером искажения слова от личного влияния, может послужить слово юрөөл, үрээл. В истреблении слова в его смысловом значении главную роль сыграл учёный. Отрицая значение данного слова, и применяя к религиозному «юрөөл-маани» - означающему благопожелания к последнему пути усопшего, к новому перерождению, он решил, что нельзя применять юрөөл у живых, тем паче для напутствия живых к хорошему. И учёный и «харачу» одинаково способны ошибаться. Если ошибка «харачу» остаётся в сфере деятельности его одного, не распространяясь на ближних, то ошибка учёного имеет последствия. Слово юрөөл применяется

**Как сохранить язык?
Это боль души нашей.
Я предлагаю самые
действенные меры.**

сти монгольских народов он был введен в 1686 году, в период наибольшего накала борьбы против маньчжурских завоевателей. Это древний символ монгольских народов, в том числе и бурят-монголов: «чей отец - молодой месяц, чья мать - золотое солнце», три язычка пламени - процветание народа в прошлом, настоящем и в будущем. Если соёмбо венчает древко флага на могиле усопшего с текстом юрөөл-маани, то оно означает, что здесь похоронены теленные останки сына или дочери месяца и солнца, процветавшего в прошлом, жившего в настоящем и ушедшего в будущее для процветания. Для народа, жившего в прошлом, процветавшего духовно, культурно и материально в силу времени, для процветания в будущем необходим собственный, родной язык, - язык, дошедший до нас из глубоких истоков непростой жизни народа, несущий наш генетический код в жизни, должный передаваться будущим поколениям.

В статье С. Будаева, к.п.н., директор ГУ «Издательство Бэлэг» МОН РБ, написано: «Министерство образования и науки в лице министра С.Д. Намсараева обозначило ещё одну большую проблему - это создание на экспериментальной основе эффективной технологии обучения бурятскому языку как второму, неродному. Для этого нужно создать лингвометодический центр по изучению государственных языков Республики Бурятия, где бы работали освобождённые научные сотрудники и выполняли бы государственный заказ... Создать и выпустить альтернативные варианты интенсивных курсов по обучению бурятскому языку русскоязычных учащихся старших классов и взрослого населения».

По-моему, всё население нуждается в обучении бурятскому языку. Современны старшеск-классники городские, районных центров, сёл, где смешанное население, за исключением крайних глубин республики, русскоговорящие. Не исключение современное взрослое население моложе пятидесяти лет. Потому государственный заказ по обу-

чению бурятскому государственному языку обязателен. Обязателен для «...воспитания и формирования билингвальной личности, нового гражданина Бурятии». История знает примеры насильственной руссификации - это христианское миссионерское движение с насильственным крещением бурят. Это была государственная политика царской России по руссификации всех инородных туземцев. Государственная политика современной России в отношении малочисленных народов стоит на том же, имея завуалированную форму в отличие от открытого христианского миссионерства.

Попытка ликвидации малокомплектных школ в деревнях и сёлах - это прямое продолжение политики руссификации аборигенов российских окраин, бывших колоний, и это напрямую касается Бурятии. Наряду с тем, что школы в основном русские в чистых бурятских сёлах, ликвидация малокомплектных школ предопределяет переселение учащихся и их родителей в более крупные населённые пункты, где бытовая разговорная речь только русская и население в основном русскоязычное. Этим создается разноязыкое общество. В разноязыкой компании общение происходит на том языке, на котором превагирует частота его применения. Естественно, в нашем обществе в основном применяется русский язык. И это ещё зависит от неприятия русскими языка бурят, из-за которого в обыденной жизни русские «просят» говорить на «попятном» языке, уважая хотя бы одного присутствующего русского, хотя он, прожив всю свою жизнь в среде бурят, не удосужился изучить бурятский, уважая бурята и его язык. При упразднении малокомплектных школ, участковых больниц, кроме ликвидации рабочих мест, косвенно упраздняется и язык.

Сохраняются школы в больших сёлах, где основная или большая половина населения русские, куда вынуждена переселяться вслед за школой часть населения, способная обучать своих детей. В любом случае, после трёх классов начальной школы, дети вынуждены учиться в русских школах, где родному бурятскому языку уделяется от силы один или два часа в неделю, и так до девятого класса, когда без проверки знаний, то есть без экзаменов заканчивается процесс изучения родного языка. В связи с непрофильностью предмета - уроков бурятского языка и литературы, отношение к этим урокам плевое. Не желающая посещать уроки бурятского, половина учеников свободна от них. Почему бы детям, которые в силу этнической принадлежности вынуждены посещать эти уроки, не уйти с них, благо, внимание к оценке знаний бурятского не принимается во внимание при дальнейшей учёбе. Это к отношению и ценности предмета бурятского языка и литературы в современной жизни.

Глобализация - перераспределение всех мировых ценностей в кучке правящих государств, представителей интересов того или иного доминирующего государства, ценностей не только материальных, но и духовных, с насаждением единой идеологии главенствующей империи, их образа жизни, нравственных ценностей или отсутствия их, религиозных догм, культурных направлений - начало ликвидации понятий о нации и национальной культуры, всего исторического наследия. Условия глобализации определяют полиглотов, которое ни в кой мере не заставляет забыть родной язык. Среди назревших вопросов современности по сохранению языков особое место имеет бурятский язык, подверженный условиям забвения ещё с времён «добровольного» присоединения Бурят-Монголии к России. Сегодня без всяких усилий на изучение русского языка бурятами, русский неизбежно будет изучен народом. Потому, доля времени на изучение бурятского языка в общеобразовательных школах должна быть увеличена. Если это трудно в городских школах, то в сельских бурятских школах это ещё возможно, и нужно, и легко осуществимо. Заканчивая статью, хочу остановиться на вопросах:

Нельзя ли возродить национальные начальные школы с преподаванием на родном бурятском языке предметы, изучаемые в начальных классах, как было до шестидесятих годов прошлого столетия, ведь благодаря этому бурятское население 55-60 лет ещё сохранило язык, общается на родном языке. Буряты того поколения после учёбы в бурятских школах переходят на обучение в русскоязычные учебные заведения выдержали. Примером тому вся или почти вся бурятская интеллигенция, учёные и специалисты-буряты, чьё имя не без гордости произносится не только в родной Бурятии.

Как будет смотреться обязательное знание бурятского языка для поступления в учебные заведения Бурятии, возможно ли введение вступительных экзаменов в учебные заведения по бурятскому языку? Ведь существуют вступительные экзамены в вузы и сузы в виде изложений и сочинений на русском государственном языке. Не может ли быть применителен и второй государственный язык в данном случае? Кроме русского иногда обязательно знание иностранного языка для поступления в некоторые вузы. Почему бы не бурятский? Мне кажется, принятие этих мер - одно из условий поисков путей к возрождению родного бурятского.

А. ПРУШЕНОВ,
член Союза писателей РБ.

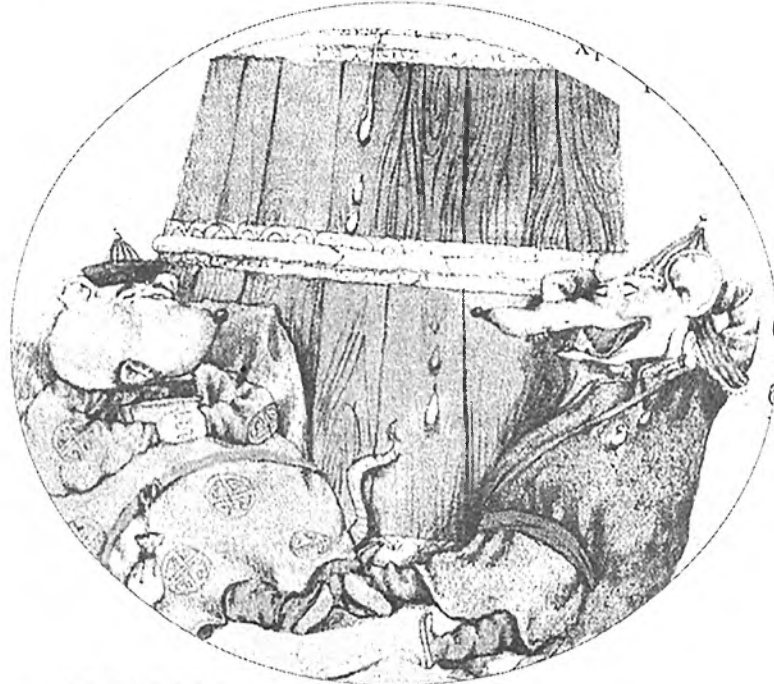
Манай айлшан - «Одон» журнал

«ХУЛГАНЫН ТҮҮХЭ»

Нэгтэ хоёр хулгана гэртэ орожо, хүтэй домбо харажархиба...

Нэгэ хулганань нүгөөдэдөө: - Хара даа. Амыар амыараа абирха гэжэ оролдоо наа, хоолон үлэхэбди...

Тиэхэдэнь аман соохи хуулынь алдууржа, нүхэр хулганань хүтэй домбо руугаа унашаба...

Ульгэр, онтохоной жасаһаа.

Рене де Обалдиа ВАРЕНИ АМТАЛААД... Хургаараа варени амталнаб - Аятай гэшээн!

Хорёо соо үдэшэлэн наадахадань, Харан гэхээм - хаб харал!

Хүхэ ногоон соо хульбэрнэ, Хабартаа ягаахан гүлгэмни. Харин намартаа - эдэшэг яблокадал

ШЭДИГЭ ҮГЭНҮҮД 1. Энэ доро үгтэһэн 2-3 үгэнүүдхээ нэгэ шэнэ үгэ бии болгожо үзэгты:

эзэн + эдэг = бүд + гэр = шара + саг + ан = шүлэн + үһэн = гар + тала + ан.

Морис Карем НАЛХИТАЙ ГАЗАА Газаа халхитай - минни гүлгэн Саһан шэнги, саб сагаан.

Жан-Люк Моро УЛГЫН ДУУН Нойрсо, хөөрхэн дальбараа, Набша намаан соо нойрсо бүхөөр.

Туяна САМБЯЛОВА француз хэлэнхээ оршуулаа.

НАШИ ЮНЫЕ ДРУЗЬЯ! Читайте «Одон», и вы будете знать о жизни ваших сверстников, школьные новости из районов Бурятии...

НУРАГША Тоомоо таларха дуратайхан Табхагар Шарлайн Батриунай Томо бууза зооглодог, Того амаараа лэбшүүдэг.

Уншажа, тооложо, бэшэжэ, Урмагүйшгөөр шингапана. Ундапиинь мүнөө хүрээбэ, «Уһа уухам!» - гэбэ.

МАЛГАЙ Толгой - манай түрүү. Толгой - манай ухаан. Толгой - манай ноён.

Оонигор хоёр шодэдынь Оройдоош харагдахаа болинхой. Бэлсэгэр хоёр лэ хасарынь Бишыхан хамараа хушанхай.

Унгын найхан зүүдэндээ Ульгэрэй хүүхэдээр наадаба. Амтатай шоколад зоогложо, Амаа тамшаан хүхирбэ.

Толгой - манай хүсэн. Толгой - манай шадал. Толгой - манай зориг. Толгой - манай эрхим.

Һаяар нургуулида оробо, «Һурагша» нэрэтэй болобо. Һайхан багшатай боложо, Нонин хэшээл эхилбэ.

Һурагша нүхэдэнь сошожо, һамбайһаань татажа һэриюулбэ, һуняһаар һэрибэ Батриунай һулаханаар һураба: «Дүүрээ гү?»

Малгай - толгойн орой. Малгай - толгойн түрүү. Малгай - толгойн эзэн. Малгай - толгойн омог.

Тоо тооложо һурахадаа, Тарган хургаа дарахадажа, Таба хүрэтэр тоолоод, «Табан бууза эдихэб!» - гээ.

Һурагша болохо гэшэмнай һулаш хэрэг бэшэл ха. Һаянай манай Батриунай һургаалда ороһон янзатай.

Түрүүгэй түрүү — ариуэн. Эзэнэй эзэн - баян. Омогой омог - бардам. Оройн орой - малгай.

Үзэгтэ орожо эхилхэдээ, «Үзэглэл» нээжэ хараад, «Ү» үзэг олоходоо: «Үрмэ асаратгы!» - гэбэл даа.

Маряань бага шууранхай, Мандагар сүүмхэ үргэлэнхэй, Маша зохидоор мэндэшэлэнхэй, Мүнөөхи нургуулидаа яаранхай.

МҮНГЭН Мүнөө сагай эрхэдэ Мүнгэн урда гаранхай: Мүнгэтэй һаашни тоохо, Үгытэй һаашни доромжолхо. Бүхы юумэн мүнгэтэ: Бултыень худалдажа абахаар, Эд зөөри, гэр бараан, унаа, Хэтэржэ ерэхэдэ - диплом. Үнэншэ хүн - үүдэндэ, Худалша хүн — хойморго. Хулгай худалаар баяжадаг, Хүниие мүнгөөр хаһадаг Юртэмсэ үнгөө хубилганхай. Юрэдөө, гайхалтай болонхой.

«А» үзэг - эрдэмэй дээжэ, Аяга сай — эдээнэй дээжэ, «А» - гаар арбуз эхилдэг, Аягаар тараг уудаг.

ҮЛХӨӨ ЖОРОО ШҮЛЭГҮҮД

ХУБСАҺАН Хүн хубсаһа үмдэхэдөө, Хүнгөөл нэгэ ондоохон, Өөрын онсо тэмдэгтэй, Өөгшөөдөг нэгэл онһотой.

ЭРХИ Бурханай эрдэни эрхи Баруун гартаа тогтоожо, Эрхы долёобор хоёроороо Эмэрин уншаха хубитай наа, Маани, мэгээм, тарни Маша зүбөөр ойлгоо наа, Доро дээрэ оруулангүй, Дом болгохо аргатай наа, Зуун найман тобшоһонинь Зүбөөр хэрэглэжэ шадаа наа, Бурханай боди шабинарай Бэлгэн адиста хүргэхэ, Дара Эхэ бурханай Даяаншань болохо жэшээнэй. Цындыма БАБУЕВА.

Бэшэгэй хэшээл эхилбэ. Бэрхэтэй сагууд болонхой. Бэмбэгэр малаан сохоһоонь Бэлсэгэр дуһалнууд дуһанхай.

Арайл уйлахын тэндэхэнэ Абарагша хонхо жэнгирбэ. Тоомгүйхэн Батриунай Түрүүлэн газашаа гүйбэ.

Эндэ одоол жаргаба: Энэниш, тэрэниш нодарба, Энгэрдэн үбсүүнхэнь угзарба, Энеэбэ, хүхибэ, дэбхэрбэ.

Үнгэ зүһын илгаатай, Үнэ сэнгэй зиндаатай, Хүгшэн - залуугай хэмжүүртэй, Хүлгөө сагай тэмдэгтэй.

Хубсаһаар хэдышье досоохёо Хушажа шюухаа оролдоо һаань,

Эрхэ бэшээр саанаһаань Энэ бэшэнь тобойдог.

Дахин хонхо найржа, Дахяад хэшээл эхилбэ.

эртэй. цагхан. тархан. ойһоо абтар. бэшэг. үн. нэбэ. г. ба. г.

Тэрэ сагта тэрэ уласта гурбан эрдэнийн үнэн сэдхэлхээ тахидаг нэгэ гэрэй эзэн хүбүүтэй байгаа хэн ха.

Энэ хүбүүгээ тойн болохынь нэгэ багшада шаби болгохо үгэхэ юм байна. Юундэб гэхэдэ, дээдэ богдо багшада шүтэн мургэхэдэ, буян нэмэхэ. Хэрбээ нүгэлтэ хүндэ шүтэн хаяа, нүгэл нэмэхэ. Энээнийн сасуулахда, халхитай бодото шанарын хоононшые хаа, зандан модоной, замбага сэгсэгэй ургадаг ойноо халхин үлэсэхэдэ, хайхан хангал асардаг. Бур намаг тээхээ, үхээрин газарнаа халхин үлэсэхэдэ, үмхэй муухай үнэр тараадаг. Жэсшээхэдэ, шэнэ дэгэлээ хүжэ санзайтай хамта абдар соо хээ хаа, тэрэ дэгэлхээ хужын үнэр анхилха, хэрбээ үмхэй абдар соо хадагалаа хаа, муухай үнэртэй болохо. Дээдэ богдо багшада нүзэглэн шүтэхэдэ, буян улам эхээр нэмэхэ, харин нүгэлтэ хүндэ шүтөө хаа, нүгэл олошорхо. Тиймэхээ энэ хүбүүгээ тэрэ гэлэн сахилтанай шаби болгожо, тойной хахилда хүртэхэ юм байна гэжэ гэрэй эзэн бодоод, гэлэн сахилтанай байхан газарта ошожо.

- Гэлэн сахилтан аа! Энэ хүбүүгээ тойн болгохо ханаатай шамда асарбаб. Нигүүлэсхы сэдхэлхээ тойн болгожо соёрхо. Хэрбээ тойн болгохогүй нааш, гэртээ абаад бусахаб, - гэжэ хэлэхэдэнь, тэрэ ламбагай эди шэдитэ шодөөр хүбүүе шэнжэн хаража, энэ хүбүү тойн болгобол, ариун ябадал сахяад, бурханай ном дэлгэрүүлхэ хүн байна гэжэ ойлгоод, тэрэ хүбүүе тойн болгобо.

Тэрэ сагта тэрэ убшада эдэб эдэс бэлдэжэ хүндэдхэн тахиша нэгэ гэрэй эзэн байгаа хэн ха. Тэрэ гэрэй эзэн нэгэ тойн түхээржэ, тэрэ убшые хамгантайн, хүбүүн басагантайн, мүн богдоол шэбэгшэнэртэйнь уриба бэлэ. Хойто үдэрнын урилгаар олохо болоходоо, убша ингэжэ хэлэбэ:

- Бидэнэй бараандаа найрта ошоо хаамнай, энэ гэрэемнай хэн харуунаха юм? Хэрбээ хэн нэгэсэ орхёо хаамнай, тэрэмнай найрай газарта ошохогүй, хэшэгтэ хүртэхгүй болоно. Одоо энэ гэрэе хахижа гээгдэхэ хэн дуратайб, бидэ бусажа эрэхэдэ, тэрэнийн хэшэгтэнь хүртээнэ бээбди, - гэхэдэнь, гэрэй эзэнэй басаган эхэ эсэгдээ хандажа:

- Эндэ гэрээр дүүрэн байхан зон таанда, бултадаа ябагы, би гансаараа гэрээ хахижаб, - гэхэдэнь:

- Тон хайн, ши гэрээ хайнаар харуунааад байхадаа, эхэдээ адли болохо байнаш, тиймэхээ гэртэнэй муу юумэ болохогүй, - гэжэ эсэгэн басагандаа хэлээд, тэдэнэр бултадаа ябаба.

Тэрэ басаган хаалга үүдээ бүхөөр шэбхэдээд, гэртээ гансаараа үлөө хэн ха. Тэрэ үдэр убша яарахан дээрэхээ тойн ламадаа эдэс хүргэхэсэ мартахадань, тэрэ гэлэн сахилтан ингэжэ шэбшээбэ: «Наран үдэхөө үнгэржэ байна. Гэрэй эзэн хээсэ үймээр олон байхан дээрэхээ үмдэ эдэс эльгээхэсэ мартаа үзээ. Саг соогоо эдээлэнгүй байжа яажа болохооб. Абаад эрхэнь хубарагаа эльгээхэ юм байна», - гэжэ бодоод, тэрэ тойн шабиа эльгээхэдэ ингэжэ захиба:

- Ай, шаби, ши түбшэн абари зангаар ябажа, бурханай номноон зарлигай ёһоор, балгаснаа бадарай эдэ абаад ерэ. Хайхан үнэртэй эсэгтэ хорхойтонон зүгдэл адли энэ тэрэ юумэндэ хурисан хорхойтонгүй, абаад эрээрэй. Үнгэ, абяан, үнэр, амтан, мэдэрэл гэхэ мэтэдэ дашуурангүй, эрхээн бүхэнөө нула табиггүй ябарай. Ариун ябадал сахижа ябахадаа,

Ариун ябадал сахидаггүй - энээнийн хуушан монголоор «шагнаабад шангархан» гэнэ.

УЛЬГЭРЭЙ ДАЛАЙ СҮТРА О МҮДРОСТИ И ГАУПОСТИ

Бурхан Басгийн түүхэ-намтар

Легенда, рассказативе сачим Буддий

ИЗДАТЕЛЬСТВО ОЛОН-ТУРГУДЖИНСКАЯ ТИПОГРАФИЯ УЛАН-УДЭ

буянай үрые оложо болоно. Дэвадад шэнги бурханай олон судар уншабашы хаа, эхэ зэмэ хээд, нүгэл үйлэжэ, ариун ябадал сахидаггүй байбал, загуурдныс алгасан, сэхэ амитан тамада түрдэг юм. Гогол мэтэ богдо гэгээнүүдыс доромжолон, ариун ябадал сахяагүй хүнүүд амитан тамада унадаг. Зулибанда шэнги нэгэ шүлэг мэдээшьегүй хаа, ариун ябадал сахиханай ашаар дайе дарагшын хутаг олохо байна. Ариун ябадал сахиха гэшэ нирваанай хаалгада ороод, ехэтэ жаргаха шалтагаан мүн. Сасуулахда, номто бирман гурба-дүрбэ харын туршада тахилай найр хэхэдэ, ухаагаа түгсэхэн ариун ябадал сахидаг мэргэн бирмануудыс уридаг байба. Бүгэдыс урихын аргагүй ха юм даа. Мүргэлдэ ерэнхүн хүн бүхэнэй сарбууда хуулига тамга табидаг байба. Шажанай эрдэм ном түгсэхэн нэгэ бирман амтатай юумэндэ эхэ дуртай дээрэхээ сарбуудахи тамгынгаа бальс долбожо, халгажархёо хэн ха. Хойто үдэрнын хурал мүргэлдэ эрэхэдэнь, хаалгашанай тамгын үзэхэдэнь, бирманай гарта байбагүй. Хаалгашан тэрэнийн оруулжа үгэбэгүй.

- Шиний тамгаши хаанаб? - гэжэ асууба.

- Амтанинь эхэ хайхан байжа, долбоходом үгы болошоо, - гэжэ харюусаба.

Тэрэ бирман үшүүхэн амганда горьдоһон дээрэхээ мүргэлэй газарта ябажа, нара бүри эдэб амтагай эдэс бариха, олон зүйлэй эрдэнидэ хүртэхэ аргагүй болоо хэн.

- Ай, шаби, ши тэрэ бирманда адли багахан юумэндэ хорхойтожо, ариун ябадалай тэмдэг бү халгажархёорой. Тэнгэри хүнэй табан хүсэлэй олон амтыс, буртаггүй буян хэшэгтэй, боди зүгэй гушан долоон ном, нирваанай хутаг ололын жаргалан ба саглашагүй эрдэни юмуудыс тэбшэхэ шухала. Гурбан сагай бурханай ариун ябадалда эсэргүүснэгүй, гурбан эрдэни, багша, хубарг изагууртание доромжолонгүй ябаарай, - гэжэ айлдахадань, тэрэ тойн багшынгаа үльмыдэ мүргөөд, балгас ошобо.

Ошоод, хаалга үүдынь тоншоходонь:

- Хаалга үүдэ хэн тоншооб? - гэжэ басаганай хурахада:

- Би багшадаа бадарай эдэс абаашахаа ерээб, - гэжэ хэлэхэдэнь, тэрэ басаган эхэтэ баясажа, «Одоо ханаанашарни болобо», - гэжэ сэдхэн, хаалгаяа нээбэ.

Тэрэ шаби гэртэ оробо. Тэрэ басаган арбан зургаа наһатай, гоё хайхан шарайтай хэн. Басаганай хурисалта сэдхэлээр эдэб аяааша гаргахадань: «Энэ үхин хии үбшэндэ дайруулан гү, али галзуурхан, үгышыс хаа, ташаяангы хурисахы сэдхэл үүсхэжэ, ташаяангы галаар ариун ябадалыени галдаха гэжэ байна», - гэжэ тойн бодоод, абари зангаа шангаар барин хуухадань, тэрэ басаган табан мүсээс газарта тулган хүгдэжэ:

- Ай, тойн, наһан соогоо ханажа ябан юумээс энэ үдэр олобо. Би шамда нэгэ юумэ хэлэхэ гээд лэ, урдань забда

болодоггүй байгаа. Ши намайе үршөөжэ, хүсэлье хангажа соёрхо. Энэ гэртэ байхан эрдэни, алта мүнгэн, нан зөөри Бисман тэнгэрийн нан зөөри шэнги эхэ аад, эдэхэ хүнгүй байна. Одоо ши эдэ бүгэдын эзэн боложо соёрхо. Би шиний зараса боложо, тахин хүндэлхэб. Энэ хэлэхэн үгыемни миин орхингүй, хүсэльеми ханган соёрхо, - гэхэдэнь, тэрэ тойн ингэжэ бодобо: «Би ямар эхэ нүгэл үйлэжэһэн байжа, эды эхэ дабашагүй зоболонтой ушарба гэшэбиб. Бээдэс гар хүрөө наам, дээрэ хэн ха. Гурбан сагай бурхадай ариун ябадалаа хазагайржа болохогүй. Урдань гэлэн сахилтан хуурмаг мэхэшэ эмэнүүдэй хабарта орохо болоходоо, гал руу орожо, ариун хахилаа алдаагүй юм. Мүн бусад гэлэн сахилтан дайсан дээр-мэшэдгэ баригдажа, ногоонһоо уюулаад, халуун нарада ангажа, хүйтэн халхинда үлэжэжэ, олон хорхойдо эдоулжэ байхадашыс, ариун ябадалаа алдахагүйн тулада хүльгээ таһалжа ошоогүй. Нэгэ ламбагай онгосынгоо хяа бута хүрэхэдэ, нэгэ хабтагайа абалдаад ябатараа, ариун ябадалыс сахихын тулада тэрэ хабтагайгаа аха гэлэн сахилтандаа үгоод, өөрөө уһанда шэнгээ үхэнхэн юм гэдэ. Тэдэ буянай нүхэд ариун ябадал сахидаг байгаа, харин би юундэ сахихагүйбиб. Түүншлэн ерэнхүн бурхан ариун ябадал сахидаг багша болоод, бидэндэ юундэ багша болохогүй юм? Жэсшээлбэл, замбага сэгсэгэй улантай хамта байлгаа хаа, тэрэ улан замбага сэгсэгэй үнэртэй болохо. Би тэрэн шэнги болохо бэшэ гү. Дээдэ богдо багшын хургаалыс сахижа ябан хүн аад, юунэй тулада энэ үдэр нүгэл хээсэ болонобиб? Тийнхаар амиа хороогоо хаам, дээрэ бшуу. Юунэй тулада ариун ябадалаа хазагайруулжа, бурханай ном, бурсан хубарагуудыс, эхэ, эсэгэ, багша ба ламын изагууртание доромжоло болонобиб. Хэрбээ миини тэрэедэ хаа, энэ хурисалта ябадалда шунаһан үхин эшэхэ гайхаан мэдэнгүй, намайе барижа абаад, хардаха гүрдэхэдөө болохол. Тийгээ наань, балгасай хүнүүд харахадаа, лама изагууртание доромжоло бшуу. Одоо би энэ байшан соо түрэлөө хэлгээ наам, сохом дээрэтэхэ», - гэжэ сэдхээд, тэрэ шаби үхиндэ ингэжэ хэлэбэ:

- Ай, үхин, ши ошожо хаалгая бүхөөр хаагаад ерэ. Би энэ байшанда ойрохон зуура буугаад, шамтай уулзахаб, - гэжэ хэлэхэдэнь, басаганай хаалга үүдэс хаахаяа ошоһон ойно тойн нэгэ гэртэ орожо, үүдынь бүхөөр хаагаад, тэндэ үхэнэй хутага олоһондоо эхэтэ баясаба. Тийгээд дэгэлээ тайлажа, үлгэсэдэ үлгөөд, альгаа хабсаран наманшалжа, Бурхан багшын нирваан болоһон Гуши балгасай зүг тээшэ харан, үбдэгөөрөө газарта хүгдэжэ, ингэжэ тангариглаба:

- Би бурхан, ном, бурсан хубарагуудыс орхино бэшэб, үндэхэн багшная, хургуулингаа багышыс орхино бэшэб. Мүнөө би ариун ябадалыс сахихын тулада энэ бээс орхином. Би хаанашыс түрээбэл, бурханай шажанай тойн боложо, ариун ябадалаар ябажа, нүгэл үйлэжэһэнгүй, нангин үрые олохом болтогой», - гэжэ хутаг гуйгаа, хоолойгоо отолжо үхэбэ. Шу-ланинь газараар урсажа, бэснэ улаан шуһан болоһобо.

«Тойн яагаа удаан болобо», - гэжэ бодоод, басаганай үүдэндэ ошоод ооголоходо, гэрһээ абяан огто дуулдабагүй. Үүдэ нээжэ ороходонь, мүнөөхи тойн үхэшэн хэбтэбэ. Басаган иимэ юумэ харахадаа эхэтэ муудажэ, хурисалта ябадалаа ханааар бэшэ боложо, үнэ зүһсэ нарбайлан, шюураа шулгартар хюмһалдин мажааад, мэдээтэй мэдээгүй, уйлан хайлан газарта хуухадань, эхэ эсэгэнь хуримай газарнаа бусажа ерээд, хаалга үүдэс тоншоходонь, басаганинь абяа гарабагүй. Нэгэ залуу хүн харша дэгүүр абиржа, хаалга үүдэ нээжэ ороод, гэртэнь юунэй болоһыс үзэхэдөө, басаганһаа ингэжэ асууба:

- Ай, басаган, энэ юун болобо гэшэб? Хүнүүд шамые доромжолоо гү? - гэжэ асуухадань, басаганинь юушыс хэлэнгүй, зосоогоо ингэжэ бодобо: «Сэхэс хэлээ наам, намда эшхэбтэр байха байна, тойн намда хүсээр оробо гэжэ хардаа хаа, хутагтание доромжолонһонгоо түлөө тамада унажа, мана эхэ зоболон эдэхэ болоноб. Мэхэ гаргангүй, сэхэс хэлээгүйдэм аргагүй», - гэжэ сэдхээд, ингэжэ харюусаба:

- Ай, эхэ эсэгэ хоёрни, миини энэ гэртэ харуунажа байтарни, тэрэ тойной шабиин бадар эдэс абаашахаяа эрэхэдэнь, хурисалта сэдхэлээр тэрэнийн баадахадаа, ариун ябадалаа арсаха аргагүй дээрэхээ сэдхээдэ шанга барижа, энэ гэртэ ороод, бээдэ гар хүрөө. Энэ нүгэлтэ бэемни ариун мүртэ ороогүй дээрэхээ иимэ гутамшагта муухай юумэ үүсхэбэ. Иимэ юумэ дуулаад, басаганай эхэ, эсэгэ эхэтэ соншо жо абаба. Энэ юун гэлэн удхатайб гэхэдэ, басаганинь бурханай номой шанарыс мэдэхгүй дээрэхээ иимэ нүгэл үйлэжэ бшуу.

Тийн эсэгэ, эхэнэ басагандаа хандажа: - Хамаг ном ёһон мүнхэ бэшэ ха юм даа, ханаагаа эхээр бү зобо, - гэжэ хэлээд, нүгөө гэртэ ороходонь, тэрэ шаби шуһандаа зууралдаад, улаан зандан модон шэнги болонһонхой хэбтэбэ. Иимэ юумэ үзэхэдөө, гэрэй эзэн зальбаран мүргэжэ, бурханай ариун ябадал сахихын тулада ами бээс гамнахагүй гэшэ хайхан, - гэжэ магтаба.

Тэрэ уластай хаанай заршамай ёһоор, хамгатай хүнэй гэртэ тойн сахилтанай түрэл хэлгэбэл, гэрэй эзэн хаанда мянган алтан зоос түлэхэ гуримтай байгаа. Тийн тэрэ убша мянган алтан зоос абаад, хаанай ордоңдо ошожо: - Ай, эхэ хаан, манайда эхэ гэмтэ ябадал болобо. Энэ алтан зоос абажа соёрхыт! - гэхэдэнь: - Энэ уластамни гурбан эрдэнидэ бэнэрээд, богдонорой номыс хүзэглэн уншагна даруу номгон зангай, үнэһинэ хүн шил ганса бэлэйш. Зай, ши ямар зэмэ хээ хүмшин? - гэжэ хаан зарлиг болобо.

- Үхмни ариун ябадалта нэгэ тойниис ташаяангы ябадалда оруулха гэхэдэнь, тэрэ тойн шэн сэдхэлээ ариун ябадалаа хазагайруулха аргагүй дээрэхээ бээдэс гар хүрөө, - гэжэ хаанда үгүүлэхэдэнь:

лэдэнгүй, нангин үрые олохом болтогой», - гэжэ хутаг гуйгаа, хоолойгоо отолжо үхэбэ. Шу-ланинь газараар урсажа, бэснэ улаан шуһан болоһобо.

«Тойн яагаа удаан болобо», - гэжэ бодоод, басаганай үүдэндэ ошоод ооголоходо, гэрһээ абяан огто дуулдабагүй. Үүдэ нээжэ ороходонь, мүнөөхи тойн үхэшэн хэбтэбэ. Басаган иимэ юумэ харахадаа эхэтэ муудажэ, хурисалта ябадалаа ханааар бэшэ боложо, үнэ зүһсэ нарбайлан, шюураа шулгартар хюмһалдин мажааад, мэдээтэй мэдээгүй, уйлан хайлан газарта хуухадань, эхэ эсэгэнь хуримай газарнаа бусажа ерээд, хаалга үүдэс тоншоходонь, басаганинь абяа гарабагүй. Нэгэ залуу хүн харша дэгүүр абиржа, хаалга үүдэ нээжэ ороод, гэртэнь юунэй болоһыс үзэхэдөө, басаганһаа ингэжэ асууба:

- Ай, басаган, энэ юун болобо гэшэб? Хүнүүд шамые доромжолоо гү? - гэжэ асуухадань, басаганинь юушыс хэлэнгүй, зосоогоо ингэжэ бодобо: «Сэхэс хэлээ наам, намда эшхэбтэр байха байна, тойн намда хүсээр оробо гэжэ хардаа хаа, хутагтание доромжолонһонгоо түлөө тамада унажа, мана эхэ зоболон эдэхэ болоноб. Мэхэ гаргангүй, сэхэс хэлээгүйдэм аргагүй», - гэжэ сэдхээд, ингэжэ харюусаба:

- Ай, эхэ эсэгэ хоёрни, миини энэ гэртэ харуунажа байтарни, тэрэ тойной шабиин бадар эдэс абаашахаяа эрэхэдэнь, хурисалта сэдхэлээр тэрэнийн баадахадаа, ариун ябадалаа арсаха аргагүй дээрэхээ сэдхээдэ шанга барижа, энэ гэртэ ороод, бээдэ гар хүрөө. Энэ нүгэлтэ бэемни ариун мүртэ ороогүй дээрэхээ иимэ гутамшагта муухай юумэ үүсхэбэ. Иимэ юумэ дуулаад, басаганай эхэ, эсэгэ эхэтэ соншо жо абаба. Энэ юун гэлэн удхатайб гэхэдэ, басаганинь бурханай номой шанарыс мэдэхгүй дээрэхээ иимэ нүгэл үйлэжэ бшуу.

Тийн эсэгэ, эхэнэ басагандаа хандажа: - Хамаг ном ёһон мүнхэ бэшэ ха юм даа, ханаагаа эхээр бү зобо, - гэжэ хэлээд, нүгөө гэртэ ороходонь, тэрэ шаби шуһандаа зууралдаад, улаан зандан модон шэнги болонһонхой хэбтэбэ. Иимэ юумэ үзэхэдөө, гэрэй эзэн зальбаран мүргэжэ, бурханай ариун ябадал сахихын тулада ами бээс гамнахагүй гэшэ хайхан, - гэжэ магтаба.

Тэрэ уластай хаанай заршамай ёһоор, хамгатай хүнэй гэртэ тойн сахилтанай түрэл хэлгэбэл, гэрэй эзэн хаанда мянган алтан зоос түлэхэ гуримтай байгаа. Тийн тэрэ убша мянган алтан зоос абаад, хаанай ордоңдо ошожо: - Ай, эхэ хаан, манайда эхэ гэмтэ ябадал болобо. Энэ алтан зоос абажа соёрхыт! - гэхэдэнь: - Энэ уластамни гурбан эрдэнидэ бэнэрээд, богдонорой номыс хүзэглэн уншагна даруу номгон зангай, үнэһинэ хүн шил ганса бэлэйш. Зай, ши ямар зэмэ хээ хүмшин? - гэжэ хаан зарлиг болобо.

- Үхмни ариун ябадалта нэгэ тойниис ташаяангы ябадалда оруулха гэхэдэнь, тэрэ тойн шэн сэдхэлээ ариун ябадалаа хазагайруулха аргагүй дээрэхээ бээдэс гар хүрөө, - гэжэ хаанда үгүүлэхэдэнь:

- Тийхэдэ тэрэ тойн ариун ябадалаа сахижа, өөрөө өөртөө гар хүрэнхэн болоно. Эндэ шиний зэмэ үгы, тиймэхээ энэ зоосоо абаад, гэртээ хари. Би тэрэ тойной хүүрыс тахижа танайда ошоход, - гэжэ хаан зарлиг болоод, алтан хэнгэрэгээ дэлдэжэ, хамаг нүхэдөө суглуулаад:

- Бидэ булта убшын гэртэ ошоё, - гэжэ зарлиг болоод, хамаг нүхэдгээ хамта тэрэнэй гэртэ ошоходонь, тэрэ тойной хүүр улаан зандан мэтэ шуһанда зууралдашан байхынь үзээд, мүргэжэ, эрдэм хургаалынь магтаад, долоон эрдэһээр шэмэглэгдэнхэн тэргэдэ хүүрынь табижа шэрээд, хүнэй шодэндэ эли харагдаха нэгэ тэгшэ талмайда абаашажа, хужын утаагаар ариудхан тахиба.

Тэрэ басаган үзэсхэлэн хайхан, юртэмсэдэ тон шухаг үхэн байгаа. Тэрэ басагыс хамаг үгэдэ зоной харахаар үндэр дээрэ гаргажа, бүгэдэндэ үзүүлээд:

- Иимэ гоё үзэсхэлэнтэ басаганда ташаяангы сэдхэлдэ абтахагүй хүн хэр байха хаб даа. Тэрэ тойн хутаг үрыс олоодгүй, энэ бэснэ үхэхэ ба эбдэрхэ байгааһыс наань, ариун ябадал сахихын түлөө бээс хорложо, түрэлөө хэлгэхэнийн мана гайхамшаг байна, - гэжэ олон зоной дуулахаар хэлээд, тэрэ тойной багысэ залажа асаргаад:

- Ай, лама, ши бидэ бүгэдэндэ богдонорой номыс үзүүлэн соёрхо, - гэжэ хэлэхэдэнь, тэрэ ламбагай бүхы олон зондо богдонорой ном үзүүлэб. Номой тэрэ уншагыс сонсоһон бүхы олон зон эхэтэ хүзэглэн бэшэржэ, зариманинь: «Тойн боложо, ариун ябадал сахи-хамнай болтогой!» - гэжэ зальбарба. Зариманинь эрхимдээд үнэн түгэс боди хутагта сэдхэл үүсхэбэ. Бүхы зон даган бэшэржэ, элитэ баясаба.

18. ЭРЭМДЭГ БЭТЭЙ ГЭРЭЙ ЭЗЭН ТУХАЙ ЗҮЙЛ

Тэрэ сагта Илажа Түгэс Нүгшэнхэн бурхан Шивасун балгастахи Илагна хан хүбүүнэй эсэгэин соо Этингэгүй эдэн үгэлыгтын баясхалангай хүрээндэ эхэ ламбагайнар болон хубарагуудта ном үзүүлжэ байгаа гэхэ.

Тэрэ уласта алта мүнгэн, долоон зүйлэй эрдэни, заан, морин, үхэр, хонин, ажал хэдэг богдоол шэбэгшэнэр, эхэ эд бараанай нан гэхэ мэтэ зөөрээр түгэс нэгэ баян гэрэй эзэн ажануугаа хэн ха. Тэрэ гэрэй эзэн хүбүүгүй, зүгөөр эхэ гоё хайхан бэлгэ түгэдээр табан басагадгай бэлэй. Нэгэ сагта гэрэй эзэн эхэнэрэй жэрмэлэн болоод байхада, гэрэй эзэн өөрөө наһанһаа нүгшээбэ. Тэрэ шогтаг ханай хуулин ёһоор, хүбүүгүй хүнэй эд зөөриис хаан абаха ёһотой байгаа. Тэрэ хаан нэгэ эхэ түшэмээдөө:

- Тэрэ гэрэй эзэнэй бүхы эд зөөриис тооложо аба, - гэжэ зарлиг болобо. Тийхэдэнь гэрэй эзэнэй басагад ингэжэ сэдхэжэ: «Эхын умайда байхан үхибүүнэй хүбүүншысэнь, басаганинь-нын мэдэхын аргагүй. Хэрбээ басаганай түрөө хаа, хаан эд зөөрииснай хуу абана бээс. Хэрбээ хүбүүн түрөө хаа, эсэгынгээ эд зөөриин эзэн болохо», - гэжэ бодоод, хаанай түшэмээдэ ингэжэ хэлэбэ:

- Ай, хаан аа! Эсэгэмнай үхэхэдөө хүбүүгүй байхан хадда эд зөөрииснай хаан абаха болоно. Мүнөө эжымнай хүл хүндэ болонхой. Хэрбээ басаган гараа наань, эд барааншнай хаан абана бээс, харин хүбүү түрөө хаа, тэрэ хүбүүн эд зөөрин эзэн болохо, - гэжэ хэлээ хэн ха.

(Үргэлжэлэлын хожом гаргах).

После окончания школы Леонард стал студентом музыкального училища им. П.И. Чайковского и под руководством педагога, заслуженной артистки Российской Федерации Веры Дашневны Лыгденовой успешно развивает свои природные голосовые данные. Упорный труд, строгая выдержка и дисциплина дали свои результаты - голос его звучал свободно и легко, вскоре слушатели оперы и концертов отметили его как подающего большие надежды молодого певца. В мае 1957 года он занял первое место на республиканском конкурсе.

СЛОВО О ДРУГЕ

Бурятия всегда славилась талантливыми певцами. В развитие музыкальной культуры республики внесли большой вклад такие мастера как Бадма Балдаков, Клавдия Бимбаева-Языкова, Надежда Петрова, Ахасаран Линховоин, Вера Лыгденова, Владимир Манкетов. За ними породавали любители оперы Ким Базарсадаев, Владимир Буруев, Дугаржаб Дашиев, Нина Жатнуева, Саян Раднаев, Долгор Кунтохиева, Вячеслав Елбаев и многие другие. В этом списке можно и нужно с удовлетворением отметить и Леонарда ШОБОЛОВА, выдающегося оперного певца, народного артиста республики. В эти дни мы отмечаем 70-летие известного деятеля культуры.

А педагог и руководитель театра порекомендовали его на учебу в Ленинградскую консерваторию, и молодому артисту повезло и на этот раз: он оказался студентом по классу профессора Ивана Ивановича Плешакова, у которого учился в свое время Ахасаран Линховоин, примерно, в те же годы как и Леонарду известного педагога учится Ким Базарсадаев. Спокойный по характеру, добродушный молодой певец успешно овладевает мастерством, умело направляя свой голос - лирический баритон полного диапазона, удивительно певучий, гибкий и в то же время сильный на покорение новых высот, и не удивительно, что на экзаменах получил оценку «отлично». Со второго курса консерватории он призывается на действительную военную службу. За три года службы в Ансамбле песни и пляски Ленин-

градского военного округа он побывал на Кубе и Австрии. После службы ему предложили остаться солистом, обещали квартиру, завидную творческую карьеру. Руководители ансамбля видели творческие возможности молодого певца и видели, что года через три он может стать заслуженным артистом России. Но певец решил окончить консерваторию, совершенствовать свое мастерство, работать над дикцией, драматической выразительностью исполнения, научиться свободно и естественно держаться на сцене. Еще будучи студентом 4 курса Леонард принимает участие во Всесоюзном конкурсе имени М.И. Глинка и становится дипломантом конкурса. Это был большой успех.

После окончания консерватории Леонард Сергеевич вернулся в Бурятию и началась работа в опер-

Юбилей

ном театре, история которого знала триумфальные выступления певцов республики. К необычайному трудолюбию добавилось огромное чувство ответственности, исполнение партий отличалось разнообразием динамических оттенков, правильностью и точностью, пониманием образа. Он исполнял интонационно сложные партии, требующие выносливости, живого воплощения образа, и все это способствовало творческому росту. Певец настойчиво работал над мастерством и достиг совершенства, ему были доступны все баритональные партии, западноевропейские, русские, бурятские, равно романсы и народные песни.

Артист имел солидный успех, пользовался любовью и уважением, публика, очарованная красивым, теплым, ласкающим тембром сое́лой звучания, восхищенно принимала певца на сценах блистательных театров, в Домах культуры и сельских клубах. Певец, отдавший более тридцати лет искусству, заслуживает звание народного артиста. Являясь большим мастером, имея огромный опыт, весь жар души, все свое умение он отдавал молодым своим ученикам.

Клим МИТКИНОВ,
народный артист
Республики Бурятия.

МҮНХЗҮЛҮЙН

НАЙХАН БЭЛЭГ

Матвей Хангаловой нэрэмжэтэ түүхын музейн филиал болохо соёлой, түүхын музей соо Буряадай гүрэнэй оперо болон балет академическэ театрай гол дуушан Буряадай габьяата артист Намхайн МҮНХЗУЛАТАЙ уулзалга болобо.

Д.Бадянов

олон олон фестивальда, конкурснуудта хабаадалсажа ябанаб, тайзан дээрэ гараха бүрээс эхэл ханаагаа зобожо, сэдхэхлээ хүдэлгэн дуулагдагби», - гээд Доржо эхэ уярап хөөрөө бэлэй.

Мүнхэ Цыденов Францида үнгэргэгдэһэн Бүхэдэлхэйн аман зохёолой фестивалиин лауреат, Бүгэдэ Буряадай «Алтаргана-2004» оной фестивалиин алтан медальда хүртэһэн. Бүхэдэлхэйн «Дыхание земли» фестивалда хабаадалсажа, хөөмэин дуугаар лауреат болоо.

үдэшин концертнэ программы эхэл баян, дулаахан болгондонь эхэтэ баясамаар.

Концертнэ үүлдэ Ага-Хангил нотагай Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг ажалай ветеран Д.Н.Д. Дашицыренов, РФ-гэй арадай артистка, мэдээжэ концертмейстер, мүн Ага-Хангил нотагай Д.Л. Линховоин болон бусад харагшад тайзан дээрэ гаража, Д.Бадяновта, Мүнхэ Цыденовтэ, «Баян Монгол» гэжэ джаз-оркестрэй хүгжэмшэдтэ баярай найн найхан үрээлнүүдэ хэлэжэ, саашадаа дуунайнгаа программы үшөө

М.Цыденов

Энэ уулзалгыг Гүрэнэй филармонийн администратор Шойжит Бадмаева нээжэ, Мунхзулын намтар сугларгашадта хөөрбэ. Мунхзула Монголой нислэл хото Улаан-Баатарта түрэнэп, хара баганаа дуунда дуратай. Улаан-Баатарай соёлой болон искусствын дээдэ хургуули дүүргэһэн, мүнөө манай театрта дүрбэн жэлэй хугасаа соо хүдэлжэ байна. Найхан баритон хоолойтой оролдосотой бэрхэ артист, театртаа «Игорь хан тайжа» оперодо Игорь тайжын, «Кармен» оперодо Эскамиг линой парти дуулагдаг юм.

Мунхзула оперонууднаа аринууды, шэхэнэй шэмэг болоһон буряад, монгол, ородуунуудыг хангаурдаба. Концертмейстер Аюу Эрдынеев хүгжэмшын пианино дээрэ дэмжэбэ. Мунхзула Хойто Корейдэ үнгэрһэн Уласхоорондын дуушадай фестивалда хабаадажа, мүнхэн кубогта хүртэһэн, Ким Базарсадаевтай нэрэмжэтэ Уласхоорондын фестивалда дипломант болоһон байна. Музейн эдэбхитэн, хизаар ороноо нэнжэлэгшэ Коваленко Фанна Яковлевна, Монгол оронһоо айлаар ерэнэн Цэдэнжаб,

Буряадай арадай артист, Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Владимир Гунзынов, музейн ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Гатыпова Нина Цыденжаповна, БГУ-гай багша Бадмацыренова Цырендоггор Бадмаевна гэгшэд гоёор дуулаһан Мунхзулада баярыг хүргэжэ, үрээлэй найхан үгэнүүдэ хэлэбэ. Монголой театр манай Буряадай театр хоёр анхан иягта харилсаа холбоотой байһан, саашадаа энэ холбоо харилсаагаа улам бэхжүүлэхэ байгаа гэнэн ханаажа оруулагдаба.

Намжилма
БАЛЬЖИНИМАЕВА.
Р-Н.БАЗАРБАЙ фото.

АГА-ХАНГИЛАЙ БЭЛИГТЭЙ ДУУШАДАЙ БҮЛЭГ

Буряадай гүрэнэй филармонийн концертнэ зал соо хоёр үдэшэ Агын автономито тойрогой Ага-Хангил нотагай бэлигтэй дуушад - Доржо Бадянов ба Мүнхэ Цыденов хоёрой Сагаан харын баярта дашарамдуулан, найхан дуунуудаа бэлэг болгон дуулажа, олоороо сугларгашады баясуудбад.

Эдэ хоёр дуушад тухай тобшохоноор танилсуулах.

Д.Бадянов 1959 ондо Ага-Хангил нотагай түрэнэп. Абаш - Балдапанай Бадян Баатаржаан Харгана омогтой, эжын Цэрэнжабай Боро. Доржо 1976 ондо дунда хургуулиа дүүргээд, П.И.Чайковскийн нэрэмжэтэ Улаан-Үдэйн хүгжэмэй училищада хураһан, багшань - Буряадай арадай артист Л.С. Шоболов. 1977-79 онуудта сэрэгтэй албанда ябажа ерээд, наһанайнгаа нүхэр З.В.Бадяноватай гэр бүлэ боложо, зургаан хүүгэдтэй - 1 хүүбүүн, 5 басагатай болонхой.

Би анхан 1973 ондо тон түрүүшынхнээ Могойтын районой фестивалда хабаадалсажа, лауреат болоо нэм, Усть-Ордагай автономито тойрогой «Голосов золотые россыпи» гэнэн конкурсн «Гран-при» шагналда хүртэһэнби, СССР-эй арадай артист Л.Л.Линховоинэй нэрэмжэтэ дуушадай конкурснуудта хоёр удаа лауреат болоо нэм, мүн Алдарын Од гэнэн Чингис хаанай алтан медальда хүртөө нэм, хара баганаа дуулаха дуратай ябагша нэм, бусадшы

Дуушан, композитор, гадна хүнгэн бэшэ хүгжэмтэ продюсерай холын харгыда гаража ябанан бэлигтэй хүбүүн.

Монгол найхан ороной «Баян Монгол» гэнэн джаз-оркестрэй хүгжэмшэд хабаадалсажа, эдэ хоёр дуушадай концертнэ программы гоёор шэмэглээ гэжэ онсо тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Энэ оркестрын уран найханай ударидагша, Монголой искусствын габьяата ажал ябуулагша саксофонист Э.Сүхэ-Баатарай аша туһа эхэ.

Мүн суг ябанан бэлигтэй хүгжэмшэды дурсамаар байна - Наран-Баатар, Баатар Сүрэн, Мягмар-Дорж, Даан Сүрэн, Отхон Баатар ба Гансүх гэгшэд болоно. Энэ бэлигтэй джаз оркестртэй хамта эдэ хоёр хүбүүднай Монголой, Буряадай болоод Агын композиторнуудай дуунуудыг дуулажа, нэрбэмэ алыга ташалгаар утгагдабад.

Энэ найхан дулаан концертдэ Буряадай арадай артистка «Байгал» гэжэ хатарай болон дуунай театрай дуушан, Уласхоорондын дуушадай конкурсн лауреат Д.Дугданова, Г.Цыденжаповтай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй академическэ оперо ба балсдэй театрай дуушан, Буряад арадай артист, Агын автономито тойрогой соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Б.Будяев, Ага-Хангил нотагай гаранан, РФ-гэй габьяата артистка, Буряадай Гүрэнэй шагнай лауреат, «Байгал» театрай дуушан, хүгжэмшэн Х.Аюураева гэгшэд хабаадалсажа, энэ хоёр

баян болгожо, Буряад орондоннай ерээжэ байгыг даа гэжэ үнэн зүрхэнһөө захибад.

Монголой искусствын габьяата ажал ябуулагша Э.Сүхэ-Баатар гуай, Д.Бадянов, М.Цыденов олоороо сугларгашадта, Б.Будяевта, Х.Аюураевада, Д.Дугдановада, Д.Н.Д. Дашицыреновтэ, Д.Л. Линховоиндо, илангаяа Буряадай гүрэнэй филармонийн администратор Шойжит Бадмаевада эхэл баяр баясхалание хүргэнэбди, имэ найн найханаар маанадыг хүлээжэ абажа, дулааханаар угтажа абаһандатнай хээсээдэшы мартхагүйбди, элүүр энхэ, найн найхан, үбшэ зоболонгүй нуухатнай болтогой! Манай найхан Ага нотагтамнай ерэхыетнай уриһабди, - гээд, найн найхан сэдхэхлээ баярай үгэнүүдыг хэлэжэ, уяраад бэлэй.

Джаз-оркестр «Баян Монгол» (Улаанбаатар)

ЗАГАСТАЙН ДАСАН ДАХЯАД НЭРГЭЭЛ!

2009 ондо дээд нэрлэгдэн Даржаалин нама (Дычин Дарджилинг) дасангай байгуулагдахаар 225 жэл болохонь. Энэ үшээр түүхын нэг хэды хуудануудыг нэргээхэ ханаан байна. 1784 ондо Загастайн нотогта дасан бодхоогдонон байна. Тэрэ үедэ Тамчын дасан Гандан Дарджилинг 1741 ондо бодхоогдоо бэлэй. Энэхэн 40-50 жэлэй тугасаа соо юундэ гурбан дасан Галуута туур тойроод баригдаа юм, ушарын мэдэгдэнгүй. Харин нэг шалтаганын гэхэдэ, Тамчын дасан Хамбын хүрээ боложо, үүргэнийн дээшлүүлэгдэхэдэнь, мүргэлэй юрын дасангууд хэрэгтэй болоо хаш.

Зүй, Дэлэн, Загастай, Жаргаланга, Харганаа голой эрьеэр ажагуудаг зон Загастайн дасанда мүргэдэг лэн ха. Химнэ мүрэн хабадаа багтахаяа болижо, хожомоо зүүн талынгаа эрье сүмэлжэ, саашаа урдажа, Галуута нуурай баруун сөөрэм гударшудадаг болоходоо, нуурай ухан жэл бүри нэмэжэ, түрүүшн багхан хоёр-гурбан сөөрэмүүд нэгэ нуур боложо түгсэбэ ха. Жэлхээ жэлдэ ехэ боложо, шудхажэ байһан голнуудаа түлхин, эрьенээ халидаг болобо. 1870-1880 онуудаар ухан ехэ нэмэжэ, дасангай зарим байрануудын уһанда абтадаг болобо. Тэрэ сагта хүн зон хамтаржа, дасангай баруугаар шорой хаалта хээд үзэхэн, тэрэнийн уһа барижа шадабагүй.

Тиигжэ эдэ жэлүүдтэ дасангай хуури нэлгэхэ ушар тушаалдаба. Дасангаа урагшань нүүлгэхэ гэжэ байһан аад, олоной дуугаар Бүхэн мүрэнэй зүүн эрьсээр дасангай байра түхсэрхэн түүхэтэй - Тохойн дасан гэжэ нэрлэгдээ. Тэрэ дасанда минии үбгэ эсэрын эгээ бага дүү Лубсандоржо хубараг боложо ороод, габжа ламын зиндаа туйлаһан юм. 1937 оной хамалган хашалганда дайрагдажа, сүлэлгэдэ эльгээгдээд бусаагүй. Гэбэшье саашадаа энэ дасангай түүхэ бусад дасангуудта адли хаагдаа, һандараа бэлэй.

Тээд мүнөө энэ дасангай хуби заяа мүнхэлжэ, Загастайн нотогтай шорган дээрэ тогтоһон «Гусинозерск» хотын дуганин хэлбэн шэнэхэжэ, шэнээр - Загастайн дасан - Даржаалин нама нэрын номой хургаалай ёһоор мүнхэлүүлжэ гэжэ ханаан түрэнэ. Гусинозерск түб хотодо аймагай дуган байгуулагдахада, хүн зон олоор ябаха. Гэбэшье ламанар үдэр бүри дасанда байжа, зоной хандалгаар бүхы юумэ номой ёһоор бүтээхэ байна. Тиймэхээ шажан мүргэлдэ шүтэдэг зон сэдхэлээ ханаха юм. Энэ ушараар олонийтэ уншагшадта хандажа, ханал бодолынь мэдэхэ дурам хүрэнэ. Буян арбижан хүсэхэ болтогой!

Бимба ПУРБУЕВ, дайнай ветеран, Загастайн дасангай мүргэлшэд.

ДАРЖААЛИН НАМА ДАСАНГАЙ НЭРЭ МҮНХЭЛЭЛГЭДЭ

Арбан наймадахи зуун жэл Алишье түрүүшн жэлүүдхээ Амгалан байдалай аша заяһаа Адлил шууяатай, хүлгөөтэй байгаа.

Монгол угсаата арадай дайдада Манжуур гүрэнэй довтолол таһараагүй Галдан Бочиктын буһалгаанууд, Сайн хаанай самаргаанууд.

Арад зоной хуудал байдалда Агуу муу нүлөө эршэлээ. Ами наһаа абархын түлөө Арад зон аюул үгсээ бэдэржэ.

Хилэ шадарые дабажа, Найман эсэрын нүүдэлшэд Ехэ сагаан хаанай дали доро Найдамтай амгалан хуухаяа шэглэн

Байгал ехэ далайн үбэр, баруугаар Байдал хуурияа олоо лэн нүүдэлшэд. Хаан эсэрын зарлигаар Хасаг алба хэхээр зүбшөөгөө лэн.

Энэл ехэ үймөөтэ сагта Агуу ехэ Будда багшын хургаал Аргагүй түргэн, зоной дунда дэлгэрээ, Энэрхы сэдхэлынь эзэлээ.

Хаа хаанагүй дуган дасангууд бодхоогдожо, Хубараг, ламанар олошороо лэн. Загастай голые тойрошод хамтаараа Даржаалин нама дасан бодхоогоо лэн.

Саг жэлэй үнгэржэ байхада, Сахилза ногоон олон дахин зүхээ хубилаа Саашалашагүй номын хургаалай дүлэн сорьбожо, Самуу ябадалай үйлые сэбэрлэн сорьёо.

Дасан дугангууд шэнээр, хэлбэгдэн бодхоогдожо, Дайда талануудаар бүрээ бэшхүүрэй абьян гаража.

Дахинаа зон хүзгөө гэрнэлэн, Дасан дугангуудтаа зальбаран ябажа эхилээ.

Загастайн дасангай шэнээр мүнхэлхэдэ, Заяа хубингаа нэрэ нэргэн бодхоожо Даржаалин хамын дасангай шүтөөндэ Дамжаггүй амгалан хууха Загастайн зон!

Энэл ехэ юрөөлөө сэдхэлдээ абан, Энэрхы амгалан тайбан хуухые хүсэн, Агууехэ багшын хургаал заабариие Аргагүй найнаар шүтэн ябахыгтай хүсэе, Загастайн зон!

Бимба ПУРБУЕВ.

АСАГАДАЙ ДАСАНАЙ ЛАМАНАР

1831 ондо тусхай шиндхэбэри абтажа, Асагад-Шулуутайн дасан бүридхэлдэ ороһон. Асагадай дасанай омогорхол - 4 хамба ламанар: Агван Доржиев, Чойнзон Юролтуев, Ринчин Номтоев, Агваан-Нима Цыдыпдоржиев болоно.

АГВАН ДОРЖИЕВАЙ НАМТАРНАА

1. Хориин дүүмын Хара-Шэбэр нотогта 1854 ондо түрэнэ.
2. 1888 ондо дээдын Буддын шажанай цанит-хамба (профессор) болобо.
3. 1898-1899 онуудта 13-дахи Далай ламын тусхайта түлөөлгшэ Росси, Франци, Англи, Австри, Итали ошоо.
4. 1900-1901 онуудта Росси Түбэд хоёрой хоорондо хани барисаа тогтоогоо.
5. 1903-1905 онуудта 13-дахи Далай ламын финансын министр.
6. 1907 ондо Далай лама, Хитадай императоргай уулзалга үнгэрөө.
7. 1909 ондо шэнэ Монгол гүрэннэй байгуулха нэдэлгэ, монгол алфавит эмхидхээ.
8. 1913 ондо Асагадай дасанда типографи нээгээ, эмшэлгын ногооной газар (плантаци) эсэлээ.
9. 1901-1929 онуудта хургуули, дасан, эмшэлгын байра Хальмагта, Эрхүүдэ, Буряадта, Петербургда дасан баригдаа. Хурса хургаалтай залуушуулые Түбэд хураһынь эльгээгээ.
10. 1921-1922 онуудта Хальмаг, Поволжин үлэн хоһон хүнүүдтэ туһалаа.
11. 1922 ондо СНК-гай түрүүлгшэ Ленинтэй уулзаа.
12. 1924 ондо Бурят-Монголой АССР-эй 1 жэлэй һайндэртэ үгэ хэлээ.
13. 1924 ондо Агууехэ Арадай МНР-эй Хуралда үгэ хэлээ.
14. 1925-1927 онуудта Бүгэдэ Буряадай съездэ үгэ хэлээ.
15. Буддын шажанай элитэ ехэ ажал ябуулагша, дипломат, түбэд, монгол, буряад арадай хүжэлтэдэ тон ехэ үүргынь

тэмдэглэжэ, 1989 оной март харын 15-да Дабаатын сомоной тогтоолоор Асагад хууриной гол үйлсые Агван Доржиевай нэрэмжэтэ гэжэ нэрлэгдээ лэн. 16. 1938 ондо Агван Доржиев наһанһаа нүгшөө.

ЧОЙНЗОН ЮРОЛТУЕВ

Чойнзон ЮРОЛТУЕВ 1845 ондо Асагадта түрэнэ. Ургада, мүнөөнэй Улаан-Баатарта, эм дом буйлуулха эмшэ ламын хургуули дүүргэнэ. 1873 онһоо эхилжэ эдэб янзын ургамалнуудые суглуулжа, тусгаар эм бэлдэжэ эхилһэн. Эм дом буйлуулхада Нарин-Асагадай аршаанай туһатай байһанын элрбэ. 1896 ондо хоёр дугаар Николай хаан Владивостогһоо Санкт-Петербург бусажа ябахадаа, Асагадай дасан хүрээжэ, Чойнзон Юролтуевые Санкт-Петербург урижа, тү-

рэлхид уг гарбалыемни аргалыт, - гэжэ хандба. Хаанай урилгаар Чойнзон Юролтуев хоёр дахин Санкт-Петербург ошожо түрэлхидынь аргалһан юм. Николай хаан алтан часы бэлэг барижа, Станиславый I болон II шатын орденуудаар Чойнзон Юролтуев шагнагдаба. 1918 ондо 73 наһандаа Чойнзон Юролтуев Нарин Асагадта хоёр даххар модон гэр соогоо тагаалал болоһон юм.

АГВАН - НИМА ЦЫДЫПДОРЖИЕВ

Гомон хамба-лама Агван-Нима Цыдыпдоржиев Загарайн аймагай Дабаата нотогта 1908 ондо угытэй айда түрэнэ. 7 наһатайдаа Асагадай дасанда 10 жэл хураад, Агван Доржиевай үүсхэлээр Түбэд ошожо, Буддын шажанай академи дүүргэжэ, философийн эрдэмэй доктор болобо.

Гомон дасанай эрхилгшээр ажаллажа эхилбэ. 1959 ондо Хитад гүрэнэй сэрэгшэдэй Түбэдтэ дайгаар орохотойн сасуу Далай лама 100 мянган хүнтэй Энэдхэг орон оробод. Энэ үедэ Агван-Нима хамба Амстердам, Швейцари, Италида - санскрит, Монгол, Түбэд ошожо, англи хэлэнүүдтэ буддизм тухай лекцинуудые уншаба. 1976 ондо Далай лама Агван-Нима Цыдыпдоржиевые Энэдхэг асаржа, уласхоорондын Буддын шажанай хургуулийн центр Гомон дасанда эрхилгшээр баталба. Агван-Нима хамба Буддын шажанар олон номуудые бэшэһэн, тэрэ номуудые буряад хэлэн дээрэ хэблэхэ шухала.

1993 ондо июнь харын 13-да Эрхирэг хууриной Буддын община, Дабаатын администрацийн үүсхэлээр марафон үнгэрэгдэжэ, Агван-Нима хамбада зориулагдажа, Субарга Сагаан хадын хормойдо баригдаһан. Энэ хэрэгые нотогтайн ажагуушад, Буддын общинын түрүүлгшэ Бадма-

цырен Шойжимасевич Чимитов, администрации дарга Валерий Дондукович Бошкетуевай хүтэлбэри доро үнгэрбэ.

Агван-Нима хамба 1991 ондо уншалга хэжэ байһаар наһанһаа нүгшэһэн юм. Мүнөө Асагадай дасанай шэрээтэ Улаан-Баатарай Буддын академи дүүргэһэн Б.Б.Цындыжанов нотог нугадаа дасанай шэрээтэ боложо, арад зондоо хүндэтэй болоһон.

АСАГАДАЙ ДАСАНАЙ ЭДЭБХИТЭД

1990 оной апрель һарада Дабаатын сомоной Советэй сессидэ Асагадай дасан нэргэн бодхоохо тогтоол абажа, эмхидхэлэй комитет байгуулбад. Комитетэй гэшүүдээр соёлой байшангай директор Нина Дыльковна Болсоева, Мыжит-Доржи Цыдыпович Дондуков - пенсионер, Тарба Доржиевич Доржиев - багша, Рэгзэн Галсанович Цырендоржиев - пенсионер гэгшэд баталагдаба. Эрхирэгэй совхозой директор К.А.Урмакшинов, Асагадай совхозой директор Б.С.Бальчиндоржиев ашаа зөөхэ машина, трактораар туһалба.

Сибирь, Алас Дурна зүгтэ Эбсэгтэ Хүснүүдэй армийн эрхилгшэ, генерал-майор В.Ковтунов цемент, хирпийсэ модоной материалнуудаар туһалаа. Асагадай совхозой дирекцийн хүсөөр дасанда, мүн гэрнүүдтэ зайн галай утаһан татагдаба, хургуулийн багшанарай, хурагшад хабараалгаар дасанай барилгада олон воскреснигүүд үнгэрэгдэбэ. Мыжит-Доржи Дондуков хого, хүдөөгөөр ябахадаа, дарганартай танил, юу хээ бэдэржэ гараа һаа, хоһоор ерэхгүй. Нина Болсоева дасанда хэрэгтэй эдэбын гоёлтын бүд, шэрэ оложо асардаг бэлэй.

1991 оной мартын 23-ай үдэр Асагадай дасанай барилгада

зориулжа, Асагадта марафон үнгэрэгдэбди. Сагай хүндэ байбашье, 67000 сээр мүнзэн, арендиз бригадые хүтэлбэрлэгшэ Булад Тумуржанович Чимитов модоной материалнуудаар, мяхаар ехэ туһа дасанда хүргэһэн. Нотогтаа болоһон бүхы найн хубилтануудта эгээ түрүүлэн Булад Тумуржановичай туһа хүргэдэг лэн. Шэнэ дунда хургуули барилгада, арадай музей, фольклорно ансамбль, некарни эмхидхэжэ захалаад, «Бэхи Ажал» гэхэн таряшадай ажахы эмхидхэжэ, олон хүнүүдые ажалаар ханган юм. Булад Тумуржановичай мүнөө манай дунда үгы байһынь тон ехээр гэмшэлмээр!

Июль харын 17-ой үдэр Далай лама Асагад морилажо, 13-дахи Далай ламын багша байһан Агван Доржиевай шэнэ дасанай хууриие арамнайла, уншалга хэбэ, адислаба. Улаан-Үдэдэ ажагуудаг тон уран парин оёдолшо Розалия Цыреновна Дандаровагай бүтээһэн дэгсэ Далай ламада үмдэхүүлбэб, нотогтай үндэр наһатай үбгэн Мыжит-Доржи Дондуков малгай, гутал бэлэглэбэ, байрай халуун үгэнүүдые хүргэбэбди.

Асагадай дасанай нэргээжэ бодхоогондо Тарба Доржиевич Доржиевай үүргэ ехэ. Энэдхэг, Монгол, Ага оло дахин ошожо, Агван Доржиевай ажабайдалтай танилсаа, Буддын шажанай хэрэгсэлүүдые Асагад дасанда асараа. Тарба Доржиевич Агван Доржиевай ажагуудаг гэрэнь асаржа, шэнээр баряад, Агван Доржиевай музей эмхидхээ. Эндэ Агван Доржиевай томо дүрсэ Монголдэ бүтээгээ, тэрэнэй ажабайдал үргэнөөр харуулагдажа эхилээ. Тус музейгэртэ үндэһэн түүхэ, хизаар ороноо холо, ойроһоо эрэгшэд мэдэжэ абана. Асагадай дасанай мүнхэлхэдэ, Агван Доржиевай фонд эмхидхэһэн ВСГТУ-гай доцент, МАН-ай член-корреспондент Б.Б.Базаров ехэ үүргэ дүүргэһэн гэжэ онсо тэмдэглэхэ ёһотойбди.

Владимир БАТОРОВ.

Шэнэ номуудтай танилсалга

ЧААНЗЫН ХОНГЁО АЯЛГА

Һаяхан «Чанза: школа мастерства» гэж нэрлэгдэн нуралсалай-методическа номой презентацион үдэш Үндээн сангай актыва зал соо үнгэргэгдэж, олоной һонирхоа татаба. Тус үдэшин эхиндэ чанзын нуралсалай хэсгэлнүүд тухай видеофильм харуулагдаба. Удаань Үндээн сангай искусствоаар литературын таһагыг даагша И.И.Богомолова 3 боһоо бүридэн «Чанза: школа мастерства» гэнэ номуудтай, эдэ номуудыг бэшэн авторнуудтай танилсуулба. Эдэ хэд бэ гээбэ, Улаан-Үдэн хүгжэмэй колледжын бэлигтэй багшанар Спылма Ринчиновна Балабанова, Светлана Николаевна Будаева, Цындьжап (Саяна) Добчиновна Гуреева, Москвагай профессор Вячеслав Павлович Круглов, харин тус номуудай редактор, ВСГАКИ-гай профессор Виктор Васильевич Китов гэгшэд болоно.

гэн болохо чанзын нуралсалад зориулагдаһан номууд ганса багшанарта бэшэ, мүн хүүгэдтэ тон хэрэгтэй, тиймэһээ хүгжэмдэ һураха методикоһоо гадна ноотын репертуартай эдэ номуудыг бэшэн, бэлдэн авторнуудта баярай үгэнүүдыг зориулаа. Арадай Хуралай уласхоорондын харилсаанай, үндээн, шажанай асуудалнуудай, залуушуудай политикаар харюусалгатай комитэдэй консультант С.В.Николаева үгэ хэлэхэдэ, залуу зондо тон хоморой шухаг номууд бүтээ, эрдэм нуралсалай оршондо мүндэлһэн эдэ номууд хадаа арадаймнай баян сэдхэлыг гэршэлнэ гэжэ тэмдэглээ, баглаа сэсэгүүдыг авторнуудта бариба. Хүгжэмэй колледжын завуч О.Д.Аюшеева, Соёлой министрствын ажалшан А.П.Лыгденов гэгшэд үгэ абажа, олон республикануудта иимэ һайхан нуралсалай номууд үгэ, тиймэһээ танай ажал геройнуудай баатаршалга болоо гэжэ онсолһон байна. ВСГАКИ-гай нэгдэхэ проректор Н.Б.Цыренжапов баярай үгэнүүдыг хэлээ, ержэ байһан Эхэнрүүдэй уласхоорондын һайндэрөөр эндэ сугларагшадыг амаршалба. Чанзын хүбшэргэй арад зоной сэдхэлдэ аялга хүгжэм мандуулан тухай шүлэгүүдээ поэт, республикын арадай артист Чингис Гурев уншаба. Гусинозерскын ДШИ-гэй эдир хүгжэмшэн Туяна Гырлова (багшань Л.Д.Доржиева) Л.Книпперэй, Б.Ямполовай «Агуу гоохон Ангар дүүхэй» гэнэ баледһээ хэнэг чанза дээрэ гоёор наадаба. Д.Аюшеевэй нокторн хүгжэмэй колледжын оюутан Оксана Аюшеева гүйсэхдөө. ВАРК-ын зүгһөө баярай үгэнүүдыг республикын арадай артист Гүнзэн-Норбо Гуззынов дамжуулба. Россин Композитор-

нуудай харюусалгата секретарь В.А.Усович амаршалхадаа, бүхы дэлхэй дээрэ иимэ номууд үгэ гэжэ баясан мэдүүлээ. Элитэ композиторнууд байһан Б.Ямполов, Ж.Батуевай һанһан хүсэлнүүд бэлүүлэгдээ гэжэ тэмдэглээ. Ехэ ажал бүтээһэн авторнуудыг, суг хүдэлдэг нүхэдөө хүгжэмэй колледжын методист, республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ М.Д.Рантарова амаршалаа. Тус колледжын оюутад (хүтэлбэрилэгшэнь -багша С.Р.Балабанова) Б.Майзель, Ж.Батуев гэгшэдэй зохёһон «Во имя любви» гэнэ баледэй бөөнэрэй хатар, А.Андреевэй урданай дууе гоёор гүйсэхдэб. Тус проектын автор В.В.Китов бахархалаа мэдүүлээ. Бүхы авторнуудай зүгһөө С.Р.Балабанова, С.Д.Гуреева гэгшэд баярай үгэнүүдыг хэлээ. Иимэ гоё, томонууд номуудыг хэблэгдэ габыятай, мүнэг зөөрээр тухалһан Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй колледждэ, ВСГАКИ-да, Соёлой министрствэдэ, энэ министрствын РУМЦ-да, гол спонсор болоһон Агын Бурядай автономито округой захиргаанда, финансын департаментын начальник Ж.С.Жигжитжаповта баяр баясхангай үгэнүүд зориулагдаа. Хоморой шухаг нуралсалай номуудыг (3 боһи) гоёор гаргаһан, оролоһон багшанарта баярай үгэнүүд хэлэгдэб. Ерээдүйн бэрхэ хүгжэмшэд, бэлигтэй артистууд саашадаашье республика соомнай урган гараха байха гэжэ этигэнэбди. Эдэ һайхан, тон хэрэгтэй номуудыг бүтээһэн багшанарта шөө ехэ зохёохы амжалта, һайн һайхание хүсэе!

Бэлигма ОРБОДОЕВА. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: уулзалгын үедэ. Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Желающим учиться на астролога-зурхайчина звонить по тел.: 44-09-23.

Мэдээжэ түбэд-монгол эмшэн Буян-Жаргал Хандамапарай дасанда зонийг хүлээн абахан. Понедельникһээ суббото болотор үглөөнэй 9 сарһаа 16 сар хүртэр, воскресенидэ 10 сарһаа 16 сар хүртэр.

МҮНХЭ ДУРАСХААЛ

Сэнгэ Тасарунович Бадч Ю нагасынгаа дурасхаалда Илаалтын 63 жэлэй ойдо зориулаба.

Алтан нагасамнай Аба, эжынгээ гуламтада ажалша бүлэдэ, эгшээ дахажа, таатай зохид дүүнэрээ дахуулжа, таряана-талхаша бүлэдэ түрэнһон намтартай. Агууехэ зиндаатай алдар соло нэрэтэй, Амгалан тайбан һуухын түлөө Ами һаһага ганиһангүй, аймшагтай дайгаа даралсаһан байһат.

ударидан хүдэлжэ ябаһан байһат. Замби дэлхэй Юртэмсэдэ Заяа һүдлэмнай бадараһаһаа Эжымнай дүү - Наран мэтэ нагасамнай һэн. Бидэ булта үхибүүдтээ, ашанартаа, зээнэртээ алтан дэлхэйн жама ёһоор абанараа, эжынэрээ алдар суута нагасаяа дурсан, һанан-шэбшэн дуулан байһабди.

Мария ЦЫДЕНОВА, багшын ажалай ветеран.

Ойн баяр АЛТАН ТҮРЭЭ НАЯРГАБА

Үргэлтэй мүргэлтэй Хяагтын аймагай Хүгтэй хаанай хормойдо, үргэн урасхалтай Сүхэ голый эрьедэ алаг һайхан Алтай гэжэ нотаг бии. Энэ нотагта һаяхана манай ахатан Тулбурев Балжинима Будажапович Тулбуреева (Данжурова) Сэбжэд Будажаповна хоёр үри хүүгэдэйнгээ, аха дүүнэрэйнгээ, түрэл гаралайнгаа дунда хүхюүтэй, зугаатайгаар алтан түрээ наяргаба.

Нотаг нуга бүхэндэ үндэр амжалта туйлаһан механизаторнууд, һаалиһад, хоншоод, адууһад, бусадшы ажалша бии байгаа. Балшар бага һанһаһаа хара ажал хэжэ, манай Балжинима хуряаха эрхим дунгүүдыг харуулаһанай, хүдөө ажахын хүдэлмэридэ горитой түлөө үзүүлһэнэйнгээ түлөө «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медальда (1973 он), «Бурядай хүдөө ажахын бабыата механизатор» гэнэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. «Атар газар эзэмшсэний» түлөө Монголой Республикын «Баярын бичигтэй», үшөө олон республикын, районой грамотануудтай юм. Саашан эгшэ тухайгаа богонихоноор хэлээ һаа, нимэ байна. Үнөөхи хамалган хашагаһанай үе ержэ, ажалша бэрхэ энэ айлыг уйдгар гашуудал дайража, эсгээ эхэ хоёрын «нодарган баян» гэжэ Красноярск руу сүлэгдөө. Тэрэ хотодо манай эгшэ түрөө. Юундэб даа намда Совет гэжэ нэрэ үгэһэн байгаа гэжэ хөөрэнэ. Томо болохоодо, нэрээ Сэбжэд гэжэ болгооб. Тэрэ үедэ эжымни бэе муудаад, ами

наһантаяа хахасаа, абатаяа нотагаа бусаабди. Тиймэл хатуу саг байһан гэншэ, яахаци даа гэжэ хөөрөө бэлэй. Эсгынгээ «нодарган баян» гүүлэхэдэ, баһал басаганиньшэ нодарган баян мүнөө ажаһуунал даа. Дайнай үеын үхибүүд хадаа ямаршы ажалда эгшэмнай эсшэ сусамгүйгөөр ажаллаа, ажаллаһанайнгаа түлөө «Ажалай ветеран» медальда, III шатын Эхын Алдар Солян медальда хүртэнхэй. Энэ ехэ хугасаа соо 5 басагадтан 1 хубүүтэй, 11 ашанар зээнэртэһэн гүшатай. Хүүгэдэ ехэ болгожэ хүнэй зэргэ хүнүүд болгоо. Тэднэ бултадаа айл болохо түбхинэнхэй. Энэ ахатанай өөрынгөө нотагта баян бүүдүн айл болоһонхой, амгалан тайбан ажаһуунал. Буурашагүй буйнтай Даашагүй хэшгэтэй, Элүүр энхэ, ута наһа наһалжа, Угаан жаргалтай ажаһуухатнай болтогой!

АМАРШАЛГА

ҮРЭЭЛЭЙ ДЭЭЖЭ Захаамнай аймагай Саһага нотагта түрэнһон Римма Бадмаевна Цыдыпова мартын 11-дэ жаран наһанайнгаа ойн баярыг угтажа байна. Табан хүгэдтэй - 3 хубүүтэй, 2 басагаһа, 2 ашанартай, 1 зээ хубүүтэй үнэр баян Римма Бадмаевна, Баяр Майдаруевич Цыдыповтэнэй үхибүүд булта бэрхээр ажаллана. Хоёрын Улаан-Үдэдэ. Дэлгэр хубүүнниг фирмэдэ, харин Жаргалма басаганинь магазинда хүдэлнэ. Баярмань Хорин аймагта магазинда, Түмэн хубүүнниг Баруун-Хасууртай нотагтаа ажаллана, айл бүлэ болонхой, хоёр үхибүүтэй - хубүүн басаган хоёртой.

Үнэр баян Римма Бадмаевнада 60 наһанай жаргал үзэхыень хүсөөд, үрээлэй дээжыг хүргэнэбди: Угэр бүхэндэ жаргалай һайханыг үзэжэ, Углов бүхэндэ наранай һайханыг хаража, Улзы хэшгэтэй, элүүр энхэ, Үргэн сэдхэлтэй, эбтэй эетэй Ажаһуухатнай болтогой!

Амаршалагшад: хурхайтанниг Надежда Баторова, Самуил Норжимаа, үри хүүгэдэнь, аша зээнэрын.

Уян нугархай дангинанар, бүхэ мэргэн гэсэрнүүд

Угһаа хойшо Сагаалганай һайндэртэ зориулагдажа, «Дангина, Гэсэрэй» мүрысөөнүүд үнгэргэгдэжэ байдаг. Һаяхана, февралын 26-да, Бурядай гүрэнэй уинверситетдэй актыва зал соо «Дангина, Гэсэр-2008» гэнэһэн заншалта мүрысөөн үнгэргэгдэжэ, эгээл зохидхон, ялас гэмэ, сэдхэлдэ хадуудамда, зүрхэ жэгнэһэн дулаахан һайндэр болоо юм. Тус конкурс залуу хабаадагшадтай, харагшадтай дунда һайшаагдадаг, бултада мэдээжэ конкурс болохо, залуушуудай бэлиг талаан, амжалта гэршэлдэг байна. БГУ-гай олонхи факультедуудһээ 16 бэлиг талаантай конкурсантнар хабаадажа, онсо шадабарияа харуулба. Тус конкурсдо гансашье БГУ-гай уян нугархай дангинанар, баатар бүхэ гэсэрнүүд хабаадаа бэшэ, харин Боохоной, Агын ба Улаан-Баатарай филиалнуудһаа оюутад ерэнһэн байна.

лэгшэд Жаргал Ахасаранов Виктория Пунцыкова хоёр үдэшээ эзэбэ. Юрэнхидөө, конкурсдо 8 дангинанар, 8 баатар мэргэшүүл хабаадаба. Түрүүшын шатада уран һайхан үгөөрөө өөр тухайгаа хөөржэ, өөрынгөө ерээдүйн мэргэжэл, арадай дуугаа, хоёрдохы шатада уян нугархай бэсэрээ бүжэг хатараа, баатар хубүүд бүхэ барилдаагаар илагһаныг гаргаа, гурбадахи шатада урданай ёһо заншалнуудай мэдээс шалгалта, дүрбэдэхи шатада эстрада дуугаа, табадахи шатада үдэшин платини дефи́ле гэнэһн номернуудаа хабаадагшад харуулба. Мүрысөөнэй дүүрхэ сагыше дүтэлжэ, хүндэтэ жюри дунгүүдэ гаргаба. Энэ үедэ БГУ-гай уян нугархай, бэлиг талаантай хубүүд, басагад концерт харуулба. Урданай дуунай «Мүнгэн сэргэ» гэнэһн конкурсын илагша Алдар Дашеев энэ концерт эзэбэ. Ариухан алтан гургалдайн хүгжэмтэй хубүүд Жаргал Ахасаранов, Алексей Михайлов, Доржо Зоригтүев гэгшэд сохилжо байһан зүрхэйһөө дуунуудаа бэлэглээ. Урда жэлэй БГУ-гай Гэсэр - Солон Батуев хонгёо хоолойгоороо харагшадыг баярлуулба. Ийгээжэ жюри дунгүүдэ гаргажа, тайзан дээрэ хабаадагшад уригдаба. Баатар - мэргэн гэсэрнүүдэй дунда 3-дахы һуурида Аюр Мункуев (ФФК), Александр Мункуев (ФЭУ) хоёрдохы һуурида, нэгдэхэ һуурида - Жаргал Базаржапов (СПФ). Эржена Балжинимаева (ВФ) дангинанарай дунда 3-дахы һуурида гараба. Агын филиалай оюутан Ажима Самандаева хоёрдохы, нэгдэхэ һуурида - Цэцэг Цырендоржиева (ФИЯ). 2008 оной Дангинын нэрэ зэргэдэ Үндэһэтэйгэй гуманитарна институтай оюутан Елена Цыренова хүртэбэ. Бурядай гүрэнэй уинверситетдэй эгээл бэрхэ Гэсэр - Леонид Раднаев (ФФК) болобо.

Эржена БАТОВОА.

«Бүгдэ буряадуудай үндэһэн соёл хүгжөөлын эблэл» гэнэһн регионууд хоорондын олоннитын хүдгөөн Россин арадай артист ЖАПХАНДАЕВ Майдари Хайдаповичай саһаа урид наһа бараһан ушараар түрэлхидтэнь, дүтын зондо гүнзэги шаналаа гашуудалаа мэдүүлнэ.

Хайрата эхэ, эжы, нагаса эжы, абга баабай, эгшэ БАТУЕВА Намжила Доржиевнагай наһа бараһан ушараар түрэлхидтэнь, дүтын хүнүүдтэ гүнзэги шаналаа гашуудалаа мэдүүлнэ. Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүр нотагта мартын 15-да үглөөнэй 11 сарһаа хүдөөлүүлэгдэхэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

General information and contact details for the Buryat Republic's President, Parliament, and Government. Includes addresses, phone numbers, and fax numbers for various departments.